

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ Περιβάλλοντος, Γεωγραφίας και
Εφαρμοσμένων Οικονομικών.

ΤΜΗΜΑ Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας.

Εναλλακτικές μορφές τουρισμού και βιώσιμη ανάπτυξη. Η περίπτωση του
Δήμου Δράμας.

Πτυχιακή εργασία

Γκερμένι Χρήστος.

Αθήνα, 2018

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

**ΣΧΟΛΗ Περιβάλλοντος, Γεωγραφίας και
Εφαρμοσμένων Οικονομικών.**

ΤΜΗΜΑ Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας.

**Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή
Μητούλα Ρ., Θεοδωροπούλου Ε., Σαρδιανού Ε.**

**Μητούλα Ρ. (Επιβλέπουσα)
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας,
Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Αθηνών.**

**Θεοδωροπούλου Ε.
Καθηγήτρια, Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Χαροκόπειο
Πανεπιστήμιο Αθηνών.**

**Σαρδιανού Ε.
Επίκουρη Καθηγήτρια, Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Χαροκόπειο
Πανεπιστήμιο Αθηνών.**

Ο Γκερμένι Χρήστος

δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- 1) Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.
- 2) Αποδέχομαι ότι η ΒΚΠ μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη της, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/ και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

Γνωμικόν:

**Αν θες να ζήσεις μια ευτυχισμένη ζωή, εξάρτησέ την από
ένα στόχο, όχι από ανθρώπους ή αντικείμενα.**

Albert Einstein, 1879-1955 , Γερμανοεβραίος φυσικός

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Καταρχήν θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κα Μητούλα Ρ., για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε και την όμορφη συνεργασία μας και την κα Σρδιανού Ε., για την πολύτιμη καθοδήγησή της κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους δημότες του Δήμου Δράμας που συμμετείχαν στην έρευνα, χωρίς τους οποίους η υλοποίηση του εμπειρικού μέρους της πτυχιακής μελέτης δε θα ήταν εφικτή.

Ειδικές ευχαριστίες απευθύνω στους παρακάτω ακαδημαϊκούς που βοήθησαν στην ανάπτυξη των γνώσεων μου. Τα ονόματα ακολουθούν με αλφαβητική σειρά:

Αικατερίνη Αντωνοπούλου, Πανεπιστήμιο του Σέφιλντ.
Γεώργιος Μαλινδρέτος, Πάντειο Πανεπιστήμιο.
Γιαννακούρης Νικόλαος, Πανεπιστήμιο Πατρών.
Θεοδωροπούλου Ελένη, University of California.
Κωστάκης Ιωάννης, University of Kent.
Μητούλα Ροΐδω, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.
Σαρδιανού Ελένη, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Αθηνών.
Χονδρογιάννης Γεώργιος, Clark University.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη στα Ελληνικά.....	8
Abstract.....	9
Κατάλογος Εικόνων.....	10
Κατάλογος Πινάκων.....	11
Κατάλογος Σχημάτων.....	12
Συντομογραφίες.....	13
Εισαγωγή.....	14
Κεφ.1 Βιώσιμη ανάπτυξη.....	16
1.1 Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης.....	16
1.2 Ιστορική εξέλιξη.....	18
1.3 Δείκτες της βιώσιμης ανάπτυξης.....	20
1.3.1 Οι δείκτες της βιώσιμης ανάπτυξης.....	21
1.3.2 Κύριες συνιστώσες βιώσιμης ανάπτυξης.....	22
Κεφ.2 Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.....	24
2.1 Τι είναι η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.....	24
2.2 Αρχές βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.....	26
2.3 Φέρουσα ικανότητα για τουριστική ανάπτυξη.....	28
Κεφ.3 Τουρισμός.....	29
3.1 Εννοιολογική προσέγγιση του τουρισμού.....	29
3.2 Κατηγορίες τουρισμού.....	31
3.3 Τουρισμός στην Ελλάδα.....	34
3.3.1 Ο τουρισμός του Δήμου Δράμας.....	35
3.4 Τι είναι ο εναλλακτικός τουρισμός.....	36
3.4.1 Μορφές εναλλακτικού τουρισμού.....	38
3.4.2 Πολιτιστικός και μορφωτικός τουρισμός.....	39
3.4.3 Αγροτουρισμός.....	40
3.4.4 Αρχαιολογικός τουρισμός.....	42
3.4.5 Ιματικός τουρισμός και τουρισμός υγείας.....	43
3.4.6 Οικοτουρισμός.....	45
3.4.7 Θρησκευτικός τουρισμός.....	46
3.4.8 Ορεινός τουρισμός.....	47
3.4.9 Οινοτουρισμός.....	48
3.4.10 Γαστρονομικός τουρισμός.....	49
3.4.11 Τουρισμός άθλησης.....	50
3.4.12 Τουρισμός περιπέτειας.....	51
3.4.13 Τουρισμός τρίτης ηλικίας.....	52
3.4.14 Τουρισμός χειμερινών σπόρ.....	53

3.4.15 Τουρισμός παραχείμασης.....	53
3.4.16 Θαλάσσιος τουρισμός.....	54
3.4.17 Λαϊκός τουρισμός.....	55
3.4.18 Κοινωνικός τουρισμός.....	55
3.5 Εναλλακτικός τουρισμός στον Δήμο Δράμας.....	56
3.5.1 Αγροτουρισμός.....	57
3.5.2 Γαστρονομικός τουρισμός-Οινοτουρισμός.....	57
3.5.3 Περιηγητικός-Ορεινός τουρισμός.....	59
3.5.4 Οικολογικός τουρισμός.....	59
3.5.5 Θρησκευτικός τουρισμός.....	60
3.5.6 Πολιτιστικός τουρισμός-Αρχαιολογικός τουρισμός.....	60
3.5.7 Αθλητικός τουρισμός-Τουρισμός περιπέτειας.....	61
3.5.8 Ιαματικός τουρισμός.....	62
3.5.9 Χιονοδρομικός τουρισμός.....	62
3.5.10 Μορφωτικός τουρισμός-Ψυχαγωγικός τουρισμός.....	63
Κεφ.4 Η ταυτότητα του Δήμου Δράμας.....	64
4.1 Ιστορική αναδρομή.....	64
4.2 Γεωγραφικά και πληθυσμιακά χαρακτηριστικά του Δήμου.....	66
4.2.1 Γεωγραφικά όρια του Δήμου Δράμας.....	66
4.2.2 Δημογραφικά χαρακτηριστικά του Δήμου Δράμας.....	66
4.3 Φυσικό περιβάλλον.....	67
4.3.1 Κλίμα.....	67
4.3.2 Προστατευόμενες περιοχές.....	67
4.3.3 Λίμνες-Ποτάμια-Όρη-Δάση.....	68
4.4 Οικονομική ανάπτυξη του Δήμου.....	70
4.4.1 Πρωτογενής τομέας.....	70
4.4.2 Δευτερογενής τομέας.....	71
4.4.3 Τριτογενής τομέας.....	72
Κεφ.5 Swot ανάλυση της τουριστικής ανάπτυξης του Νομού Δράμας.....	73
Συμπεράσματα.....	79
Βιβλιογραφία.....	83

Περίληψη στα Ελληνικά

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Πτυχιακού Προγράμματος Σπουδών <<Περιβάλλοντος, Γεωγραφίας και Εφαρμοσμένων Οικονομικών>> του τμήματος Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας Αθηνών και σκοπό είχε να μελετήσει τις προοπτικές της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στο Νομό Δράμας μέσα από τη χρήση εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Το τουριστικό προφίλ του νομού Δράμας είναι ο κλασσικός ορεινός τουρισμός, ο οποίος αξιοποιεί τα φυσικά πλεονεκτήματα, δηλαδή τον ήλιο και τα βουνά. Χαρακτηρίζεται επίσης, από έντονη εποχιακή και χωρική συγκέντρωση τουριστικών δραστηριοτήτων κυρίως, τους χειμερινούς μήνες του χρόνου. Ακόμη, αν και ήταν από τους λίγους προορισμούς που δεν είχαν ανακαλυφθεί από το μαζικό τουρισμό, η επένδυση της πρώτης εναλλακτικής μορφής τουρισμού για τον Δήμο Δράμας η “Όνειρούπολη”, πιστεύεται πως θα αλλάξει και έχει αλλάξει ριζικά η εικόνα του νομού. Σημαντικό είναι ότι με το έργο αυτό, η Δράμα βρίσκεται σε τροχιά κοινωνικοοικονομικού χαρακτήρα δηλαδή, ανάπτυξη της αγροτικής περιοχής με τη χρήση ιδεών βιώσιμου τουρισμού.

Επομένως, δεδομένου ότι η περιοχή της Δράμας, θεωρείται ένας προορισμός που διανύει τα πρώτα στάδια ανάπτυξης της ως τουριστικός προορισμός, πρέπει να προστατευτεί από την άνευ όρων παράδοσή της στο πρότυπο του μαζικού τουρισμού, ακολουθώντας τις βασικές αρχές της αειφορίας και να στραφεί στον βιώσιμο τουρισμό. Παρακάτω, σύμφωνα με την βιβλιογραφική ανασκόπηση παρατηρείται ότι η Δράμα δεν έχει ξεπεράσει τα όρια της φέρουσας χωρητικότητας των επισκεπτών της, επομένως μπορεί να εφαρμοσθεί ένα σύστημα ελέγχου με το οποίο θα ελέγχεται πλήρως και αποτελεσματικά ο αριθμός των επισκεπτών της περιοχής, με τη ανάπτυξη βιώσιμων μορφών τουρισμού, όπως είναι ο αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, ιαματικός τουρισμός, κ.λπ.

Με δεδομένα τα παραπάνω δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι προτείνεται η ανάπτυξη ενός συνδυασμού εναλλακτικών μορφών τουρισμού (οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, γαστρονομικός, ορεινός, θρησκευτικός, πολιτιστικός, εκπαιδευτικός, αθλητικός, σπηλαιολογικός, ιαματικός και ψυχαγωγικός τουρισμός), που σέβονται το φυσικό περιβάλλον, την κοινωνία, την οικονομία και τον πολιτισμό και κύριως σκοπός τους είναι η καινοτομία του τουριστικού προϊόντος, η άμβλυση της εποχικότητας, η φέρουσα χωρητικότητα, η προστασία του φυσικού πλούτου καθώς και η άνοδος του βιοτικού επιπέδου των ντόπιων. Στο πρώτο κεφάλαιο θα ορίσουμε την έννοια του τουρισμού και μία σύντομη ιστορική αναδρομή του στην Ελλάδα, στο δεύτερο κεφάλαιο θα γνωρίσουμε την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και όλες τις πτυχές της, στο τρίτο κεφάλαιο θα επικεντρώσουμε την έρευνα μας στην ταυτότητα του Νομού Δράμας, στο τέταρτο κεφάλαιο θα αναλυθεί η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και με ποιούς τρόπους μπορεί να επιτευχθεί, τέλος στο πέμπτο κεφάλαιο μέσα από την ανάλυση SWOT θα προκύψουν συμπεράσματα όσων αφορά την χρήση και ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στον Δήμο Δράμας.

Λέξεις κλειδιά: Τουρισμός, Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη, Δήμος Δράμας, Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού.

Abstract

This study was conducted within the framework of the Economics and Economics Program of the Department of Home Economics and Ecology of Athens, aiming to study the prospects of sustainable tourism development in the Prefecture of Drama through the use of alternative forms of tourism.

The tourist profile of the prefecture of Drama is the classical mountain tourism, which exploits the natural advantages, namely the sun and the mountains. It is also characterized by intense seasonal and spatial concentration of tourist activities during the winter months of the year mainly. Even though it was one of the few destinations that had not been discovered by mass tourism, the investment of the first alternative form of tourism for the Municipality of Drama, Dreamland, is believed to change and radically changed the image of the prefecture. Importantly, with this project, Drama is in a socio-economic orbit, is the development of the rural area with the use of sustainable tourism ideas.

Therefore, the area of Drama is considered to be a destination that is in its first stages of development as a tourist destination. It must be protected from its unconditional surrender to the model of mass tourism, following the basic principles of sustainability and turning to sustainable tourism. Below, according to the bibliographic review, it is noted that Drama has not exceeded the limits of the capacities of its attendants, so a control system can be implemented which will fully and effectively control the number of visitors in the area by developing viable forms tourism, such as agrotourism, ecotourism, healing tourism, etc.

Given the above, it is not surprising that the development of a combination of alternative forms of tourism (ecotourism, agrotourism, grazing, mountain, religious, cultural, educational, athletic, cave, healing and recreational tourism) is proposed, respecting the natural environment, the economy and culture, and their main purpose is to innovate the tourist product, to halt the seasonality, to carry capacity, to protect the natural wealth and the rise of the living standards of the locals. In the first chapter we will define the concept of tourism and its brief historical retrospection in Greece; in the second chapter we will get to know the concept of sustainable development and all its aspects; in the third chapter we will focus our research on the identity of the Prefecture of Drama, chapter will analyze sustainable tourism development and how to achieve it; finally, chapter five through the SWOT analysis will draw conclusions on the use and development of alternative forms of tourism in Drama.

Keywords: Tourism, Sustainable Tourism Development, Municipality of Drama, Alternative Forms of Tourism.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικ.3.4.3 Αγροτουρισμός.....	σ.42
Εικ.3.4.5 Ιαμτικός τουρισμός-Τουρισμός υγείας.....	σ.43
Εικ.3.4.8 Ορεινός Τουρισμός.....	σ.48
Εικ.3.4.10 Γαστρονομικό τουρισμό.....	σ.49
Εικ.3.5.6 Αρχαιολογικό μουσείο Δράμας.....	σ.60
Εικ.3.5.9 Χιονοδρομικό κέντρο Φαλακρού.....	σ.63
Εικ. 3.5.10 Ονειρούπολη Δράμας.....	σ.64
Εικ. 4.2.1 Χάρτης Νομού Δράμας.....	σ.66
Εικ. 4.3.2(1) Φαλακρό Όρος.....	σ.68
Εικ. 4.3.2(2) Μενοίκιο Όρος.....	σ.68
Εικ. 4.3.3(1) Λίμνη Κατάφυτου.....	σ.69
Εικ. 4.3.3(2) Δάσος Ελατιάς.....	σ.70
Εικ. 4.3.3(3) Όρος Φρακτού.....	σ.70

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίν.1: Βασικά στοιχεία της Agenda 21.....	σ.20
Πίν.2: Δείκτες Βιώσιμης ανάπτυξης.....	σ.21
Πίν.3: Αρχές βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.....	σ.28

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχ.1: Κύριες συνιστώσες βιώσιμης ανάπτυξης.....	σ.22
Σχ.2: Το πεντάγωνο του Muller.....	σ.25
Σχ.3: Τρίγωνο του Troth.....	σ.26
Σχ.4: Κλίμα Νομού Δράμας.....	σ.67
Σχ.5: Τοποθέτηση τουριστικού προϊόντος.....	σ.77
Σχ.6: Φορείς για την ανάπτυξη των εναλλακτικών τουριστικών επιχειρήσεων...σ.	78
Σχ.7: Εξάρτηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού.....	σ.79

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΠΟΠ	Προϊόν Ονομασία Προέλευσης
ΠΓΕ	Προστατευόμενη Γεωργική Ένδειξη
ΠΟΤ	Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια ο τουρισμός συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη του βιοτικού επιπέδου του ντόπιου πληθυσμού, στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, στις αποφάσεις νέων επενδυτών για ανάπτυξη επιχειρήσεων στις αγροτικές περιοχές, στη βελτίωση και αύξηση των υποδομών στις τουριστικές περιοχές κ.ά. Αντίθετα, εκτός από τα θετικά αποτελέσματα, ο τουρισμός επιδρά και αρνητικά στις επισκεπτόμενες περιοχές αφού η εμπορευματοποίηση, η μεταμόρφωση των περιοχών φυσικού κάλους σε ‘‘ψυχρά’’ τουριστικά κέντρα, ακόμη η περιβαλλοντική μόλυνση, η αλλοίωση του πολιτισμού, η καταστρατήγηση της παράδοσης του τόπου συμβάλλουν σημαντικά σε ένα τουριστικό πρότυπο προς αποφυγή και αντιμετώπιση.

Είναι γεγονός ότι λόγω των παραπάνω επιπτώσεων ο τουρισμός έχει επικριθεί από πολλούς ως το ‘‘εργαλείο καταστροφής’’ των πολιτισμών, διότι οι περισσότεροι επιχειρηματίες επικεντρώνονται στα βραχυπρόθεσμα έσοδα και πολλές φορές αδιαφορούν για τις οικολογικές, πολιτισμικές επιπτώσεις που μπορεί να εμφανιστούν.

Δέν υπάρχει αμφιβολία ότι οι αρνητικές συνέπειες των μαζικών αφίξεων, δημιούργησε την ανάγκη για μία νέα μορφή τουρισμού χρησιμοποιώντας ένα καινοτόμο τουριστικό προϊόν το οποίο θα εστιάζει την προώθηση ηπιότερων μορφών τουριστικής ανάπτυξης χωρίς όμως να αποβλέπεται το οικονομικό συμφέρον. Οποσδήποτε, σύμφωνα με το παραπάνω πλαίσιο θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην προστασία του περιβάλλοντος και στον πολιτισμό του τόπου, καθώς και στην ικανοποίηση των αναγκών των ντόπιων αλλά και των επισκεπτών. Ωστόσο, έχει ήδη ξεκινήσει μία ηπιότερη προσέγγιση ανάπτυξης τουριστικών προορισμών, δημιουργώντας μία νέα φιλοσοφία η οποία θέλει τον επισκέπτη να είναι ενεργός και όχι απλά παρατηρητής σε αντίθεση με το πρότυπο του μαζικού τουρισμού.

Στόχος της παρούσας εργασίας αποτελεί η ανάδειξη της σημασίας της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στο Νομό Δράμας μέσα από τη χρήση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Ειδικότερα, η παρούσα εργασία διαρθρώνεται σε πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και συγκεκριμένα πως με την χρήση της αειφορίας μπορεί να επιτευχθεί ο τουρισμός γενικότερα αλλά και στην εν λόγω περιοχή.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις αρχές της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης αλλά και στον κύκλος ζωής του τουριστικού προϊόντος. Ακόμη, αναλύεται με ποιόν τρόπο μπορεί να υπάρξει έλεγχος στην φέρουσα χωρητικότητα μίας τουριστικής περιοχής.

Στο τρίτο κεφάλαιο σχολιάζονται γενικά στοιχεία του τουρισμού, όπως η έννοια του, οι μορφές του εναλλακτικού τουρισμού στον ελλαδικό χώρο αλλά και συγκεκριμένα τι επικρετεί στον Νομό Δράμας. Στο επόμενο κεφάλαιο, αναλύεται η ταυτότητα του Νομού Δράμας, καταγράφονται όλα εκείνα τα στοιχεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν προς όφελος της για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η ανάλυση SWOT όπου καταγράφονται αναλυτικά τα πλεονεκτήματα, τα μειονεκτήματα, οι ευκαιρίες και οι κίνδυνοι για την τοπική κοινωνία από την τουριστική δραστηριότητα.

“Αν δεν σ’αρέσει το φαγητό, δεν δίνεις σημασία στα έθιμα, φοβάσαι τη θρησκεία, αποφεύγεις τους ανθρώπους, τότε να μείνεις σπίτι”. (James A. Michener, 1907- 1997).

Κεφάλαιο 1ο: Βιώσιμη ανάπτυξη

1.1 Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης

Ο όρος της << βιώσιμου - αειφόρου ανάπτυξης >> σχετίζεται κυρίως με την μελέτη των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών επιστημών. Η βιώσιμη ανάπτυξη έχει σκοπό την άνοδο του βιοτικού επιπέδου αλλά και την περιβαλλοντική προστασία μέσο-μακροπρόθεσμα. Σημαντικό είναι να τονιστεί ότι μέχρι και σήμερα δεν έχει υπάρξει κάποιος κοινά αποδεκτός ορισμός που να ορίζει πλήρως την έννοια της αειφορίας. Η λέξη βιωσιμότητα, αποδίδεται με ακρίβεια από την αγγλική λέξη "sustainability", από το ρήμα sustain που σημαίνει συντηρώ. Αποτελεί κοινό ότι η αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας ταυτίζεται συνήθως και με την περιβαλλοντική καταστροφή, κάτι το οποίο εντοπίζεται μέχρι και σήμερα.

Είναι ευρύτατα διαδεδομένη η άποψη ότι για την έννοια της βιωσιμότητας έχουν προταθεί αρκετοί ορισμοί. Παρακάτω θα αναφέρουμε τους πιο σημαντικούς και γνωστούς ορισμούς που έχουν αποδοθεί για την αειφόρο ανάπτυξη, << Η λέξη βιωσιμότητα αναφέρεται στην ικανότητα της κοινωνίας, του οικοσυστήματος ή κάθε άλλου ενεργού συστήματος να συνεχίσει να λειτουργεί απεριόριστα στο μέλλον χωρίς να υποχρεώνεται σε παρακμή από εξάντληση των βασικών πόρων >> (R. Gilman, Context Institute). Λέγεται συχνά ότι η << Βιωσιμότητα είναι το δόγμα ότι οικονομική αύξηση και ανάπτυξη πρέπει να λαμβάνουν χώρα και να διατηρούνται με την πάροδο του χρόνου μέσα στα όρια που θέτει η οικολογία και η ευρύτερη έννοια – με τις αλληλοσυσχετίσεις των ανθρώπινων υπάρξεων και των δραστηριοτήτων τους, τη βιόσφαιρα και τους φυσικούς και χημικούς νόμους που την κυβερνούν... Αυτό υπονοεί ότι η προστασία του περιβάλλοντος και η οικονομική ανάπτυξη είναι συμπληρωματικές μάλλον παρά ανταγωνιστικές διεργασίες >>. (W. D. Ruckelshaus, EPA, 1989). Επίσης, << Η βιώσιμη ανάπτυξη καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις δικές τους ανάγκες >>, (Gro Harlem Brundtland, πρώην πρωθυπουργός της Νορβηγίας, 1987).

Ορισμένες αντιπροσωπευτικές έννοιες της βιώσιμης ανάπτυξης: << Η ταυτόχρονη μεγιστοποίηση των στόχων του βιολογικού συστήματος (γενετική ποικιλότητα, προσαρμοστικότητα, βιολογική παραγωγικότητα), των στόχων του οικονομικού συστήματος (ικανοποίηση των βασικών αναγκών, εξύψωση της έννοιας του δικαίου, αύξηση των χρήσιμων αγαθών και υπηρεσιών) και των

κοινωνικών στόχων (πολιτισμική ποικιλότητα, θεσμική βιωσιμότητα, κοινωνική δικαιοσύνη, συμμετοχή) >> (Barbier, 1987). Ακόμη, << Η βελτίωση της ποιότητας της ανθρώπινης ζωής με διαβίωση εντός της φέρουσας δυναμικότητας των υποστηρικτικών οικοσυστημάτων >> (Unepa, 1991).

Ειδικότερα, << Βιώσιμη κοινωνία είναι εκείνη που μπορεί να παραμείνει σταθερή με την πάροδο των γενεών, εκείνη που κοιτάζει αρκετά μακριά, που είναι ευέλικτη αρκετά και σοφή αρκετά ώστε να μην υπονομεύει ούτε το φυσικό ούτε το κοινωνικό σύστημα που τη στηρίζει >> (Meadows, Meadows and Randers, 1992).

Σύμφωνα με τον Hawkes το 1993, << Βιωσιμότητα είναι μια οικονομική κατάσταση όπου οι ανάγκες που τοποθετούνται από τους ανθρώπους και το εμπόριο στο περιβάλλον μπορούν να ικανοποιηθούν χωρίς τη μείωση της δυναμικότητας του περιβάλλοντος να προμηθεύει να προμηθεύει και τις επόμενες γενιές. Αυτό μπορεί επίσης να εκφραστεί ως... αφήστε τον κόσμο καλύτερο απ' ό,τι τον βρήκατε, μην παίρνετε περισσότερα απ' όσα χρειάζεσθε, προσπαθήστε να μην βλάπτετε τη ζωή ή το περιβάλλον και κάνετε βελτιώσεις αν μπορείτε >>.

Αναλυτικότερα, ο Viederman το 1994 υποστηρίζει ότι, << Βιωσιμότητα είναι μια συμμετοχική διαδικασία που σχεδιάζει και επιδιώκει μια κοινότητα που σέβεται και να κάνει συνετή χρήση όλως των πόρων της – φυσικών, ανθρώπινων, ανθρωποποίητων, κοινωνικών, πολιτισμικών, επιστημονικών κ.λπ. Η βιωσιμότητα επιδιώκει να εξασφαλίσει στο βαθμό του δυνατού, ότι οι παρούσες γενιές εξασφαλίζουν υψηλό βαθμό οικονομικής ασφάλειας και μπορούν να απολαμβάνουν δημοκρατία και λαϊκή συμμετοχή στον έλεγχο των κοινοτήτων τους, ενώ συντηρούν την ακεραιότητα των οικολογικών συστημάτων από τα οποία εξαρτάται όλη η ζωή και ολόκληρη η παραγωγή και υπό την προϋπόθεση της υποχρεώσεως για τις επόμενες γενιές να παρέχεται σ' αυτές ό,τι χρειάζεται για δικό τους όραμα, ελπίζοντας ότι και αυτές θα έχουν τη σοφία και την ευφυΐα να χρησιμοποιούν ότι τους παρέχεται με κατάλληλο τρόπο >>.

Εύκολα, λοιπόν, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι αρκετοί ερευνητές μελετούν την βιωσιμότητα ως μοντέλο “βιωσιμοκεντρικό”, δηλαδή, προσπαθούν να αναπτύξουν την έννοια της και να την συνδέσουν με την βελτίωση των ανθρώπινων συνθηκών (ανθρωποκεντρικό), αλλά και την

διατήρηση της ποικιλότητας (Σωτήριος Κ. Καρβούνης, 2003).

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με την έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, ορίζει ότι η βιωσιμότητα είναι, << η ανάπτυξη, η οποία ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες >> (Χρήστος Θ. Μάλλιαρος, 2000).

Επομένως, "Τι Είναι Βιώσιμη Ανάπτυξη";

Δεν πρέπει να λησμονούμε ακόμη ότι, η βιωσιμότητα συνδέεται άρρηκτα με το περιβάλλον, το οποίο δεν είναι απεριόριστο και δωρεάν, την ισότητα των χωρών και γενικά την κοινωνική και οικονομική ισότητα και τέλος την κάθε οντότητα που θα πρέπει να περιλαμβάνει μακροπρόθεσμους στόχους βελτίωσης και όχι βραχυπρόθεσμους. Η επιτροπή της Brundtland ορίζει την βιώσιμη ανάπτυξη, όταν καλύπτονται οι ανάγκες των ατόμων χωρίς όμως να καταστραφούν οι ανάγκες των μελλοντικών γενεών. Ακόμη, υπάρχουν δύο βασικές έννοιες που χαρακτηρίζουν την αειφορία , η έννοια των αναγκών και των περιορισμών. Αναλυτικότερα, όλες οι χώρες που χρήζουν ανάπτυξη ή είναι ήδη ανεπτυγμένες θα πρέπει να εντάσσονται σε ένα πλαίσιο βιωσιμότητας. Ακόμη, << Δεν θα πρέπει να θεωρεί τους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς σκοπούς ως κόστος η επιχείρηση που φροντίζει για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Αντίθετα, πρέπει να αναζητεί ευκαιρίες για κέρδος στην επιδίωξη αυτών των στόχων >> (Σωτήριος Κ. Καρβούνης, 2003).

1.2 Ιστορική εξέλιξη

Η προέλευση της ιδέας της βιώσιμης ανάπτυξης, κάνει αισθητή την παρουσία της όταν ο ΟΗΕ την δεκαετία του 1960 παρουσιάζει τρόπους με τους οποίους θα επιτευχθεί η οικονομική ανάπτυξη σε συνδυασμό με την προστασία του περιβάλλοντος. Σημαντικό είναι να τονιστεί ότι, υπήρξαν αρκετές προσπάθειες οικονομικής ανάπτυξης, όμως οι περισσότερες είχαν αποτύχει. Συγκεκριμένα, την δεύτερη δεκαετία η κοινωνική δικαιοσύνη αποτελεί ένα από τους στόχους της οικονομικής ανάπτυξης, στην τρίτη δεκαετία του 1980 έγιναν αντιληπτές οι διαφορές μεταξύ των διεθνών σχέσεων, απέτυχε και αυτό. Επομένως, με αφορμή τα παραπάνω γεγονότα αναπτύχθηκε μία νέα ιδέα το 1990, << Νέα Διεθνείς Οικονομική Τάξη >>, με συγκεκριμένη στρατηγική, αλλά και αυτή δυστυχώς απέτυχε.

Αποτέλεσμα αυτών ήταν το συνέδριο του ΟΗΕ στο Rio de Janeiro της Βραζιλίας το 1992 (3 – 14 Ιουνίου), με θέμα το περιβάλλον και την ανάπτυξη του. Τα αποτελέσματα του συνεδρίου ήταν, “η διακήρυξη του Rio για το περιβάλλον και την ανάπτυξη”, “την συνθήκη για την κλιματολογική αλλαγή”, “την συνθήκη για τη βιολογική ποικιλότητα”, “την διατήρηση και η βιώσιμη ανάπτυξη όλων των τύπων των δασών”, και η “Agenda 21” (Σωτήριος Κ. Καρβούνης, 2003). Παράλληλα, το 1982 ο ΟΗΕ πραγματοποιεί διάσκεψη στο Ναϊρόμπι, στην οποία σχολιάζονται τα όρια της ανάπτυξης.

Χρειάζεται επίσης να σημειωθεί, ότι στη συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992, η βιώσιμη ανάπτυξη έκανε την πρώτη της εμφάνιση ως στόχος πολιτικής, αναφέρονται συγκεκριμένες υποχρεώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος. Ακόμη, η συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997 προβλέπει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και τις ενσωματώνει πολιτικές και δράσεις στις χώρες με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη (Μητούλα Ρ., 2007).

Θα αποτελούσε σοβαρή παράλειψη να μην τονίσουμε, την διάσκεψη στο Γιοχάνεσμπουργκ το 2002, δέκα χρόνια μετά την διάσκεψη του Ρίο, με θέμα την βιώσιμη ανάπτυξη. Θεωρείτε μία από τις σημαντικότερες διασκέψεις σε παγκόσμιο επίπεδο αφού συμμετείχαν 194 χώρες με σκοπό την προώθηση των πολιτικών για την επίτευξη της αειφορίας (Μητούλα Ρ., 2007).

Βασικά Στοιχεία της Agenda 21

Τμήμα 1: << Κοινωνικές και Οικονομικές Διαστάσεις >>

Περιλαμβάνει συνιστώμενες δράσεις για συνεργασία προς βιώσιμη ανάπτυξη, την καταπολέμηση της φτώχειας, την κατανάλωση, τα δημογραφικά, την υγεία, την κατοικία και την εμπλοκή του περιβάλλοντος και της αναπτύξεως στη λήψη των αποφάσεων.

Τμήμα 2: << Διατήρηση και Διαχείριση των Φυσικών Πόρων για Ανάπτυξη >>

Περιλαμβάνει κεφάλαια για την ατμοσφαιρική προστασία, την αποδάσωση, την ερημοποίηση και την ξηρασία, τα βουνά, τη γεωργία, την βιοποικιλότητα, τη βιοτεχνολογία, τις θάλασσες, τα << γλυκά >> νερά, τα τοξικά χημικά, τα βλαβερά απόβλητα, τα στερεά απόβλητα, και τα ραδιενεργά απόβλητα.

Τμήμα 3: << Ενίσχυση του Ρόλου των Κυριότερων Ομάδων>>

Περιλαμβάνει τρόπους για την αύξηση της συμμετοχής στις προσπάθειες για βιώσιμη ανάπτυξη των κυριότερων ομάδων: γυναίκες, νέοι, ιθαγενείς, μη κυβερνητικές οργανώσεις, τοπικές αρχές, συνδικαλιστικές οργανώσεις, επιχειρήσεις, επιστημονικές και τεχνολογικές κοινότητες και αγρότες.

Τμήμα 4: << Τρόποι εφαρμογής>>

Περιλαμβάνει κεφάλαια για χρηματοοικονομικούς πόρους, μεταφορά τεχνολογίας, συνεργασία, ανάπτυξη δυναμικότητας, επιστήμη, παιδεία, δημόσια ενημέρωση και κατάρτιση, θεσμικές διευθετήσεις, νομικά εργαλεία και μηχανισμούς συλλογής πληροφοριών, ανάλυση αυτών και διασπορά τους.

Πίνακας 1: Βασικά στοιχεία της Agenda 21

Πηγή: EPA journal 19, No 2: ‘What is in Agenda 21’, 1993.

1.3 Δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης

Αρχικά, όταν κάποιος επιδιώκει τη βιώσιμη ανάπτυξη, είναι αναγκαίο να αναπτυχθούν παράλληλα και ορισμένοι δείκτες, αυτοί οι δείκτες αξιολογούν πλήρως και αποτελεσματικά την διαδρομή του να επιτευχθεί η ανάπτυξη και αν επιτυγχάνεται. Μία μονοδιάστατη προσέγγιση, χρησιμοποιώντας μονάχα έναν δείκτη, δεν θα μπορούσε να προσφέρει αντικειμενικά αποτελέσματα, δηλαδή, δεν θα μπορούσε να εντοπιστεί το πρόβλημα που εμποδίζει την ανάπτυξη της βιωσιμότητας. Οι δείκτες της βιωσιμότητας έχουν σχεδιαστεί και εφαρμόζονται για την κατανόηση και ενίσχυση μεταξύ των “οικονομικών, ενεργειακών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών στοιχείων που συνδέονται μακροπρόθεσμα με τη βιωσιμότητα”.

Η δείκτες της βιωσιμότητας παρέχουν πληροφορίες ζωτικής σημασίας για τον προγραμματισμό και την λήψη αποφάσεων προκειμένου να υποστηριχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη, επομένως οι δείκτες θα πρέπει να “αντιπροσωπεύουν με συνέπεια ένα κρίσιμο στοιχείο του οικοσυστήματος”, “να υπόκεινται σε απομόνωση μέσα στο περιβάλλον”, “να μετρώνται με ακρίβεια και επαναληπτικά”, “να γίνονται αντιληπτοί σε σχέση με την υγεία του οικοσυστήματος”, “να κατανοούνται καλά και να γίνονται αποδεκτοί από το κοινό”, “να έχουν την δυνατότητα να συνδέονται με άλλους δείκτες βιωσιμότητας”, και να “αντιπροσωπεύουν και να σχετίζονται με σπουδαίες κοινωνικές αξίες”.

Επομένως, οι δείκτες παρουσιάζουν την πρόοδο, τους στόχους, την θέση, την αποτελεσματικότητα. Ακόμη, οι δείκτες συνδυάζουν διάφορες κατηγορίες όπως, η οικονομία, το περιβάλλον, η κοινωνία, ο πολιτισμός, οι φυσικοί πόροι, η εκπαίδευση, η υγεία, η δημόσια ασφάλεια, η αναψυχή, ο

πληθυσμός, οι μεταφορές (Σωτήριος Κ. Καρβούνης, 2003).

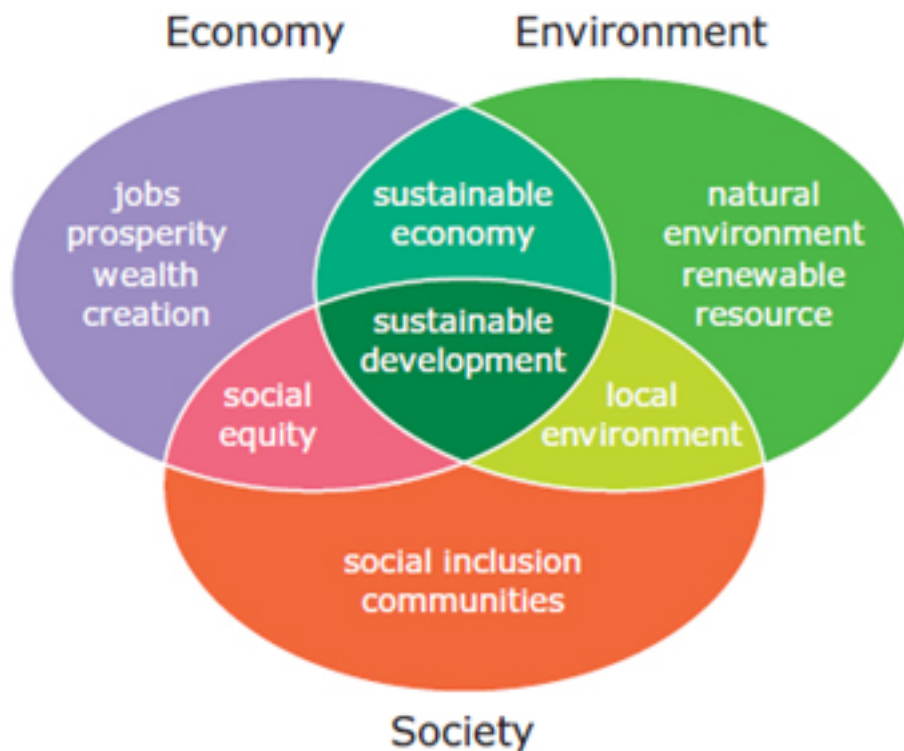
1.3.1 Δείκτες Βιώσιμης Ανάπτυξης

Δείκτες	Περιγραφή
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	
- Εισόδημα	Κατανομή των θέσεων εργασίας και του εισοδήματος, Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, μέσες χρηματιστηριακές εξελίξεις.
- Επιχειρήσεις	Ποσοστό των αποδοχών που αποκτώνται και καταναλώνονται μέσα στην κοινότητα.
- Κατάρτιση	Ποσοστό των καταβαλλόμενων από τους εργοδότες αποδοχών που διατίθενται για κατάρτιση και εκπαίδευση των απασχολούμενων.
- Υγεία – Ποιότητα ζωής	Εκπαίδευση, φροντίδα υγείας, κόστος διαβίωσης, πολιτιστική ποικιλότητα.
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	
- Αέρας	Εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα από πηγές μεταφορών.
- Πόσιμο νερό	Ποσοστό μείωσης του διατιθέμενου πόσιμου νερού από το 1990.
- Χρήση γης	Ποσοστό αναπτύξεως που συντελεί ετησίως σε μία αστική περιοχή.
ΧΡΗΣΗ ΠΟΡΩΝ	
- Ενέργεια	Ποσοστό χρησιμοποιούμενης ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές.
- Βλαβερά υλικά	Κατανάλωση παρασιτοκτόνων.
- Νερό	Αριθμός λίτρων νερού που εξασφαλίζονται από επιδιόρθωση διαρροών.
ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	
- Καταχρήσεις	Καταχρήσεις / Παραμελήσεις / Εγκαταλείψεις παιδιών.
- Ποικιλότητα	Αποδοχή φυλετικών διακρίσεων.
- Εθελοντισμός	Ποσοστό εθελοντών για δραστηριότητες σχετικές με τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Πίνακας 2: Δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης

Πηγή: (Σωτήριος Κ. Καρβούνης, 2003, σελ. 220-221)

1.3.2 Κύριες συνιστώσες βιώσιμης ανάπτυξης

Σχήμα 1: Κύριες συνιστώσες βιώσιμης ανάπτυξης

Πηγή: <http://en.karobardaily.com/news/63306>

Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία, είναι ότι για να γίνει κατανοητή η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης είναι απαραίτητο να σχολιαστούν οι κύριες συνιστώσες της αειφορίας, οι οποίες διαμορφώνουν τον χαρακτήρα της. Αυτές είναι το περιβάλλον, ο πολιτισμός, η κοινωνία, η οικονομία, η ενέργεια και η τεχνολογία.

Το *περιβάλλον*, αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες της βιώσιμης ανάπτυξης, η καταστροφή της φύσης είναι γεγονός ότι επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τη επίτευξη της αειφορίας γι' αυτό θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα τα οποία θα καθιστούν την ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων ώστε να μειωθεί το ποσοστό της ρύπανσης. Σύμφωνα με τον Κώττη το 1994, η αύξηση του πληθυσμού, οι αύξηση των ανθρώπινων αναγκών, η αστικοποίηση, η βιομηχανική ανάπτυξη έχει ως αποτέλεσμα κάθε σημείο του πλανήτη να έχει αλλοιωθεί από τις περιβαλλοντικές καταστροφές.

Το πρόβλημα αυτό δεν είναι επίκαιρο ούτε και μικρό, αλλά αγγίζει ολόκληρη την ανθρωπότητα (Κώττης Χ. Γ., 1994).

Η Μητούλα το 2007, παραθέτει στόχους με τους οποίους πρέπει να ενεργήσει η ΕΕ με διορία το 2020, όσον αφορά την προστασία του περιβάλλοντος (Μητούλα Ρ., 2007).

- Προστασία και ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου της Ένωσης.
- Διαμόρφωση ανταγωνιστικής οικονομίας με χαμηλά επίπεδα εκπομπών άνθρακα.
- Προστασία της υγείας και της ευημερίας των πολιτών.
- Μεγιστοποίηση των οφελών της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.
- Βελτίωση των γνώσεων για την περιβαλλοντική προστασία.
- Διασφάλιση των περιβαλλοντικών επενδύσεων και της κλιματικής πολιτικής.
- Ενίσχυση την αειφορίας των πόλεων της Ένωσης.
- Αύξηση της αποτελεσματικότητας της Ένωσης όσον αφορά την αντιμετώπιση διεθνών περιβαλλοντικών προκλήσεων.

Είναι γεγονός ότι ο πολιτισμός ενός λαού συμβάλλει σημαντικά στην κατανόηση της φυσιογνωμίας και στην προστασία της φύσης. Το "πολιτιστικό αγαθό", σύμφωνα με την διεθνή σύμβαση της UNESCO το 1954, υποδηλώνει την πολιτιστική κληρονομιά ενός λαού, η οποία περιλαμβάνει αρχιτεκτονικά έργα, οικοδομικά συγκροτήματα και χώρους (Μητούλα Ρ., 2003).

Είναι κοινά παραδεκτό ότι η πολιτιστική κληρονομιά συμβάλλει στη βιωσιμότητα των πόλεων. Με δεδομένο τα παραπάνω δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι η κοινωνική βιωσιμότητα προωθεί την ευμάρεια και την αφύπνιση των πολιτών για την λήψη αποφάσεων όσον αφορά τις κοινωνικές ανάγκες των πολιτών προκειμένου να προάγουν μία καλύτερη ποιότητα ζωής. Ο κοινωνικός παράγοντας, είναι μία σημαντική συνιστώσα της βιώσιμης ανάπτυξης αφού εστιάζει σε θέματα, υγείας και εκπαίδευσης των πολιτών (Γαλανός Φ. - Αλμπάνης Κ., 1999).

Είναι χρήσιμο να τονιστεί επίσης πως μπορούμε να επιτύχουμε μια ανάπτυξη της οικονομίας χωρίς την καταστροφή του περιβάλλοντος. Οι περισσότερες επιχειρήσεις λειτουργούν με γνώμονα την επίτευξη αύξησης του κέρδους και την παράλληλη μείωση του κόστους παραγωγής, αυτή όμως η ενεργεία δημιουργεί πολλά προβλήματα αφού οι επιχειρηματίες είναι διατεθειμένοι να θυσιάσουν

την διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος προκειμένου να πετύχουν τους στόχους τους. Εγχώρια θα λέγαμε ότι με την ένταξη της Ελλάδας στην νομισματική ζώνη, η οικονομία της υιοθετεί στόχους βιώσιμης ανάπτυξης (Roberts T., 2008).

Επίσης, η *ενέργεια* (συνιστώσα βιώσιμης ανάπτυξης), αποτελεί σημαντικός παράγοντας για την περιβαλλοντική προστασία. Οι ανανεώσιμες πηγές (αιολική, ηλιακή κ.α), συμβάλλουν στην βιωσιμότητα του περιβάλλοντος και φυσικά στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, επομένως θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι χρησιμοποίηση των ήπιων μορφών ενέργειας οδηγεί αναντίρρηση στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Τέλος, η *τεχνολογία* μπορεί να αποτελεί επιχείρημα για αρκετούς υποστηρικτές ,ως προς τις περιβαλλοντικές καταστροφές που έχουν τα αποτελέσματα της, όπως η όξινη βροχή, το φαινόμενο του θερμοκηπίου κ.α, αντίθετα η σωστή χρήση της τεχνολογίας διευκολύνει την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών μέσω των νέων προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρει. Όσον αφορά τα περιβαλλοντικά προβλήματα, με την παγκόσμια προσφορά για την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, φιλικές προς το περιβάλλον, είναι βέβαιο ότι θα αντιμετωπιστούν σε μεγάλο βαθμό.

Κεφάλαιο 2ο: Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη

2.1 Τι είναι η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Ο Ανδριώτης το 2000, αναφέρει ότι απο την δεκαετία του 50' μέχρι και σήμερα ο τουρισμός αποτελεί πηγή οικονομικής ανάπτυξης όλων εκείνων των περιοχών που δραστηριοποιούνται με βάση τον τουρισμό και τα προϊόντα του. Η λεγόμενη τουριστική δραστηριότητα πέρα απο όλα τα θετικά που προσφέρει στους κατοίκους των τουριστικών περιοχών αλλα και των επισκεπτών της, φέρει μαζί της και αρνητικά αποτελέσματα τα οποία δρουν άμεσα ως απειλή για τη βιωσιμότητα πολλών περιοχών. Έτσι, λαμβάνοντας υπόψη τα προβλήματα που εμαφανίστηκαν κατά την τουριστική εκμετάλλευση ορισμένων περιοχών προκύπτει ότι είναι απαραίτητη η πρόωθηση του αειφόρου - βιώσιμου τουρισμού με γνώμονα τον σεβασμό στο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον, επικεντρώνοντας τόσο στη οικονομική όσο στη κοινωνική και πολιτιστική αειφόρο ανάπτυξη.

Ο Fenell το 1999, ορίζει ότι ο βιώσιμος τουρισμός χρησιμοποιείται ως όρος για να γίνουν εύκολα αντιληπτές οι αρχές της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Ακόμη, ο Παγκόσμιος Όργανισμός Τουρισμού (WTO), ορίζει ως βιώσιμο τουρισμό: "Ο τουρισμός που οδηγεί στη διαχείριση όλων των πόρων με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούν οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες να καλυφθούν διατηρώντας ταυτόχρονα την πολιτιστική ακεραιότητα, τις ουσιώδεις οικολογικές μεθόδους, τη βιοποικιλότητα και τα μέσα διατήρησης της ζωής".

Ανλυτικότερα, ο Muller ο 1994, τονίζει ότι στον ορισμό της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης συμπεριλαμβάνεται και η έννοια της ποιοτικής ανάπτυξης. Με βάση την έννοια της ποιοτικής ανάπτυξης ο Muller εξηγεί ότι είναι αναγκαίο η χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η αποφυγή πίεσης στο φυσικό περιβάλλον. Παρακάτω, παρουσιάζεται το << μαγικό πεντάγωνο >>.

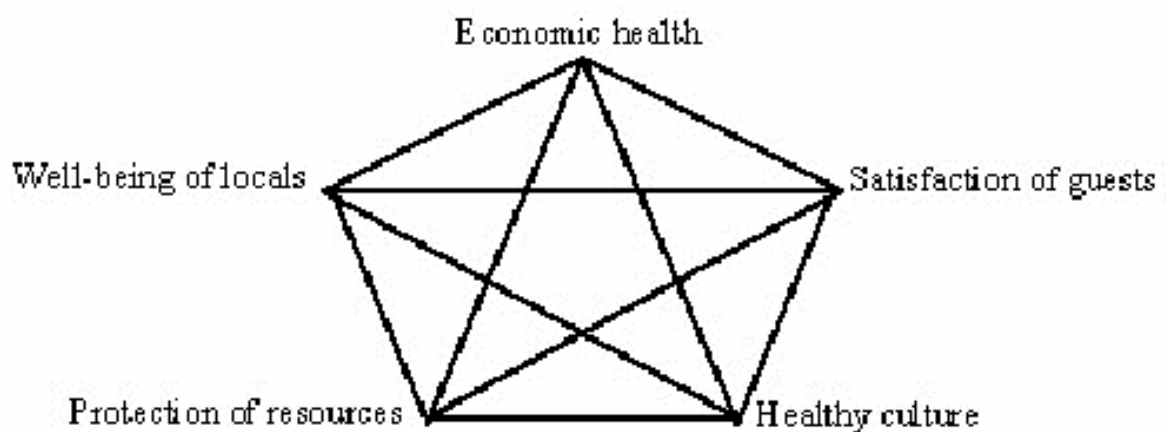
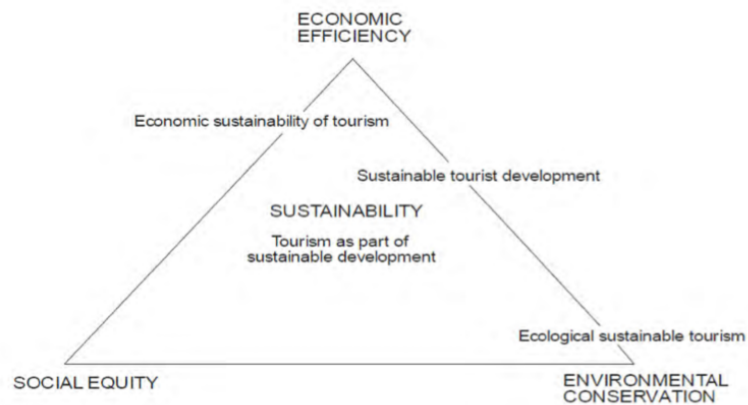

Figure 16: Tourism development's magic pentagon. Source: Muller, 1994

Σχήμα 2: Το πεντάγωνο του Muller.

Ξεχωριστός λόγος, όμως, πρέπει να γίνει για τον Toth το 2002, όπου πραγματεύεται το γεγονός ότι ο βιώσιμος τουρισμός έχει την δυνατότητα να δημιουργήσει μία ισορροπία ανάμεσα στα κοινωνικά, περιβαλλοντικά, πολιτιστικά και οικονομικά συμφέροντα. Παρακάτω, σύμφωνα με το τρίγωνο του Toth απεικονίζεται ότι η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη εμπεριέχει τρεις πτυχές, την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, την οικονομική ανάπτυξη αλλά και την κοινωνική διακιοσύνη.

Σχήμα 3:

Τρίγωνο του Troth.

Πηγή: Toth (2002).

Για τους παραπάνω λόγους, ο αειφόρος τουρισμός θα πρέπει να είναι ωφέλιμος ως προς το φυσικό περιβάλλον προστατεύοντας την φυσική κληρονομιά των περιοχών, ακόμη να σέβεται την κοινωνική κληρονομιά, για παράδειγμα τις παραδόσεις, τα ήθη και έθιμα των τόπων και να αποδέχεται διαφορετικές κουλτούρες. Επιπλέον, να ενισχύει νέες οικονομικές δραστηριότητες που αποφέρουν εισόδημα και απασχόληση στα άτομα συμβάλλοντας έτσι και στην καταστροφή της ανεργίας των τοπικών κοινωνιών.

Οποσδήποτε, για την επίτευξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης κρίνεται αναγκαία η συνειδητή συμμετοχή ολόκληρης τη τοπικής κοινωνίας. Συγκεκριμένα, απαιτούνται πολιτικές αποφάσεις οι οποίες θα βοηθήσουν στην διατήρηση και ανάπτυξη του αειφόρου τουρισμού (Sharpley, 2009).

2.2 Αρχές βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

Οι αρχές της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης διατυπώθηκαν σε πρώτη φάση στην διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών στο Ριό της Βραζιλίας το 1992, έπειτα στο παγκόσμιο συνέδριο στο Λανθρότε της Ισπανίας οριστικοποιήθηκαν και καταγράφονται στον παρακάτω πίνακα.

Αρχές Βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.-1

Χρήση πόρων με τρόπο βιώσιμο.

Η συντηρητική και βιώσιμη χρήση των πόρων - φυσικών και πολιτιστικών - είναι εξαιρετικής σημασίας και έχει μακροπρόθεσμη και επιχειρηματική αξία.

2. Μείωση της υπερκατανάλωσης και των απορριμμάτων.

Με την μείωση της υπερκατανάλωσης και των απορριμμάτων αποφεύγετε το κόστος της αποκατάστασης των μακροπρόθεσμων περιβαλλοντικών ζημιών και ενισχύεται ο ποιοτικός τουρισμός.

3. Διατήρηση της κληρονομιάς.

Η διατήρηση και η προώθηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς είναι ουσιαστικό στοιχείο για τον μακροπρόθεσμο βιώσιμο τουρισμό και δημιουργεί μία ανθεκτική βάση για την τουριστική βιομηχανία.

4. Ενσωμάτωση του τουρισμού στο προγραμματισμό.

Η τουριστική ανάπτυξη που ενσωματώνεται σε ένα εθνικό και τοπικό πλαίσιο στρατηγικού σχεδιασμού, αυξάνει την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του τουρισμού.

5. Υποστήριξη των τοπικών κοινωνιών.

Ο τουρισμός που υποστηρίζει ένα ευρύ φάσμα τοπικών οικονομικών δραστηριοτήτων, και ο οποίος σέβεται τις περιβαλλοντικές δαπάνες/αξίες, προστατεύει τις οικονομίες αυτές ενώ παράλληλα εμποδίζει την καταστροφή του περιβάλλοντος.

6. Συμμετοχή ντόπιων κατοίκων.

Η πλήρης συμμετοχή των ντόπιων κοινοτήτων στον κλάδο του τουρισμού, όχι μόνο λειτουργεί προς όφελός τους και προς όφελος του περιβάλλοντος γενικότερα, αλλά βελτιώνει επίσης την ποιότητα της τουριστικής εμπειρίας.

7. Αποδοχή συμβουλών των παραγόντων και του κοινού.

Η συζήτηση μεταξύ της τουριστικής βιομηχανίας, τοπικών και θεσμικών παραγόντων είναι ουσιαστικής σημασίας για την επίλυση και αποτροπή πιθανών αλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων.

8. Εκπαίδευση προσωπικού.

Η εκπαίδευση του προσωπικού που ενσωματώνει την έννοια του βιώσιμου τουρισμού σε παράκτιες εφαρμογές, μαζί με την πρόσληψη τοπικού εργατικού δυναμικού σε κάθε διοικητικό επίπεδο, βελτιώνει την ποιότητα του τουριστικού προϊόντος.

9. Ευθύνη τουριστικού μάρκετινγκ.

Το μάρκετινγκ που προσφέρει στους τουρίστες ολοκληρωμένες και υπεύθυνες πληροφορίες, αυξάνει τον σεβασμό απέναντι στο φυσικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον της περιοχής προορισμού και συμβάλλει στην πλήρη ικανοποίηση του πελάτη.

10. Διεξαγωγή έρευνας.

Η διαρκής έρευνα και ο έλεγχος από την πλευρά της τουριστικής βιομηχανίας με στόχο τη συγκέντρωση δεδομένων και την ανάλυση, αποτελεί σημαντικό σημείο για την επίλυση προβλημάτων και την προσφορά πλεονεκτημάτων στους προορισμούς, την τουριστική βιομηχανία και τους τουρίστες καταναλωτές.

Πίνακας 3: Αρχές βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης

Πηγή: (Fennell, 1999)

2.3 Φέρουσα ικανότητα για την τουριστική ανάπτυξη.

Η έννοια της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης είναι παρόμοια με αυτή της φέρουσας ικανότητας. Και οι δύο έννοιες εξηγούν τα όρια της ισόρροπης τουριστικής ανάπτυξης, συγκεκριμένα η βιώσιμη τουριστική ικανότητα μιας περιοχής είναι το πλήθος των τουριστών που μπορούν να απορροφηθούν προκειμένου να υπάρξει η δυνατότητα υποστήριξης των δραστηριοτήτων για τους επισκέπτες. Σημαντικό είναι ότι εν λόγω έννοια λειτουργεί ως μέτρο για τον κορεσμό αποδοχής τουριστών, δηλαδή, πόσους τουρίστες μπορεί να φιλοξενήσει ένας τόπος χωρίς όμως να προκαλείται η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος και ταυτόχρονα να μην υπάρξει μείωση της ποιότητας των υπηρεσιών προς τους επισκέπτες.

Ο βιώσιμος τουρισμός και η φέρουσα χωρητικότητα αποτελούνται από τρεις διαστάσεις, την οικονομική, την κοινωνική και περιβαλλοντική. Η διαφορά των παραπάνω εννοιών εντοπίζεται στο γεγονός ότι η φέρουσα ικανότητα ορίζει ανώτατα και κατώτατα όρια και έχει ως στόχο την αύξηση των επισκεπτών μιας περιοχής. Από την άλλη ο βιώσιμος τουρισμός συμβάλλει στην βελτίωση των τουριστικών δραστηριοτήτων και την προστασία του περιβάλλοντος. Σύμφωνα με τα παραπάνω, ο συνδυασμός και η εφαρμογή των παραπάνω εννοιών είναι ευκολότερη σε νεοαναπτυσσόμενες περιοχές χρησιμοποιώντας βιώσιμες μορφές τουρισμού όπως, ο οικοτουρισμός και ο αγροτουρισμός (Ριζοπούλου, 2010).

Το 1999 ο Swarbrooke, διακρίνει την φέρουσα χωρητικότητα:

- **Φυσική φέρουσα ικανότητα**, είναι το πλήθος των επισκεπτών που μπορούν να φιλοξενηθούν σε μία περιοχή.
- **Περιβαλλοντική ή οικολογική φέρουσα ικανότητα**, είναι το πλήθος των επισκεπτών που μπορεί

να φιλοξενήσει μία περιοχή πριν δημιουργία προβλημάτων στο οικοσύστημα.

- **Οικονομική φέρουσα ικανότητα**, είναι το πλήθος των επισκεπτών που μπορεί να φιλοξενήσει μία περιοχή πριν την ένραξη των οικονομικών προβλημάτων της περιοχής.

- **Κοινωνικό - πολιτισμική φέρουσα ικανότητα**, είναι ο αριθμός των ατόμων που φιλοξενεί μία περιοχή εκτός απο την φέρουσα κοινωνική αποσύνθεση.

- **Αντιληπτική φέρουσα ικανότητα**, είναι ο αριθμός των ατόμων που φιλοξενεί μία περιοχή πριν τις αρνητικές επιπτώσεις της ποιότητας του τουρισμού.

- **Φέρουσα ικανότητα υποδομών**, είναι ο μέγιστος αριθμός των επισκεπτών που μπορούν να φέρουν εις πέρας οι υποδομές μιας περιοχής.

Οι παραπάνω προσεγγίσεις καθορίζουν μία διαφορετική διάσταση για την τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής, αφού εξυπηρετούν τόσο τους επισκέπτες όσο και τους μόνιμους κατοίκους των τουριστικών περιοχών.

Κεφάλαιο 3ο: Τουρισμός

3.1 Εννοιολογική προσέγγιση του τουρισμού

Υπήρξαν αρκετές προσπάθειες για να οριστεί η έννοια του τουρισμού και συχνά συναντάμε να τον όρο ταξίδι και τουρισμός να χρησιμοποιούνται εναλλακτικά. Συγκεκριμένα στις ΗΠΑ υπάρχει μια τάση να χρησιμοποιείται ο όρος ‘‘ταξίδι’’ αντί τουρισμός. Ο πρώτος ορισμός που διατυπώθηκε για τον τουρισμό ήταν το 1942 σύμφωνα με τους Hunziker και Krapf, << ο τουρισμός είναι το σύνολο των φαινομένων που δημιουργούνται από ένα ταξίδι και από την παραμονή σε ένα μέρος ατόμων που δεν είναι μόνιμοι κάτοικοι, εφόσον αυτοί δεν λάβουν άδεια παραμονής και δεν εργαστούν στην περιοχή την οποία επισκέπτονται >>.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (ΠΟΤ - UNWTO) ορίζει: << ο τουρισμός περιλαμβάνει τις δραστηριότητες των ανθρώπων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε προορισμούς και περιοχές άλλες εκτός από αυτές που αποτελούν το συνηθισμένο περιβάλλον τους και για χρονικό διάστημα που δεν ξεπερνά τον έναν χρόνο, με σκοπό την αναψυχή, την ικανοποίηση των επαγγελματικών του αναγκών>>. Επιπρόσθετα, ο τουρισμός εντάσσεται σε τρεις διαστάσεις. Η πρώτη οικονομική διάσταση εμπεριέχει έννοιες όπως καταναλωτής, παραγωγός, προϊόντα και υπηρεσίες, μέσα από τις ανταλλαγές αυτών διαμορφώνεται το τουριστικό προϊόν . Το τουριστικό προϊόν θεωρείται από τις πιο δύσκολες έννοιες που μπορεί να προσδιοριστεί, ακόμη, κατέχει ‘χειροπιαστά’, φυσικά, άυλα αγαθά που την διαμορφώνουν. Η δεύτερη οικονομική διάσταση περιλαμβάνει διαδικασίες επικοινωνίας μεταξύ των κοινωνικών ομάδων και διαφορετικών πολιτιστικών χαρακτηριστικών. Η τρίτη και τελευταία οικονομική διάσταση περιλαμβάνει τις διαδικασίες με αποτέλεσμα την κατανάλωση περιβαλλοντικών πόρων (Κομίλης, 2001).

Ο Ζαχαράτος το 1984, ορίζει << ο τουρισμός αποτελεί μια ιδιαίτερη διαμορφούμενη ιδιωτική κατανάλωση, η οποία περιλαμβάνει τόσο η συμμετοχή όλων σχεδόν των κλάδων της παραγωγικής διαδικασίας, όσο και των τομέων του κράτους και της κοινωνίας σε μια εθνική οικονομία υποδοχής >>. Τονίζει ότι ο τουρισμός είναι ένα οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο ταυτόχρονα και τον αναλύει σε όλο του το εύρος ως μία ιδιαίτερη ιδιωτική κατανάλωση.

Ο Joshke 1954 πλησιάζει τον ορισμό του τουρισμού σαν κατανάλωση, από την άλλη ο Walterspiel το 1974 ορίζει τον τουρισμό ως αγοραστική δύναμη. Ο τουρισμός είναι το σύνολο των σχέσεων και των φαινομένων που απορρέουν από ένα ταξίδι και την διαμονή των ατόμων σε ένα τόπο, ο οποίος όμως δεν αποτελεί τον μόνιμο τόπο διαμονής και εργασίας σύμφωνα με τον Kaspar (1975).

Το 1982 οι Mathieson και Wall αναλύουν το τουριστικό γεγονός ως: << την προσωρινή μετακίνηση σε τόπους εκτός την μόνιμης διαμονής και εργασίας, τις δραστηριότητες, που πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια αυτής της παραμονής και τις παρεχόμενες διευκολύνσεις για την κάλυψη των τουριστικών αναγκών >>. Αποτέλεσμα των σχέσεων που προκύπτουν από τις συναλλαγές με τους τουρίστες, τους προμηθευτές, τις κυβερνήσεις των τόπων φιλοξενίας και τις κοινότητες υποδοχής ορίζεται ως τουρισμός (McIntosh et al., 1995).

Σύμφωνα με τον Chadwic το 1994, <<οι ανθρώπινες και επαγγελματικές δραστηριότητες που συνδέονται με μία οι περισσότερες όψεις της προσωρινής μετακίνησης των ατόμων, μακριά από το κοντινό κοινωνικό περιβάλλον και από το καθημερινό εργασιακό περιβάλλον τους για δουλειές, απόλαυση και προσωπικούς λόγους>>.

Ο τουρισμός είναι η ενέργεια των ατόμων να μεταφέρονται από το γεωγραφικό περιβάλλον της διαμονής τους σε κάποιο άλλο προκειμένου να ευχαριστηθούν ψυχικά. Ο τουρισμός προϋποθέτει να υπάρχει ένας βασικός τόπος διαμονής και ένας τόπος τον οποίο θα επισκεφτεί ο τουρίστας (τουριστικός προορισμός). Επίσης, ο τουριστικός προορισμός θα πρέπει να είναι γνωστός ειδικά ως ξεφεύγουμε από τα πλαίσια του τουρισμού και επιστρέφουμε σε εκείνα της εξερεύνησης (Σιταράς και Τζένος, 2007).

Επίσης, είναι η διαδικασία των ανθρώπων να ταξιδεύουν σε έναν προορισμό χωρίς την μόνιμη διαμονή τους στην επισκεπτόμενη περιοχή και χωρίς να συνδέονται με κάποια κερδοσκοπική δραστηριότητα, σύμφωνα με τη Διεθνή Ένωση Επιστημόνων Τουρισμού (International Association of Scientific Experts on Tourism). Η λέξη τουρισμός προέρχεται από την αγγλική λέξη << touring >> που προέρχεται από την γαλλική λέξη << tour >> που σημαίνει περιοδεία ,ταξίδι. Επιπρόσθετα, έχει μεγάλη σημασία να σχολιάσουμε το γεγονός ότι παλαιότερα ο τουρισμός ήταν για ανθρώπους που διέθεταν χρόνο και χρήμα για μεγάλες διακοπές, οι σημερινές συνθήκες οικονομικές και κοινωνικές δεν επιτρέπουν τον τουρίστα να κατακτήσει τον κόσμο από απλή επιθυμία αλλά από πραγματική ανάγκη. Τέλος, ο Λαγός το 2005, σημειώνει ότι ο ορισμός του τουρισμού στο μέλλον ίσως να μεταβληθεί γιατί θα προστεθούν νέα κίνητρα.

3.2 Κατηγορίες του τουρισμού

Η ταξινόμηση του τουρισμού μπορεί να διακριθεί σε πολλές κατηγορίες και με διαφορετικά κίνητρα (Δημήτριος Λαγός, 2005).

1. Εγχώριος τουρισμός (domestic tourism): ονομάζουμε την διαδικασία των κατοίκων μιας περιοχής να ταξιδεύουν σε μία άλλη, χωρίς όμως να ξεπερνούν τα σύνορα της χώρας.

2. Εξερχόμενος τουρισμός (outbound tourism): ονομάζουμε την διαδικασία των μόνιμων κατοίκων μιας χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν σε μία άλλη χώρα (π.χ ένας Έλληνας που ταξιδεύει Γαλλία).

3. Εισερχόμενος τουρισμός (inbound tourism): αφορά τον τουρισμό των αλλοδαπών οι οποίοι ταξιδεύουν σε μία χώρα (π.χ ένας Γάλλος ταξιδεύει στην Ελλάδα).

4. Διεθνής τουρισμός (international tourism): αποτελεί το σύνολο του εισερχόμενου και του εξερχόμενου τουρισμού.

5. Εσωτερικός τουρισμός (internal tourism): αποτελεί το σύνολο του εγχώριου και του εισερχόμενου τουρισμού.

6. Εθνικός τουρισμός (national tourism): αποτελεί το σύνολο του εξερχόμενου και του εγχώριου τουρισμού.

Επιπροσθέτως, κατά τον Ηγουμενάκη Νίκο, ο τουρισμός μπορεί να κατηγοριοποιηθεί και να διακριθεί από τους παράγοντες που προσδιορίζουν το φαινόμενο με βάση τα κοινωνικοοικονομικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά αλλά και την τουριστική συμπεριφορά.

1. Μαζικός τουρισμός: είναι το συναίσθημα της ομαδικής συμμετοχής των τουριστών στις διάφορες τουριστικές δραστηριότητες. Ο τουρίστας εντάσσεται σε ένα συλλογικό πλαίσιο με συγκεκριμένα σχήματα συμπεριφοράς προκειμένου να ταξιδέψει ευχάριστα με άλλα άτομα και να ικανοποιήσουν οι περισσότεροι τις ανάγκες τους. Για τη βάση ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού ευθύνεται GIT (group inclusive tours), προσφέροντας όλες τις απαιτούμενες τουριστικές υπηρεσίες, δηλαδή, τουριστικά πακέτα που περιλαμβάνουν τον τουριστικό προορισμό, το μεταφορικό μέσο, το γεύμα και τον χώρο διαμονής των επισκεπτών (Ηγουμενάκης, 2004).

2. Ατομικός τουρισμός: χαρακτηρίζεται η διαδικασία της ατομικής οργάνωσης και εκτέλεσης του ταξιδιού. Συγκεκριμένα ο τουρίστας σε αντίθεση με τον μαζικό τουρισμό χρησιμοποιεί ιδιωτικά μέσα μετακίνησης, είτε το αυτοκίνητο του, είτε τροχόσπιτα κ.λ.π. Η ανάπτυξη του ατομικού

τουρισμού βασίζεται στο ΙΤ (individual inclusive tours), το οποίο προσφέρει μεμονωμένα τουριστικά πακέτα για τα άτομα που θέλουν να ταξιδεύουν μόνα τους. Τα ατομικά τουριστικά πακέτα δεν έχουν ιδιαίτερη διαφορά με αυτά των μαζικών όσον αφορά στις προσφορές, η μοναδική διαφορά μεταξύ αυτών των συστημάτων βρίσκεται στον τρόπο με τον οποίο ο τουρίστας ταξιδεύει στον τουριστικό προορισμό, μεμονωμένα ή ομαδικά (Ηγουμενάκης, 2004).

3.Εσωτερικός τουρισμός: χαρακτηρίζεται η πραγματοποίηση ενός ταξιδιού από τους ντόπιους της χώρας μέσα στην επικράτεια της. Ο εσωτερικός τουρισμός πραγματοποιείται εντός των συνόρων μιας χώρας από τον ντόπιο πληθυσμό της. Συμβαίνει συχνά κατά την διάρκεια των διακοπών όπως Χριστούγεννα, Πάσχα, καλοκαίρι και αργιών, αυτό το είδος τουρισμού ενισχύει σημαντικά την οικονομική ανάπτυξη της χώρας λόγω του ότι ο ντόπιος πληθυσμός καταναλώνει εγχώρια προϊόντα και υπηρεσίες (Ηγουμενάκης, 1998).

4. Εξωτερικός τουρισμός: είναι η ικανοποίηση συγκεκριμένων τουριστικών αναγκών όπου επιζητούν τα άτομα για αυτό και ταξιδεύουν σε μία άλλη χώρα και εγκαταλείπουν προσωρινά την δική τους. Ο διεθνής τουρισμός καθορίζεται από άτομα τα οποία ταξιδεύουν στο εξωτερικό με σκοπό να ικανοποιήσουν τις τουριστικές τους ανάγκες. Ο Ηγουμενάκης αναφέρει ότι ο εξωτερικός τουρισμός χωρίζεται σε δύο είδη, αυτό του ενεργητικού, όταν οι κάτοικοι μιας χώρας ταξιδεύουν σε μία άλλη με σκοπό την τουριστική τους ικανοποίηση αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εισροή συναλλάγματος, και του παθητικού την εκροή δηλαδή, του πολύτιμου συναλλάγματος.

5. Συνεχής τουρισμός: αφορά τον τουρισμό που δεν επηρεάζεται από τις κλιματολογικές αλλαγές κατά την διάρκεια όλου του χρόνου, σε όλες τις εποχές. Οι κύριες μορφές αυτής της κατηγορίας είναι ο τουρισμός εκθέσεων, ο τουρισμός κινήτρων, ο συνεδριακός τουρισμός, ο τουρισμός της πόλης και ο μορφωτικός τουρισμός (Ηγουμενάκης και Κραβαρίτης, 2004).

6. Εποχιακός τουρισμός: σε αντίθεση με τον συνεχή τουρισμό, δεν διαρκεί όλο τον χρόνο πράγμα που σημαίνει ότι οι δραστηριότητες επηρεάζονται από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν. Ο αντιπροσωπευτικές μορφές τουρισμού στην συγκεκριμένη κατηγορία είναι ο τουρισμός τους θερινούς μήνες και ο τουρισμός των χειμερινών αθλημάτων (Ηγουμενάκης και Κραβαρίτης, 2004).

3.3 Ο τουρισμός στην Ελλάδα

Στην Αρχαία Ελλάδα ο τουρισμός ήταν διαδεδομένος όσο και σήμερα λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, από το 776 π.Χ και μετά, που πίστευαν όχι μόνο στη διευκόλυνση των αθλητών αλλά και γενικά στην τουριστική ροή. Συγκεκριμένα ο ιαματικός τουρισμός άκμαζε στις διάφορες πόλεις που διέθεταν λουτρά και θερμές όπου κάποτε γνώρισε μεγάλη άνθιση (ρωμαϊκά χρόνια) με την συμμετοχή όλων εκείνων που είχαν υψηλή κοινωνική κατάσταση. Ακόμη, ο θρησκευτικός τουρισμός άκμαζε σε όλη την αρχαία περίοδο, είτε αυτό αφορούσε επισκέψεις στα μαντεία της εποχής (Δελφών, Δωδώνης) είτε θρησκευτικές επισκέψεις (Ελευσίνα, νησιά, θρησκευτικούς τόπους).

Η πρώτη περίοδος εξέλιξης του τουρισμού αναφέρεται στα μέσα της 3.000 π. Χ και τελειώνει το 1840 μ.Χ. Σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω εντοπίζεται ότι οι Έλληνες των κλασσικών χρόνων κατείχαν καλό οδικό δίκτυο ανάμεσα στις πόλεις τους ακόμη και για την επίσκεψη τους σε ναούς, ιερά και τόπους λατρείας. Το γεγονός ότι δεν υπήρχε εθνικό δίκτυο ήταν γιατί κάθε πόλη ήταν και κράτος.

Η δεύτερη περίοδος εξέλιξης του τουρισμού εντοπίζεται από το 1840 έως το 1945. Θεωρείτο μία διαρθρωτική περίοδος για τον τουρισμό αφού στα εκατό αυτά χρόνια παρατηρούνται τεχνολογικές και επιστημονικές ανακαλύψεις που σχετίζονται με τα μεταφορικά και τα μέσα επικοινωνίας. Στην Ελλάδα η πρώτη σιδηροδρομική γραμμή είναι αυτή συνδέει την Αθήνα με τον Πειραιά το 1869.

Η τρίτη εξελικτική περίοδος του τουρισμού είναι μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι και σήμερα, οι άνθρωποι πλέον ταξιδεύουν για να επισκεφθούν συγγενείς και φίλους, ακόμη και επαγγελματικά ταξίδια με καινοτόμες τεχνογνωσίες. Η ανάπτυξη του τουρισμού έκανε μεγάλη αίσθηση τα τελευταία 30 περίπου χρόνια, καθώς ο τουρισμός πέρασε σε διαφορετικό πλαίσιο αυτού του μαζικού τουρισμού λόγω της τεχνολογικής ανάπτυξης η οποία εκμηδένισε τις αποστάσεις. Ο τουριστικός προορισμός που ονομάζεται Ελλάδα άρχισε να προσελκύει άτομα για επίσκεψη στις διάφορες περιοχές τις από τις αρχές της δεκαετίας του 50'.

Η Ελλάδα στο τέλος της δεκαετίας για την οποία έγινε λόγος συγκαταλεγόταν ανάμεσα σε εκείνες τις ευρωπαϊκές χώρες που είχαν σημαντική πρόοδο στην ανάπτυξη του τουρισμού τους. Λόγοι οι

οποίοι αποδίδουν ραγδαία ανάπτυξη στον τουρισμό της Ελλάδας κυρίως την δεκαετία του 1970 είναι η οικονομική ευμάρεια, η επέκταση του χρόνου διακοπών, η βελτίωση των μεταφορικών μέσων, η πολιτισμική εξέλιξη, η αστικοποίηση και η τεχνολογική ανάπτυξη και τέλος ο επαναπροσδιορισμός του ρόλου των ξενοδοχείων (Ηγουμενάκης Νίκος, 1999).

Ο Σφακιανάκης το 2000 κάνει λόγο και για τέταρτη τουριστική περίοδο και συγκεκριμένα την αναφέρει ως περίοδος της γρήγορης έκρηξης του τουριστικού φαινομένου. Η περίοδος αυτή προσδιορίζεται από το 1950 μέχρι και το 1980. Λόγοι οι οποίοι οδήγησαν στην αύξηση του τουρισμού της χώρας ήταν η ανάπτυξη συγκοινωνιών, αύξηση εισοδημάτων των εργαζομένων και μείωση των τουριστικών προϊόντων, αύξηση του αριθμού εκείνων με πανεπιστημιακή εκπαίδευση, ακόμη η είσοδος της τρίτης ηλικίας στην τουριστική αγορά, τέλος, ο τουρισμός συνδέθηκε και έγινε ατομική και κοινωνική ανάγκη.

3.3.1 Ο τουρισμός του Δήμο Δράμας

Ο Δήμος Δράμας δεν θα μπορούσε να σχολιαστεί ως τουριστική πόλη, συγκεκριμένα το πάρκο της Αγίας Βαρβάρας, ο Δημοτικός Κήπος της Ειρήνης που βρίσκεται στο κέντρο της πόλης, η παλιά πόλη, το Αρχαιολογικό μουσείο, το Λαογραφικό και Εκκλησιαστικό, ακόμη το Φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους που διαδραματίζεται τον μήνα Σεπτέμβριο, τα Ελευθέρια που γίνονται τον Ιούλιο, το χωριό του Άγιου Βασίλη με κύριο όνομα Ονειρούπολη που γίνεται κατά την διάρκεια των εορτών των Χριστουγέννων και το Συμπόσιο γλυπτικής μαρμάρου τον Μάιο, αποτελούν όντως πόλο έλξης για του τουρίστες. Οι επισκέπτες οι οποίοι θέλουν να επισκεφτούν την πόλη και τα περίχωρα της προκειμένου να απολαύσουν την άγρια φύση, τα δάση, τα τρεχούμενα νερά και τα διάφορα τουριστικά σημεία του δήμου μπορούν να επιλέξουν για την διαμονή τους ξενοδοχειακές μονάδες εντός της πόλης (drama.gr, 2013). Αξιοσημείωτο είναι ότι ο Δήμος της Δράμας κατέχει αρκετούς προορισμούς που συμπεριλαμβάνονται σε αυτούς του εναλλακτικού τουρισμού.

Αντίθετα, ο Δήμος Δράμας υστερεί σε ορισμένα σημεία που επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τους επισκέπτες της, όπως οι χαμηλές πληρότητες των καταλυμάτων, η αδυναμία έλξης αλλοδαπών τουριστών, αρκετές ελλείψεις στις τουριστικές υποδομές, ο μικρός αριθμός απασχολούμενων στον τουριστικό κλάδο, ο υψηλός δείκτης ανεργίας του τόπου, οι ελάχιστες σχετικά με τον πληθυσμό της

πόλης εναλλακτικές μορφές τουρισμού και από την άλλη ο νομός δεν έχει διαφημιστεί αρκετά ως τουριστικός προορισμός ώστε να δημιουργηθεί κίνητρο στους επισκέπτες (drama.gr).

3.4 Τι είναι ο εναλλακτικός τουρισμός

Με τον όρο << εναλλακτικές μορφές τουρισμού >>, κάνουμε λόγο για έναν διαφορετικό τουρισμό από αυτόν που έχει συνηθιστεί, με εναλλακτικές μορφές σε οργανωτικό επίπεδο αλλά και στις διαφορετικές δραστηριότητες των επισκεπτών. Οι αθλητικές δραστηριότητες, τα ταξίδια περιπέτειας, το περιβάλλον, οι τοπικές πολιτιστικές παραδόσεις, η κουλτούρα τα ήθη και τα έθιμα του τόπου είναι κίνητρα για του επισκέπτες να ακολουθήσουν τον εναλλακτικό τουρισμό. Αυτές οι μορφές τουρισμού θέλουν να ‘‘αισθάνεται σαν το σπίτι του’’ ο τουρίστας, διότι αποσκοπούν στο να νιώθει άνετα με τα τοπία, τα φαγητά, τα τραγούδια, το χορό, την ζωγραφική, τον αθλητισμό, κ.λ.π.

Ο στόχος του εναλλακτικού τουρισμού είναι, αφού αυξηθούν οι τουριστικές δραστηριότητες των περιοχών ανάλογα με τις ευκαιρίες που κατέχουν, να εκμεταλλεύονται 12 μήνες τον χρόνο χωρίς να επηρεάζονται από τα καιρικά φαινόμενα.

Ωστόσο ο εναλλακτικός τουρισμός δεν έχει οριστεί σε διεθνές επίπεδο ώστε να υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος ορισμός που να το αποδίδει πλήρως, θεωρείται ότι είναι κομμάτι της βιομηχανίας του τουρισμού. Αρκετοί ερευνητές πιστεύουν ότι ο εναλλακτικός τουρισμός είναι ο τουρισμός που ξεχωρίζει από τις συνηθισμένες μορφές τουρισμού (μαζικός τουρισμός), (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Τα τελευταία χρόνια εντοπίζεται μέσα από μελέτες ότι ο εναλλακτικός τουρισμός ακμάζει λόγω των προτιμήσεων που έχουν οι άνθρωποι, κυρίως των αστικών κέντρων, να βρεθούν κοντά στο ύπαιθρο προκειμένου να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. Οι ανάγκες αυτές είναι, τα σπόρ, οι θεατρικές παραστάσεις, να πάρουν μέρος σε πολιτιστικές εκδηλώσεις, να επισκεφθούν ιστορικά και φυσικά μνημεία, μουσεία, και να απολαύσουν την χλωρίδα και πανίδα της τουριστικής περιοχής. Ο αγροτουρισμός – ήπιες μορφές εναλλακτικού τουρισμού στο ύπαιθρο, βασίζεται στην φιλοσοφία ότι οι διακοπές την ύπαιθρο συνδυάζονται με άλλες ασχολίες όπως είναι η μόρφωση, η υγιεινή ζωή, η άθληση, τα χειμερινά σπόρ, η περιπέτεια, οι δραστηριότητες σε βουνό και θάλασσα, τα θρησκευτικά και κοινωνικά δρώμενα, η μελέτη του περιβάλλοντος ενός τόπου.

Επίσης, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η τουριστική προσφορά κάθε τόπου εξαρτάται από την "φέρουσα δυνατότητα" της περιοχής, δηλαδή, κάθε τουριστική περιοχή χρησιμοποιεί τους πόρους της, βουνό, θάλασσα, ποτάμια, λίμνες, χλωρίδα, πανίδα, κτλπ, με στοιχεία βιωσιμότητας πάντα προκειμένου οι διάφορες τουριστικές δράσεις να γίνουν ανταγωνιστικές και διαχρονικές, (βλέπε Ονειρούπολη Δράμας). Ακόμη "η προσφορά υψηλής ποιότητας διαφοροποιημένου προϊόντος" εστιάζει σε υψηλές προσφερόμενες υπηρεσίες όπως, το καθαρό φυσικό περιβάλλον, καθαρό και οικονομικό κατάλυμα, κτλπ. Στο σημείο αυτό για να γίνει κατανοητό η "σημαντικότητα του διαφοροποιημένου προϊόντος" θα πρέπει να αναφερθεί ότι αναφερόμαστε σε μία καινούρια επιχειρηματικότητα, μία νέα μορφή επιχειρηματικότητα της υπαίθρου. Οι επιχειρηματίες που απασχολούνται με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού καλούνται να είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι με το φυσικό περιβάλλον και την τουριστική βιωσιμότητα. Υπεύθυνοι για την κατάλληλη εκπαίδευση στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι φορείς (Υπουργείο Γεωργίας, Ε.Ο.Τ., Ευρωπαϊκή Ένωση κ.ά.) όπου χρηματοδοτούν οργανωμένα κέντρα εκπαίδευσης για την κατάρτιση των παραγωγών τουριστικών προϊόντων (Κωνσταντίνος Δ. Αποστολόπουλος, Ελένη Θεοδοροπούλου, Αλίκη Γ. Τσακατούρα, 1997?).

Η επικοινωνία και η κατανόηση ανάμεσα στον οικοδεσπότη και στον επισκέπτη καθώς και το περιβάλλον καθορίζουν τον εναλλακτικό τουρισμό (Smith και Eadington, 1992). Ακόμη ο εναλλακτικός τουρισμός περιλαμβάνει μικρές επιχειρήσεις συνάμα μικρότερες περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις, αύξηση της τοπικής οικονομίας και διατήρηση των κερδών στην περιοχή (Newsome, Moore και Dowling, 2002).

Το 1991 ο Inskeep παρουσιάζει ότι << ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μικρής κλίμακας, μη συμβατικής φύσης, μη μαζικής εξειδίκευσης καθώς και κοινωνικά και περιβαλλοντολογικά ευαίσθητος και γεμάτος σεβασμό, σε αντίθεση με το συμβατικό τύπο μαζικού τουρισμού σε μεγάλα θέρετρα >>. Ο εναλλακτικός τουρισμός δημιουργεί ένα καινοτόμο πρότυπο αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης, στο οποίο πρότυπο σχηματίζονται οι σημαντικότερες μορφές του. Ο οικοτουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο γαστρονομικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο ορεινός τουρισμός, ο χειμερινός τουρισμός, ο θαλάσσιος τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο μορφωτικός τουρισμός, ο επαγγελματικός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας κ.λπ.

Παρακάτω, θα αναλυθούν τα βασικά χαρακτηριστικά τα οποία διαχωρίζουν τον μαζικό από τον

εναλλακτικό τουρισμό.

Τα βασικά λοιπόν χαρακτηριστικά είναι:

1. Μικρή ελεγχόμενη και ρυθμιζόμενη κλίμακα.
2. Δεν υπάρχουν οι κλασσικές τουριστικές προσφορές
3. Δίνουν προτεραιότητα στην προστασία του περιβάλλοντος
4. Οικονομική και κοινωνική ενίσχυση των τοπικών κοινωνιών
5. Ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιδράσεων στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.
6. Ποικίλες δραστηριότητες
7. Στηρίζονται σε αειφόρα πρότυπα ανάπτυξης με επίλυση του προβλήματος του εποχιακού τουρισμού (Σφακιανάκης Μ., 2000), (Roger Dooswell, 2002).

3.4.1 Μορφές εναλλακτικού τουρισμού

Σε γενικές γραμμές (εκτός από ορισμένες εξαιρέσεις) οι μορφές του εναλλακτικού τουρισμού δεν μπορούν να αντικαταστήσουν το μαζικό τουρισμό, με την έννοια του παραθαλάσσιου μαζικού τουρισμού. Ωστόσο δρουν συμπληρωματικά προς αυτόν, συμβάλλοντας, κατά κύριο λόγο, στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των περιοχών της περιφέρειας. Τα τελευταία χρόνια λόγω του κορεσμού εξαιτίας του μαζικού τουρισμού και της εποχικότητας, διαμορφώνεται μία νέα πολιτική η οποία αναπτύσσει διάφορες εναλλακτικές τουρισμού. Η διαφορά αυτών των μορφών τουρισμού σε σχέση με τον κλασσικό τουρισμό είναι κατά κύριο λόγο η προστασία του περιβάλλοντος και η οικονομική τοπική ανάπτυξη και σε δεύτερη φάση η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και υπηρεσιών ακόμη και η δημιουργία νέων υποδομών για την προσέλκυση ακόμη περισσότερων επισκεπτών, (travellersgreece.com).

Οι κυριότερες εναλλακτικές μορφές τουρισμού αναλύονται συνοπτικά παρακάτω:

- Πολιτισμικός και μορφωτικός τουρισμός
- Αγροτουρισμός
- Αρχαιολογικός τουρισμός
- Ιαματικός τουρισμός και τουρισμός υγείας
- Οικοτουρισμός

- Θρησκευτικός τουρισμός
- Ορεινός τουρισμός
- Οινοτουρισμός
- Γαστρονομικός τουρισμός
- Τουρισμός άθλησης
- Τουρισμός περιπέτειας
- Τουρισμός τρίτης ηλικίας
- Τουρισμός χειμερινών σπόρ
- Τουρισμός παραχείμασης
- Θαλάσσιος τουρισμός
- Λαϊκός τουρισμός
- Κοινωνικός τουρισμός

3.4.2 Πολιτισμικός και μορφωτικός τουρισμός

Η άρρηκτη σχέση του γενικού τουρισμού με τον πολιτισμό, είναι εμφανής. Ο πολιτισμικός τουρισμός περιλαμβάνει όλες τις φυσικές ομορφιές και τα πολιτιστικά επιτεύγματα της Ελλάδας, τα οποία είναι διασκορπισμένα σε ολόκληρη την χώρα. Επομένως μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι ο τουρισμός της Ελλάδας οφείλεται κυρίως στην πολιτιστική της κληρονομιά. Ο πολιτιστικός τουρισμός έχει να κάνει με την επίσκεψη των τουριστών σε έναν τόπο προκειμένου να έρθουν σε επαφή με τα πολιτιστικά στοιχεία του τόπου (αρχαιολογικά, βυζαντινά, κλασικά ή νεότερα μνημεία, ιστορία, τέχνες, λαογραφία, κλπ.). Σημαντικό, είναι να αναφερθεί ότι ο τουρίστας έχει ως στόχο την επαφή, τη γνωριμία, τη γνώση, την εμπειρία, την προσωπική ανακάλυψη και την απόλαυση των διαφόρων πολιτιστικών εκδηλώσεων και παραδόσεων. Συγκεκριμένα οι επισκέπτες καταναλώνουν χρόνο από το τουριστικό τους χρονοδιάγραμμα προκειμένου να επισκεφθούν μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικά μνημεία, πινακοθήκες, βιβλιοθήκες, αίθουσες τέχνης, μοναστήρια, αρχιτεκτονικά αξιοθέατα, παραδοσιακά χωριά, ιδρύματα κ.λπ. Αλλά και η έμμεση συμμετοχή τους στις πολιτιστικές εκδηλώσεις όπως πανηγύρια, φεστιβάλ, κοινωνικές και πνευματικές δραστηριότητες, εκδρομές, ανασκαφές, χορούς κ.λπ. Ακόμη, να παρακολουθήσουν θεατρικές παραστάσεις σε αρχαιολογικούς χώρους, συναυλίες, επίδειξη παραδοσιακών χορών και τραγουδιών, ιστορικά γεγονότα και τοπικά έθιμα και η παραγωγή τοπικών προϊόντων από τους

ντόπιους (Σφακιανάκης Μ., 2000).

Χαρακτηριστικό της τουρισμοπολιτιστικής δραστηριότητας είναι ότι οι τουρίστες γίνονται μαθητές, η Ελλάδα κατέχει μία σπουδαία πολιτισμική κληρονομιά όπως προαναφέραμε, έργα και μνημεία αξίας που δημιουργούν εναρκτήριο προορισμό για όσους θέλουν να ανακαλύψουν όχι μόνο τον εγχώριο πολιτισμό της χώρας αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Με τα διάφορα μέτρα της Εθνικής και Ευρωπαϊκής Πολιτικής, τα ποικίλα προγράμματα πολιτιστικών εκδηλώσεων έχουν ως σκοπό την αναβίωση της πολιτιστικής κληρονομιάς των περιοχών της Ελλάδας, προκειμένου να παρουσιάσουν στους επισκέπτες τα κοινωνικοοικονομικά στοιχεία των πολιτισμών αλλά και την ταυτόχρονη περιβαλλοντική προστασία. Η Ελλάδα διαθέτει και αξιοποιεί πλήρως τους δημιουργούς της, που ενισχύουν αυτή την πολιτιστική κληρονομιά, δημιουργούς θεάτρου, μουσικής, χορού, εικαστικών τεχνών, δίνοντας μία ευκαιρία στους επισκέπτες να ψυχαγωγηθούν και κυρίως να μορφωθούν. Στη χώρα μας υπάρχει το πλεονέκτημα της πολιτισμικής κληρονομιάς που μαζί με την οικολογική συνείδηση μπορούν να αποδώσουν μεγάλα οφέλη στην τοπική ανάπτυξη. Εάν συλλογιστούμε ότι για την ανάπτυξη του μορφωτικού τουρισμού προϋποθέτει να υπάρχουν άτομα τα οποία θα απασχολούνται σε τομείς όπως, ξεναγός, υπεύθυνος δημοσίων σχέσεων, διοργανωτές συναυλιών, σεμιναρίων, εκθέσεων, κατασκευαστές παραδοσιακών οργάνων, συντηρητές έργων τέχνης κ.α, αυτό σημαίνει ότι αμέσως δημιουργούνται νέες επαγγελματικές δραστηριότητες, (Κωνσταντίνος Δ. Αποστολόπουλος, Ελένη Θεοδοροπούλου, Αλίκη Γ. Τσακατούρα, 199?).

3.4.3 Αγροτουρισμός

Αφενός η αστικοποίηση των αγροτικών περιοχών είχε ως αποτέλεσμα να χάνουν τους μόνιμους κατοίκους, οι οποίοι ήταν και η βασική παραγωγική μονάδα για την οικονομική ανάπτυξη του τόπου, αφετέρου όμως άρχισαν να κερδίζουν επισκέπτες. Η αγροτουριστική επιχειρηματικότητα βασίζεται στις ανάγκες εκείνων των ανθρώπων που επισκέπτονται στην εξοχή είτε για να ξαναβρούν τις ρίζες τους, είτε γιατί θέλουν να φέρουν τα παιδιά τους σε επαφή με τη φύση και τα ζώα αλλά και για μάθουν πως είναι ο αγροτικός τρόπος ζωής. Έχουν δοθεί αρκετοί τίτλοι για την μετακίνηση των ατόμων στις αγροτικές περιοχές, όπως, αγροτικός τουρισμός, αγροτουρισμός, τουρισμός σε φάρμα, διακοπές σε φάρμα, αγροψυχαγωγία.

Οι βασικές αρχές του αγροτουρισμού είναι:

- Αγροτικά ή φυσικά περιβάλλοντα
- Αγροτικά προϊόντα ή υπηρεσίες
- Τουριστικά προϊόντα ή υπηρεσίες
- Αγροτικά εμπορεύματα

Επομένως, σύμφωνα με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων ο αγροτουρισμός είναι τουριστικές δραστηριότητες σε ορεινές περιοχές από ανθρώπους που εργάζονται στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα παραγωγής. Ένας άλλος ορισμός είναι << μία ειδική μορφή Τουρισμού Υπαίθρου, η οποία συνίσταται στο σύνολο των δραστηριοτήτων που συνδέονται με την αγροτική παραγωγή και το πολιτιστικό περιβάλλον των αγροτικών περιοχών, τι αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και τοπική γαστρονομία, καθώς και την παροχή υπηρεσιών φιλοξενίας και εστίασης σε χώρους ενοποιημένους ή μη με αγροτικές εγκαταστάσεις >>.

Θα πρέπει επίσης να τονιστούν τα θετικά αποτελέσματα του αγροτουρισμού, αφού οι επισκέπτες προτιμούν να περάσουν τις τουριστικές τους διακοπές στις αγροτικές κοινωνίες. Τα θετικά αυτής της μετακίνησης είναι η ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, η παραγωγή των παραδοσιακών προϊόντων, η διατήρηση των τεχνών, των εθίμων και των παραδοσιακών εκδηλώσεων, της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αλλά και η δημιουργία νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων από τους νέους της πόλης στις ορεινές περιοχές (minagric.gr).

Ο αγροτουρισμός θα μπορούσε να συμβάλει στην συμπλήρωση και βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος, στην βελτίωση της ποιότητας ζωής και εργασίας του αγροτικού πληθυσμού, στην συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στον τόπο διαμονής του, στην καλυτέρευση της διάθεσης των ατόμων και την βελτίωση των αγροτικών προϊόντων, ακόμη, στην προστασία του περιβάλλοντος, στην διατήρηση και την ορθή αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, την δημιουργία να γίνουν οι αγροτικές περιοχές πιο ελκυστικές και τέλος την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, πόσο μάλλον των νέων ανθρώπων. Αντίθετα, ο αγροτουρισμός ενισχύει τις τουριστικές διακοπές του επισκέπτη αφού του δίνεται η ευκαιρία να γνωρίσει τον τρόπο ζωής των ντόπιων μέσα από δραστηριότητες όπως, η μαγειρική, τα θερμοκήπια, αντίσκηνα για πίκνικ, βοήθεια με τα ζώα του στάβλου, παιδότοπους με θέμα τη φάρμα, ψάρεμα σε λίμνες, ιππασία, (Ιακωβίδου, 2006), (Ελένη Θεοδοροπούλου, 2016).

Εικόνα 3.4.3: Αγροτουρισμός, Πηγή: <http://dramania.gr/topikes/drama>

3.4.4 Αρχαιολογικός τουρισμός

Όσον αφορά τον αρχαιολογικό τουρισμό η Ελλάδα διαθέτει πλούσια πολιτιστική κληρονομιά. Αρκετά φεστιβάλ ακόμη και θεατρικές παραστάσεις, παραδοσιακές εκδηλώσεις διοργανώνονται και πραγματοποιούνται σε “ιερούς χώρους” ή αλλιώς αρχαιολογικούς προκειμένου να αφυπνίσουν το πολιτιστικό συναίσθημα των επισκεπτών. Ο ελληνικός χώρος αποτελείται από πάρα πολλούς αρχαιολογικούς χώρους, κάτι το οποίο δεν ισχύει για όλες τις χώρες, επομένως αυτό δεν είναι εμπόδιο (Σταθόπουλος, 2006).

Μία από τις σημαντικότερες δραστηριότητες είναι η ανασκαφική δραστηριότητα τόσο από την Αρχαιολογική Υπηρεσία όσο και από ξένες σχολές. Οι αρχαιολογικοί χώροι προστατεύονται από το Υπουργείο Πολιτισμού και την Αρχαιολογική Υπηρεσία, και για την καλή διαχείριση αυτών λειτουργούν με συγκεκριμένο χειμερινό ή θερινό ωρολόγιο πρόγραμμα και για την είσοδο σε αυτούς απαιτείται η έκδοση εισιτηρίου. Σύμφωνα με το Υπουργείου Πολιτισμού σε όλη την Ελλάδα λειτουργούν περισσότερα από 200 κρατικά και 107 μη δημόσια μουσεία, στα οποία υπάρχουν εκθέματα τέχνης αρκετών χιλιατών.

Τα ελληνικά μουσεία κατανέμονται στις ακόλουθες κατηγορίες:

- Αρχαιολογικά μουσεία

- Βυζαντινά μουσεία
- Ναυτικά μουσεία
- Μουσεία μουσικής
- Ιστορικά και Λαογραφικά μουσεία
- Μουσεία θεάτρου
- Μουσεία ελληνικής τέχνης
- Μουσεία επιστήμης και τεχνολογίας
- Μουσεία Ασιατικής τέχνης
- Μουσεία κινηματογράφου και φωτογραφίας
- Εικαστικά μουσεία και πινακοθήκες
- Μουσεία φυσικής ιστορίας

Συγκεκριμένα, στον Νομό της Δράμας δεν υπάρχουν τόσοι πολλοί αρχαιολογικοί χώροι οι οποίοι θα μπορούσαν να γίνουν πόλος έλξης των τουριστών. Για την καλύτερη και επιτυχημένη αρχαιολογική τουριστική ανάπτυξη θα ήταν ο συνδυασμός αυτής της μορφής εναλλακτικού τουρισμού με άλλες μορφές (culture.gr).

3.4.5 Ιαματικός τουρισμός και τουρισμός υγείας

Εικόνα 3.4.5: Ιαματικός τουρισμός και τουρισμός υγείας.

Πηγή: <http://dramania.gr/topikes/drama>

Στην περίπτωση της Ελλάδας οι ιαματικές πηγές έχουν ποικίλη φυσικοχημική σύσταση, ακόμη όλες οι ιαματικές πηγές που λειτουργούν έχουν ως κύρια δραστηριότητα την θεραπεία και όχι την

αναζωογόνηση του σώματος. Στην Ελλάδα εφαρμόζονται υδροθεραπείες όπως, η λουτροθεραπεία και η πηλοθεραπεία, η ποσιθεραπεία και τέλος η εισπνοθεραπεία, υπάρχουν και μερικές άλλες θεραπείες όπως η αεροθεραπεία, σπηλαιοθεραπεία, θαλασσοθεραπεία, ρινοπλύσεις, κινησιοθεραπεία και ηλεκτροθεραπεία όλες αυτές αποτελούν και τον θεραπευτικός τουρισμός. Επιπλέον, υπάρχουν ιαματικές πηγές οποίες έχουν εξελιχθεί χρησιμοποιώντας νέες μεθόδους όπως καταιωνίσεις, υδρομαλάξεις, υδροκινησιοθεραπεία, ασκήσεις γυμναστικής, φυσιοθεραπεία κ.λπ. (Σοφία Κ. Σπαθή, 2000).

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού τονίζει ότι << μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις για τον τουρισμό είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ατόμων >>. Δηλαδή με την σωστή χρήση και διαφήμιση των ιαματικών πηγών, ο τουρίστας συνδυάζει το ταξίδι με την βελτίωση της υγείας του. Αυτή η μορφή τουρισμού απευθύνεται σε συγκεκριμένο πελατολόγιο κυρίως σε άτομα της τρίτης ηλικίας, συνταξιούχους, ασθενείς, που θέλουν να θεραπευτούν όμως υπάρχουν και εξαιρέσεις, δηλαδή, επισκέπτες που χρησιμοποιούν τα ιαματικές πηγές ως πρόληψη και όχι ως θεραπεία, (Σοφία.Κ.Σπαθή., 2000), (Σφακιανάκης, Μ., 2000), (Κουδούμα Μ., 2005).

Σύμφωνα με την Σπαθή το 2000, ο θερμαλισμός είναι αλληλοσυμπληρούμενες δράσεις με την χρήση του ιαματικού νερού προκειμένου να επιτύχουμε όχι μόνο την πρόληψη και την διατήρηση αλλά και την αποκατάσταση της σωματικής και ψυχικής ευεξίας και υγείας του ατόμου. Ολόκληρη η παραπάνω διαδικασία βασίζεται στην χρήση των θερμομεταλλικών νερών των ιαματικών πηγών, η οποία κατά κύριο λόγο χρησιμοποιείται από ασθενείς, άτομα της τρίτης ηλικίας αλλά και για όσους αναζητούν καλή υγεία και φυσική κατάσταση.

Ο ιαματικός τουρισμός και ο θερμαλισμός είναι δύο ταυτόσημες έννοιες για τον τουρισμό.Επίσης, τα τελευταία χρόνια εντοπίζεται η συσχέτιση ανάμεσα στον ιαματικό τουρισμό και τον τουρισμό υγείας, όμως αποτελούν δύο εντελώς διαφορετικές έννοιες, παρόλο που έχουν κοινό την πρόληψη την αποκατάσταση και τη διατήρηση της υγείας. Σύμφωνα με τον Αποστολόπουλο, την Θεοδωροπούλου και την Τσακατούρα ο τουρισμός της υγείας έχει ως κίνητρο την "Υγεία". Ο "θεραπευτικός τουρισμός", όπου περιλαμβάνει κυρίως τον ιαματικό τουρισμό αναφέρεται σε περιπτώσεις ατόμων που χρειάζονται βοήθεια διότι πάσχουν από παθήσεις. Για να ξεπεραστούν αυτές οι παθήσεις χρησιμοποιούν τις παραπάνω μεθόδους, όπως λουτροθεραπεία, λασποθεραπεία

κτλπ. Ο "τουρισμός υγιεινής και φυσικής διαβίωσης", αναφέρεται σε άτομα τα οποία προσέχουν αρκετά τον εαυτό τους, για παράδειγμα προσέχουν την διατροφή τους, αθλούνται κτλπ. Ο "τουρισμός ατόμων με ειδικές ανάγκες", απευθύνεται σε άτομα με αναπηρία και σκοπός είναι η ψυχαγωγία αυτών των ανθρώπων. Η Ελλάδα κατέχει αρκετές ιαματικές πηγές, συγκεκριμένα 850 είναι καταγεγραμμένες και μόνο το 50% αυτών χρησιμοποιούνται. Ακόμη, το ήπιο κλίμα που επικρατεί σε αντίθεση με τις βόρειες χώρες θα πρέπει να αποτελεί κίνητρο στο να αυξηθεί η κινητικότητα για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού. Παρακάτω, θα επισημάνουμε ορισμένες ειδικότητες που πηγάζουν από τον τουρισμό υγείας, φυσιοθεραπευτές, εργοθεραπευτές, διατροφολόγοι, γυμναστές, γιατροί και λογοθεραπευτές.

3.4.6 Οικοτουρισμός

Ο οικοτουρισμός ή οικολογικός τουρισμός ερμηνεύεται με την ανάδειξη των φυσικών πόρων αλλά και της ομορφιάς μια περιοχής. Αρχή αυτής της εναλλακτικής μορφής τουρισμού είναι η διαφύλαξη και συντήρηση των περιοχών που επισκέπτονται οι τουρίστες (προστατευόμενες περιοχές), δηλαδή, τα άτομα που επιλέγουν να αυτό το είδος τουρισμού έχουν την ευκαιρία να απολαύσουν την χλωρίδα και πανίδα της περιοχής, ακόμη να κατοικούν σε σκηνές και όχι σε σπίτια όπως συνηθίζεται, κοντά στο φυσικό περιβάλλον, να έχουν άμεση επαφή με του κατοίκους της περιοχής και να απολαμβάνουν μαζί τις καθημερινές δραστηριότητες, όπως ποδηλασία, περίπατο στο βουνό, κολύμπι, ορειβασία κτλπ (Ε. Θεοδωροπούλου, 2016).

Σύμφωνα με τον Σταθόπουλο το 2006, η Ελλάδα ανήκει στις χώρες τις οποίες διαθέτουν πλούσιο φυσικό περιβάλλον. Όπως προαναφέρθηκε η χλωρίδα η πανίδα, οι λίμνες, τα ποτάμια, τα βουνά και τα δάση, τα σπήλαια, τα φαράγγια αποτελούν επιχειρήματα ώστε να επιλέξει κάποιος να ταξιδέψει σε μια αγροτική περιοχή της χώρας. Αυτό που μπορεί να πετύχει ο τουρίστας καθώς επισκέπτεται μία αγροτική περιοχή της Ελλάδας είναι να κάνει πεζοπορία στα άγρια βουνά, στις σπηλιές και στους καταρράκτες. Ακόμη, να επισκεφτεί οργανωμένες ομάδες που συντηρούν ζώα υπό εξαφάνιση (φώκια μονάχου – μονάχους, χελώνα καρέτα – καρέτα και άλλα πολλά σπάνια είδη). Επιπλέον, είναι μία καλή ευκαιρία για όσους λατρεύουν την βοτανολογία να επικεντρωθούν στην χλωρίδα της ελληνικής υπαίθρου (Σταθόπουλος, 2006).

Η Θεοδωροπούλου το 2016, κάνει λόγο για “ανθρωποκεντρική δραστηριότητα”. Ο οικολογικός τουρισμός έχει βάση τον άνθρωπο, αυτό δεν σημαίνει ότι ο μοναδικός σκοπός είναι να ψυχαγωγηθεί και να περάσει ευχάριστα τις διακοπές του αλλά και να επιμορφωθεί, μέσα από συλλογικά προγράμματα δράσης, την ομαδική συνεργασία με του υπολοίπους και τέλος την ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των ατόμων. Επίσης, σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι όλες αυτές οι παραπάνω διαδικασίες επιτυγχάνονται με την αγάπη και τον σεβασμό που θα πρέπει να επιδείξουν οι επισκέπτες προς το περιβάλλον.

Η Βενετσανοπούλου το 2006, τονίζει ότι ο οικοτουρισμός είναι ένα ταξίδι που αποβλέπει στην αειφόρο ή βιώσιμη ανάπτυξη. Για την οικονομική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος διότι τα στοιχεία τουριστικής έλξης του οικοτουρισμού πηγάζουν από την φύση και μόνο.

Τα χαρακτηριστικά του οικολογικού τουρισμού είναι, τα ταξίδια σε φυσικές περιοχές, η διεύρυνση των γνώσεων σε θέματα που αφορούν την χλωρίδα και πανίδα, η ανάπτυξη της οικολογικής φιλοσοφίας προς το περιβάλλον και τέλος η προστασία του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές αφού τονώνεται το αίσθημα υπερηφάνειας των ντόπιων (Ανδριώτης, 2013).

Επιπροσθέτως, με την ανάπτυξη του οικο-αγροτουρισμού αναδεικνύονται επαγγελματικές δραστηριότητες όπως αυτή του οικο-ξεναγού, ο οποίος είναι υπεύθυνος για την υλοποίηση προγράμματος ξενάγησης των τουριστών. Ομοίως, με την ανάπτυξη των τοπικών κέντρων εξαιτίας του οικο-αγροτουρισμού, αναπτύσσονται όλο και περισσότερο οι γυναικείες ασχολίες, παραδείγματος χάριν, η χειροτεχνία, η παρασκευή παραδοσιακών εδεσμάτων και γλυκών, η δημιουργία παραδοσιακών στολών και κοσμημάτων και τέλος, η χαλκογραφία και η κεραμική (Κων/νος Δ. Αποστολόπουλος, Ε. Θεοδωροπούλου, Α., Γ. Τσακατούρα, 199?).

Καταλήγοντας, θα πρέπει να αναφερθεί ότι το Ευρωπαϊκό Κέντρο Οικο-Αγροτουρισμού αποτελεί τον κυριότερο εκπρόσωπο για την ανάπτυξη του Οικο-Αγροτουρισμού (ECEAT).

3.4.7 Θρησκευτικός τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός καταλογίζεται ως την παλαιότερη μορφή τουρισμού, εντοπίζεται από τα αρχαία χρόνια κιόλας, αφού οι άνθρωποι ταξίδευαν προκειμένου να προσκυνήσουν και γενικά

να έρθουν σε επαφή με τα θεία. Επίσης, σημαντικό είναι να σχολιαστεί ότι αυτή η μορφή τουρισμού ανήκει στον πολιτιστικό τουρισμό αποτελεί δηλαδή μία υποκατηγορία του.

Ειδικότερα, ο θρησκευτικός τουρισμός εκτός από προσκυνήματα σε ιερούς τόπους, που είναι και η βάση αυτής της μορφής τουρισμού, κατέχει και μία διαφορετική όψη, αυτή των τουριστών που ταξιδεύουν σε θρησκευτικούς τόπους από καλλιτεχνικό, ιστορικό, πολιτισμικό, εκπαιδευτικό ενδιαφέρον. Η Ελλάδα διαθέτει σπουδαία θρησκευτική κληρονομιά η οποία είναι και πόλος έλξης για τους τουρίστες, λόγω χάριν η μονή Ρουσάνου Μετεώρων, πιο γενικά διαθέτει Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά μοναστήρια, εκκλησίες που είναι στολισμένες και κατέχουν στο εσωτερικό τους αγιογραφίες, ξυλόγλυπτα, χρυσοποίκιλτα ιερά κειμήλια, άμφια και ιερά βιβλία.

Ταυτόχρονα, ο θρησκευτικός παντρεύεται τον μορφωτικό τουρισμό και αποτελούν μαζί την τέλεια εναρμόνιση για τις διακοπές των τουριστών. Αυτό συμβαίνει διότι, πολλά μοναστήρια διαθέτουν βιβλιοθήκες όπου μπορεί κανείς να εντοπίσει και να μελετήσει σπάνιο υλικό για την θρησκεία, ακόμη να παρακολουθήσει την καθημερινή ζωή των μοναχών και τις δημιουργίες τους, αγιογραφίες, ξυλόγλυπτα, υφαντά.

Αναμφισβήτητα, δημιουργούνται επαγγελματικές δραστηριότητες συγχρόνως με τον θρησκευτικό τουρισμό, όπως αυτή του αναστηλωτή ναών και συντηρητή εικόνων και κειμηλίων (Κων/νος Δ. Αποστολόπουλος, Ε. Θεοδωροπούλου, Α., Γ. Τσακατούρα, 199?).

3.4.8 Ορεινός τουρισμός

Ο ορεινός τουρισμός θα μπορούσαμε να πούμε ότι δημιουργήθηκε κατά έναν τρόπο από τα χρόνια της Τουρκοκρατίας αφού κατοικούσαν καταδιωκόμενοι και κτηνοτρόφοι του πολέμου στο ορεινό περιβάλλον. Με αποτέλεσμα να αναπτυχθούν τέχνες όπως η ξυλόγλυπτική, η αγιογραφία, η υφαντική, η γουνοποιία και γενικότερα η δημιουργία οικισμών. Τα φυσικογεωγραφικά χαρακτηριστικά της Ελλάδας είναι μοναδικά και ενισχύονται από το ήπιο κλίμα της και την γεωγραφική της θέση. Πλέον, όταν αναφερόμαστε στον ορεινό τουρισμό κάνουμε λόγο για δραστηριότητες, όπως την ορειβασία, την πεζοπορία, την αναρρίχηση, την σπηλαιολογία, το ράφτινγκ, το καγιάκ, το ορειβατικό ποδήλατο, το παραπέντε και το κυνήγι αλλά και για χειμερινά σπορ όπως το σκι.

Η άνοδος του ορεινού τουρισμού στην Ελλάδα, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια οφείλεται στο γεγονός ότι οι τουρίστες επιλέγουν να συνδυάσουν την άθληση με την αναψυχή στο βουνό. Για

παράδειγμα υπάρχουν οργανώσεις αθλητικών συναντήσεων που σου προσφέρουν τον κύριο εξοπλισμό ώστε να μπορεί ο καθένας να λάβει μέρος σε σπόρ όπως ράφτινγκ και καγιάκ, αλεξίπτωτο πλαγιάς κτλπ. Παράλληλα με τα αθλήματα του βουνού αυξάνονται ολοένα και περισσότερο τα σεμινάρια παραδοσιακών επαγγελμάτων, όπως η γλυπτική, η παραδοσιακή ξυλουργική, υφαντική, η καλλιτεχνική σιδηρουργία, επεξεργασία γυαλιού και λίθου. Σύμφωνα με τα παραπάνω, αναπτύσσονται και εδώ επαγγελματικές δραστηριότητες, όπως οι συνοδοί βουνού, οδηγοί ποταμών, συνοδοί ιππασίας και ξεναγών (Κων/νος Δ. Αποστολόπουλος, Ε. Θεοδοροπούλου, Α., Γ Τσακατούρα, 199?).

Εικόνα 3.4.8: Ορεινός τουρισμός

Πηγή: <http://dramania.gr/topikes/drama>

3.4.9 Οινοτουρισμός

Ο οινοτουρισμός αποτελεί μια ειδική μορφή τουρισμού και υποκατηγορία του αγροτουρισμού διότι το τουριστικό προϊόν αυτή την φορά είναι ο οίνος. Στην Ελλάδα υπάρχουν αμέτρητα οινοποιία, στην Σαντορίνη, τη Ρόδο, την Κρήτη, την Μακεδονία αναπτύσσονται ολοένα και περισσότερες οινοτουριστικές δραστηριότητες προκειμένου να φέρουν κοντά τον τουρίστα με την γευσιγνωσία.

Ο οίνος από τα αρχαία χρόνια αποτελεί το ποτό που σχετίζεται με την χαλάρωση, την ηρεμία, την επικοινωνία με τρίτους, την διασκέδαση και σήμερα ακόμη μία επαγγελματική εξέλιξη στις ορεινές και νησιώτικες περιοχές της χώρας.

Δραστηριότητες που συντελούν τον οινοτουρισμό είναι, η επίσκεψη σε αμπέλια, οινοποιεία, γιορτές ή διαγωνισμούς κρασιού όπου γίνεται και η γευσιγνωσία διαφόρων κρασιών από τους επισκέπτες ακόμη και η αγορά. Το κρασί γεννάει ένα τουριστικό κίνητρο που την δένει με τον επαγγελματικό προσανατολισμό, δηλαδή, κάποιοι τουρίστες που ταξιδεύουν με κίνητρο τον οίνο μπορούν να οργανώσουν ή να συμμετάσχουν σε εκδηλώσεις γαστρονομίας και κρασιού, διαγωνισμούς συνέδρια, εκθέσεις, επαγγελματικές επισκέψεις σε οινοποιεία που βρίσκονται κοντά στα αστικά κέντρα. Το παραπάνω συμπέρασμα προκύπτει, από την απόφαση των τουριστών να αναζητήσουν τα χαρακτηριστικά του κρασιού σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας συνδυάζοντας το με τις τουριστικές τους διακοπές.

Τέλος, είναι προφανές ότι ο οίνος αποτελεί τουριστικό κίνητρο ειδικού και συμπληρωματικού ενδιαφέροντος, είτε ως προς την επίσκεψη σε κάποια οινοπαραγωγική περιοχή είτε ως απλή δοκιμασία του κρασιού (Λιτίνας Δ., 2005).

3.4.10 Γαστρονομικός τουρισμός

Εικόνα 3.4.10: Γαστρονομικός τουρισμός

Πηγή: <http://dramania.gr/topikes/drama>

Η γαστρονομία είναι η τέχνη της παρασκευής φαγητού. Συγκεκριμένα, η πράξη της γαστρονομίας περιλαμβάνει σε συνδυασμό το φαγητό με το ποτό (κρασί, κ.λπ), και δεν απομονώνεται αποκλειστικά στην μαγειρική αλλά και σε μία ολόκληρη σειρά προϊόντων και υπηρεσιών που την διέπουν. Το "γαστρονομικό φαινόμενο" δεν εντοπίζεται μονάχα στα καλά και ακριβά εστιατόρια αλλά σε κάθε χώρο εστίασης, ταβέρνα, ξενοδοχεία κ.λπ. Η ελληνική γαστρονομία κατέχει μία

ιστορία περίπου 4.000 ετών με χαρακτηριστικά που βασίζονται στην μεσογειακή κουζίνα.

Ο Harrison το 1982, κατηγοριοποιεί την γαστρονομία σε πρακτική γαστρονομία, που είναι η προετοιμασία των πιάτων και ποτών, η δημιουργία και μετατροπή των πρώτων υλών σε ολοκληρωμένα πιάτα. Σε θεωρητική γαστρονομία η οποία προσεγγίζει την διαδικασία της γαστρονομίας χρησιμοποιώντας συνταγές, βιβλία μαγειρικής, μενού. Σε τεχνική γαστρονομία, η οποία αξιολογεί νέες μεθόδους και ικανότητες παραγωγής ακόμη και τον εξοπλισμό που χρειάζεται για να υλοποιηθούν. Τέλος, σε γαστρονομία τροφίμων όπου ασχολείται με την ταυτότητα τροφίμων και ποτών που χρησιμοποιούνται.

Ανάμεσα στην γαστρονομία και τον τουρισμό υπάρχει μία σύνθετη σχέση, αφού το φαγητό αποτελεί βασική προϋπόθεση και πόλο έλξης για αρκετούς τουρίστες. Η προσφορά της καλής κουζίνας στους επισκέπτες καθιστά τον τουρίστα και μαθητή αφού αυξάνεται συνεχώς το ενδιαφέρον των καταναλωτών να μάθουν για την τοπική γαστρονομία, ακόμη υπάρχουν τουρίστες που ταξιδεύουν με κίνητρο το γαστρονομικό ενδιαφέρον.

Σύμφωνα με τα παραπάνω καταλήγουμε σε έναν καινούριο ορισμό τον γαστροτουρισμό. Ο γαστροτουρισμός έχει ως σκοπό οι τουρίστες να ανακαλύψουν νέες γεύσεις, να απολαύσουν την τοπική παραδοσιακή κουζίνα και συνάμα να εμβαθύνουν στην ιστορία της τοπικής ελληνικής κουζίνας. Ο γαστροτουρισμός, υποκατηγορία του αγροτουρισμού αναβαθμίζει την ταξιδιωτική εμπειρία των τουριστών και προσελκύει γαστροτουρίστες (τουρίστες ειδικού ενδιαφέροντος). Μία αρκετά σημαντικά εναλλακτική μορφή τουρισμού που βρίσκεται σε κάθε ορεινή και μη περιοχή της Ελλάδας είναι η γαστρονομία, τουρίστες που αναζητούν διακοπές με διαφορετικό τρόπο εστιάζουν κατά κύριο λόγο στην προστασία του περιβάλλοντος, στον σεβασμό της τοπικής κουλτούρας και στις διάφορες ενασχολήσεις με τα τοπικά προϊόντα και την αναζήτηση πληροφοριών για την παράδοση του τόπου (Τσάρτας, 1995).

3.4.11 Τουρισμός άθλησης

Ο τουρισμός άθλησης εμφανίζεται για πρώτη φορά στην μεγαλύτερη αθλητική οργάνωση τους Ολυμπιακούς αγώνες, που έχει στόχο την ανάδειξη των ολυμπιακών αθλημάτων αλλά και γενικά

την σημασία της άσκησης του πνεύματος και του σώματος, " νους υγιής εν σώματι υγιεί". Μέσα από την άθληση τα άτομα μπορούν να αποβάλλουν τις ψυχοκοινωνικές ασθένειες, όπως το άγχος και τις νευρικές διαταραχές. Παράλληλα, με τις αθλητικές δραστηριότητες τα άτομα εντάσσονται αυτόματα σε ένα πλαίσιο κοινωνικοποίησης, συνεργασίας μέσω των ομαδικών αθλημάτων. Η γεωμορφολογία και το ήπιο κλίμα αποτελούν σημαντικοί παράγοντες για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού στην Ελλάδα αφού τους επιτρέπει να ασχοληθούν με ποικίλα αθλήματα όλες τις εποχές του χρόνου. Γίνεται, επομένως, εύκολα αντιληπτό ότι ο τουρισμός άθλησης συνδυάζεται άμεσα με τον αγροτουρισμό.

Ορισμένα κλασικά αθλήματα είναι το μπάσκετ, το τένις, το ποδόσφαιρο, το γκόλφ, τα οποία ενισχύονται μέχρι και σήμερα από ειδικά προγράμματα τουρισμού. Επίσης, η πεζοπορία, το βάδισμα στην φύση, η ορειβασία, η ποδηλασία στο βουνό, η σκοποβολή, το σκί, η τοξοβολία, η αναρρίχηση συντελούν τις αθλητικές δραστηριότητες του βουνού. Άλλες δραστηριότητες του νερού είναι το ράφτινγκ, καγιάκ και αέρα το αλεξίπτωτο πλαγιάς. Από όλα τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό, ότι οι τουρίστες μπορούν να επιλέξουν ορισμένα τουριστικά πακέτα που διαθέτουν αθλήματα (κανό, ράφτινγκ, ορεινή πεζοπορία, αλεξίπτωτο ελεύθερης πλαγιάς), προκειμένου να έρθουν σε επαφή με το φυσικό κάλλος των περιοχών (Κων/νος Δ. Αποστολόπουλος, Ε. Θεοδωροπούλου, Α., Γ. Τσακατούρα, 199?).

Συνοψίζοντας μπορούμε να επισημάνουμε επαγγελματικές δραστηριότητες που προκύπτουν από τον τουρισμό άθλησης:

- Σταβλίτης
- Εκπαιδευτής ιππασίας
- Οδηγός ποταμού
- Οδηγός βουνού
- Εκπαιδευτής αλεξίπτωτου

3.4.12 Τουρισμός περιπέτειας

"Να εύχεσαι να είναι μακρύς ο δρόμος γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώση...", (Κ. Καβάφης).

Ο παραπάνω στίχος πραγματεύεται τις πρωτόγνωρες καταστάσεις και εμπειρίες που θα βιώσει ο τουρίστας στο ταξίδι του, απρόβλεπτα περιστατικά που αφενός θα τον ταλαιπωρήσουν και αφετέρου θα τον οδηγήσουν στο να αναμετρηθεί με τον εαυτό του. Σε αυτή την μορφή εναλλακτικού τουρισμού τα άτομα ανακαλύπτουν στοιχεία της φύσης μέσα από δραστηριότητες νυχτερινού περπατήματος, υπαίθριας διανυκτέρευσης, εξερευνήσεις, εκδρομές στα δάση και επισκέψεις σε δυσπρόσιτους τόπους. Κατά συνέπεια είναι ανάγκη το τουριστικό πακέτο και οι υπεύθυνοι εκπαιδευτές να προσφέρουν πληροφορίες όσον αφορά τα γεωμορφολογικά, πολιτιστικά, και μορφωτικά στοιχεία της περιοχής για την καλύτερη ασφάλεια των ταξιδιωτών.

Με δεδομένο τα παραπάνω δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι προκύπτουν επαγγελματικές δραστηριότητες μέσα από τον τουρισμό περιπέτειας, όπως ο οδηγός βουνού, ο χαρτογράφος κ.α. Ακόμη, οι πιο γνωστοί τουριστικοί προορισμοί για αυτό το είδος τουρισμού εντοπίζονται στον Όλυμπο και στον Κίσαβο (Κων/νος Αποστολόπουλος, Ε. Θεοδοροπούλου, Α., Γ. Τσακατούρα, 199?).

3.4.13 Τουρισμός τρίτης ηλικίας

Ο τουρισμός τρίτης ηλικίας αφορά τα άτομα τα οποία είναι άνω των 65 ετών όπου τους επιτρέπει να έχουν ελεύθερο χρόνο, σταθερό εισόδημα αλλά και την επιθυμία να αναζητήσουν ένα ήρεμο περιβάλλον προκειμένου να ασχοληθούν με δραστηριότητες άθλησης και κοινωνικές ενασχολήσεις. Ο τουρισμός τρίτης ηλικίας μπορεί να αποτρέψει το πρόβλημα του εποχιακού τουρισμού καθώς οι επισκέπτες κατά κύριο λόγο προτιμούν να περνούν τις τουριστικές τους διακοπές σε περιοχές που διαθέτουν υδροθεραπείες, λουτροθεραπείες (βλέπε ιαματικό τουρισμό), όλες τις εποχές του χρόνου.

Η Ελλάδα είναι μία χώρα η οποία μπορεί να υποδεχτεί αρκετούς τουρίστες τρίτης ηλικίας αφού οι ιαματικές πηγές της βρίσκονται σε πληθώρα, το κλίμα της είναι ήπιο επομένως μένει μόνο η καλή διαχείριση των πόρων και των τουριστών. Για να γίνει πιο ελκυστικό το τουριστικό πακέτο θα πρέπει οι προσφορές προς τους τουρίστες να είναι ιδιαίτερες και προσαρμοσμένες για άτομα τα οποία είναι μεγάλης ηλικίας. Λόγου χάριν, τα περισσότερα τουριστικά κέντρα τα οποία φιλοξενούν συγκεκριμένο πελατολόγιο (άτομα τρίτης ηλικίας), θα πρέπει να παρέχουν υπηρεσίες όπως, διαιτολόγους για την σωστή διατροφή των τουριστών, υπεύθυνους για την διοργάνωση δραστηριοτήτων άθλησης και ιατρούς για παρακολούθηση.

Συμπερασματικά, έχει καταστεί σαφές ότι με την ενίσχυση του τουρισμού τρίτης ηλικίας αναπτύσσονται θέσεις εργασίας όπως, διαιτολόγος, ψυχολόγος, φυσιοθεραπευτής κ.α. (Κων/νος Αποστολόπουλος, Ε. Θεοδωροπούλου, Α., Γ. Τσακατούρα, 199?).

3.4.14 Τουρισμός χειμερινών σπορ

Ο τουρισμός χειμερινών σπόρ δίνει λύση στην τουριστική εποχικότητα, συγκεκριμένα την εποχή του χειμώνα, με δεδομένο ότι η Ελλάδα διαθέτει αρκετά βουνά τα οποία χρησιμοποιούνται και ως χιονοδρομικά κέντρα αυτό αποτελεί κατάλληλη υποδομή για την ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού.

Η χιονοδρομία ως άθληση μπορεί να συνδυαστεί και με την ανάπαυση και ψυχαγωγία των τουριστών στην ύπαιθρο, για όσους δεν ασχολούνται με τα χειμερινά αθλήματα μπορούν να επιλέξουν άλλες δραστηριότητες όπως, η επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους ή την περιήγηση σε διάφορα αξιοθέατα της περιοχής. Σημαντικό είναι να μην αλλοιωθεί το φυσικό περιβάλλον από τις διάφορες κατασκευές που χρειάζονται για να πραγματοποιηθούν τα χειμερινά αθλήματα προκειμένου οι τουρίστες να απολαύσουν την δραστηριότητα της χιονοδρομίας.

Η χιονοδρομία περιλαμβάνει, το σκι καταβάσεων, το ορειβατικό σκι, το σκι ανώμαλου δρόμου και δρόμου αντοχής.

Στο πλαίσιο αυτό κατανοούμε ότι και εδώ αναπτύσσονται επαγγελματικές δραστηριότητες όπως, ο δάσκαλος του σκι, ο συντηρητής του μηχανολογικού εξοπλισμού χιονοδρομικού κέντρου, ο συντηρητής μηχανημάτων διαχείρισης χιονιού, ο φύλακας του χιονοδρομικού κέντρου, ο ειδικός γυμναστής κ.α. (Κων/νος Αποστολόπουλος, Ε. Θεοδωροπούλου, Α., Γ. Τσακατούρα, 199?).

3.4.15 Τουρισμός παραχείμασης

Ο τουρισμός παραχείμασης απευθύνεται σε συγκεκριμένο πελατολόγιο, εκείνων της τρίτης ηλικίας ή όσων έχουν χαμηλό εισόδημα. Αυτή η μορφή τουρισμού μπορεί να αποτρέψει το πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας αφού μπορεί να επιτευχθεί σχεδόν σε όλους τους μήνες του χρόνου, το πρόβλημα που προκύπτει είναι ότι πολλές φορές συμπίπτει με άλλες μορφές τουρισμού (επαγγελματικός, συνεδριακός τουρισμός) και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να την φέρνει σε δεύτερη

μοίρα. Η Ελλάδα ως μεσογειακή χώρα με ήπιο κλίμα και κατάλληλα φυσικογεωγραφικά χαρακτηριστικά μπορεί να φιλοξενήσει τουρίστες οι οποίοι επιλέγουν να επισκεφτούν μία περιοχή για αρκετό χρόνο (διακοπές μακράς διάρκειας), συγκεκριμένα τους μήνες της άνοιξης ή του φθινοπώρου. Αυτό που κάνει αίσθηση είναι ότι η Ελλάδα δεν αξιοποιεί πλήρως αυτή τη μορφή τουρισμού διότι οι καταναλωτές προτιμούν τουρίστες που δεν θα δεσμεύσουν για αρκετό καιρό τα τουριστικά καλύμματα ή τους χώρους φιλοξενίας.

Σε μία τέτοια περίπτωση θα ήταν ωφέλιμο να επιτευχθεί μία οικονομική ανάλυση βασισμένη στην θεωρία κόστους – οφέλους ώστε να δομηθεί ακόμη καλύτερα το τουριστικό πλαίσιο.

3.4.16 Θαλάσσιος τουρισμός

Είναι κοινά παραδεκτό ότι η γεωγραφική θέση και το ήπιο κλίμα της Ελλάδας, ευνοεί την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού. Ειδικότερα, οι θαλάσσιοι πόροι που διαθέτει η χώρα μας, όπως οι ακτές, το υδάτινο περιβάλλον, ο έμβιος κόσμος του νερού εκμεταλλεύονται από του επιχειρηματίες προκειμένου να φιλοξενήσουν όσους περισσότερους τουρίστες μπορούν χωρίς να δίνουν σημασία στην περιβαλλοντική καταστροφή που επέρχεται. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις έχουν ως αποτέλεσμα να υποβαθμίζουν τους θαλάσσιους τουριστικούς πόρους και ταυτόχρονα τον τουρισμό. Σημαντικό είναι να εστιάσουμε στην βιώσιμη ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού της Ελλάδας αφού διαθέτει αμέτρητα νησιά και παραθαλάσσιες περιοχές. Με την δημιουργία και την συντήρηση των υποδομών για θαλάσσιο τουρισμό (μαρίνες, αναψυκτήρια, εστιατόρια, καταστήματα ναυτικών ειδών, ειδικοί χώροι αποθήκευσης μικρών σκαφών, κατασκευή σημείων απορριμάτων) και την προστασία του θαλάσσιου πλούτου θα αποτραπεί το περιβαλλοντικό κόστος.

Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι ότι αυτή η μορφή τουρισμού έχει αναπτυχθεί οικονομικά και αναπτύσσεται ακόμη σε όλες τις περιοχές που διαθέτουν θάλασσα δίπλα τους (νησιά, παραθαλάσσιες περιοχές). Το θαλάσσιο τουριστικό προϊόν περιλαμβάνει, αθλητικά και ψυχαγωγικά σπορ, όπως το ράφτινγκ, την ιστιοπλοΐα, το κανό, το θαλάσσιο σκι, το σέρφινγκ, τις καταδύσεις, το ψάρεμα και το θαλάσσιο αερόστατο. Εκτός από τα παραπάνω, η θαλασσοθεραπεία και οι θαλάσσιες περιηγήσεις με σκάφη έχουν στόχο την αναψυχή των τουριστών και αποτελούν σημαντικό παράγοντα ώστε να επιλέξουν οι επισκέπτες να περάσουν τις τουριστικές τους διακοπές δίπλα στην θάλασσα.

Συνοψίζοντας μπορούμε να επισημάνουμε ότι με την χρήση του θαλάσσιου τουρισμού αναπτύσσονται επαγγελματικές δραστηριότητες , όπως αυτή του εκπαιδευτή ιστιοπλοΐας, θαλάσσιου σκί, κωπηλασίας, σέρφινγκ, του φυσιοθεραπευτή και κινησιοθεραπευτή, των κυβερνητών μικρών σκαφών, των εργατών στις μαρίνες και των κατασκευαστών μικρών σκαφών (Κων/νος Αποστολόπουλος, Ε. Θεοδοροπούλου, Α., Γ. Τσακατούρα, 199?).

3.4.17 Λαϊκός τουρισμός

Ο λαϊκός τουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού με συγκεκριμένο πελατολόγιο, δηλαδή, αποτελείται από άτομα με χαμηλό εισόδημα που ταξιδεύουν συνήθως οικογενειακά με κάθε είδους μεταφορικό μέσο, όπως για παράδειγμα τροχόσπιτο, αυτοκίνητο, μηχανή. Λόγο ότι τα οικονομικά οφέλη από αυτή την μορφή τουρισμού είναι ελάχιστα το τουριστικό πακέτο προσφέρει φθηνά καταλύματα (κάμπινγκ) για την διαμονή των τουριστών προκειμένου οι επισκέπτες να μπορούν να ανταποκριθούν οικονομικά στις απαιτήσεις.

3.4.18 Κοινωνικός τουρισμός

Ο επιδοτούμενος τουρισμός είναι μία ιδιαίτερη μορφή τουρισμού που αναπτύχθηκε στην Ελλάδα μετά το 1982. Ο κοινωνικός τουρισμός αποτελεί την μορφή εκείνη του τουρισμού που ενισχύει τους τόπους υποδοχής τουριστών με επισκέπτες νέων, ηλικιωμένων, ασθενών και ανέργων ή όσοι έχουν χαμηλό εισόδημα. Τα ειδικά προσφερόμενα τουριστικά προγράμματα κοινωνικού τουρισμού ξεκίνησε ο Ε.Ο.Τ και άλλοι διάφοροι φορείς όπως, η εργατική εστία, η γενική γραμματεία νέας γενιάς, η γενική γραμματεία ισότητας, το Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών. Οι παροχές του κοινωνικού τουρισμού από το κράτος προς τους πολίτες θεωρούνται υποχρεωτικές διότι πέρα από την υποχρέωση της υγείας, της εργασίας και παιδείας των πολιτών η πολιτεία θα πρέπει να εξασφαλίσει σε άτομα χαμηλού εισοδήματος την δυνατότητα να κάνουν διακοπές.

Ας σημειωθεί ακόμη, ότι η διαμονή των τουριστών γίνεται σε αγροτουριστικά καταλύματα προκειμένου ο τουρίστας να γνωρίσει τα ήθη και έθιμα του τόπου, να έρθει σε επαφή με την φύση αλλά και να συμμετάσχει σε διάφορες αθλητικές δραστηριότητες.

Κοντά σε αυτό γίνεται πλήρως κατανοητό ότι αυτή η μορφή μπορεί να συνδυαστεί με και με άλλες μορφές τουρισμού, όπως αυτή του αγροτουρισμού, του οικοτουρισμού, της φυσιολατρίας, του ιαματικού τουρισμού, της άθλησης και του μορφωτικού τουρισμού.

Συμπερασματικά, έχει καταστεί σαφές ότι με την ανάδειξη και αξιοποίηση του κοινωνικού τουρισμού αναπτύσσονται επαγγελματικές δραστηριότητες, όπως η στελέχωση γραφείων οργάνωσης του επιδοτούμενου τουρισμού κ.α. (Κων/νος Αποστολόπουλος, Ε. Θεοδωροπούλου, Α., Γ. Τσακατούρα, 199?).

3.5 Εναλλακτικός τουρισμός στον Δήμος Δράμας

Είναι ευρύτατα διαδεδομένη η άποψη ότι οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην περιοχή μελέτης είναι αρκετές και η κάθε μία τους μπορεί να προσεγγίσει το ενδιαφέρον των τουριστών σε μεγάλο βαθμό. Οι ήπιες μορφές τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν ακόμη και σε συνδυασμό, είναι στην χλωρίδα και πανίδα της Δράμας, στα δάση, στα σπήλαια, στα παραδοσιακά χωριά της.

Η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, σαν οικονομική δραστηριότητα, θα ωφελήσει στην οικονομική ανάπτυξη των τουριστικών αγροτικών περιοχών. Σημαντικό είναι να γίνει η κατάλληλη αξιοποίηση όλων των δυνητικών μορφών τουρισμού, διότι έτσι θα πολλαπλασιαστούν τα θετικά αποτελέσματα από την στιγμή που οι εμπλεκόμενοι με τον τουρισμό (επιχειρηματίες) θα έχουν ένα επιπλέον εισόδημα και οι αγροτικές περιοχές θα αναπτυχθούν οικονομικά αλλά και πληθυσμιακά.

Αναλυτικότερα, η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς αναπτύσσει ειδικά προγράμματα (οικονομικά πακέτα) εναλλακτικού τουρισμού για του νέους, με ποικίλες δραστηριότητες σε ολόκληρη την Ελλάδα. Να σημειωθεί ότι με βάση τους τουριστικούς πόρους που διαθέτει η Δράμα μπορεί να αναπτύξει τον πολιτιστικό, θρησκευτικό, αρχαιολογικό, οικολογικό ακόμη και τον αγροτουρισμό της.

Αναντίρρητα, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση του νομού καταβάλει προσπάθειες για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής με κύριο μέλημα την διασκέδαση, το επιπλέον εισόδημα για τους ανθρώπους των αγροτικών περιοχών και την παραμονή των ντόπιων στις περιοχές τους (drama.gr).

3.5.1 Αγροτουρισμός

Είναι γνωστό ότι ο Νομός της Δράμας είναι αγροτικός. Η κύρια απασχόληση των κατοίκων της Δράμας είναι οι αγροτικές εργασίες αφού διαθέτει αμέτρητες πεδιάδες. Ο αγροτουρισμός στις περιοχές της Δράμας είναι εύκολος να αναπτυχθεί αφού διαθέτει περιβαλλοντικούς πόρους (δάση, βουνά, σπήλαια) που μπορούν να αξιοποιηθούν βιώσιμα προκειμένου να προσφέρουν στους επισκέπτες δραστηριότητες όπως, πεζοπορία, ποδηλασία στα βουνά, αναρρίχηση και το κυνήγι. Ειδικότερα, αν συνδυαστεί ο αγροτουρισμός με διάφορες άλλες μορφές τουρισμού όπως, ο θρησκευτικός, θεραπευτικός, ο ορεινός, ο αθλητικός αλλά και τουρισμός περιπέτειας θα προσφέρει στον τουρίστα διαφορετικές δράσεις κατά την διάρκεια των διακοπών του (drama.gr).

3.5.2 Γαστρονομικός τουρισμός – Οινοτουρισμός

Ο γαστρονομικός τουρισμός αρχίζει βόρεια του νομού Δράμας κοντά στα σύνορα με την Βουλγαρία. Ο Δήμος Νευροκοπίου παρόλο που παράγει ποικίλα τοπικά προϊόντα κατέχει και πλούσιο ορεινό κάλλος το οποίο είναι αφορμή για τους τουριστικούς προορισμούς των διαφόρων επισκεπτών από όλη την Ελλάδα. Βασικό τοπικό προϊόν είναι οι πατάτες Νευροκοπίου, είναι άριστης ποιότητας και θεωρούνται προϊόν προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης (Π.Ο.Π), συγκεκριμένα, η παραγωγή πατάτας στο Νευροκόπι καταλαμβάνει το μεγαλύτερο ποσοστό αγροτικής ασχολίας αφού οι φυσικοί πόροι όπως το χώμα και η χαμηλές θερμοκρασίες της περιοχής ενισχύουν την παραγωγή από θέμα γεύσης και ποιότητας. Αναλυτικότερα, τον μήνα Σεπτέμβριο διοργανώνεται η γιορτή της πατάτας, μία εκδήλωση που ενισχύεται σημαντικά από τους κατοίκους της λεγόμενης περιοχής και τον Δήμο προκειμένου να προσελκύσουν επισκέπτες ώστε να αυξηθεί ο γαστρονομικός τουρισμός. Επίσης, σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι εκτός από την παραγωγή πατάτας έχουμε και την παραγωγή φασολιών, κύριες πηγές εσόδων των κατοίκων της περιοχής.

Για τους φίλους κυνηγούς, ο Βώλακας αποτελεί κυνηγητική περιοχή με αποτέλεσμα να εστιάζει στην παραγωγή κρεάτων και συγκεκριμένα στα πανελλαδικώς γνωστά “λουκάνικα του Βώλακα”. Σήμα κατατεθέν για τον Δήμο Προσοτσάνης αποτελούν τα τυροκομικά και αλλαντικά της Πετρούσας αλλά και η παραγωγή οίνου της περιοχής των Κοκκινογείων.

Επιπροσθέτως, η Μικρόπολη, χωρίο του Δήμου Προσοτσάνης φημίζεται για την παραγωγή και την

μεγάλη γιορτή του τσίπουρου και κάστανου που διοργανώνεται εκεί. Η γιορτή του κάστανου και τσίπουρου καταλαμβάνει μεγάλη προσπάθεια από τους ντόπιους κατοίκους αφού την πρώτη ημέρα μαζεύονται και γιορτάζουν στο αποστακτήριο του χωριού με άφθονο κρασί, εδέσματα και παραδοσιακή μουσική, την δεύτερη ημέρα πραγματοποιείται το μάζεμα των κάστανων στο δάσος και την τελευταία ημέρα διεξάγεται η γιορτή στο μοναστήρι της Καστανούσας.

Ακόμη, στο χωριό Καλή Βρύση παράγεται το εξαιρετικό τσίπουρο "τσίπουρο Καλής Βρύσης" στο οποίο οφείλεται και η γιορτή τσίπουρου που διοργανώνεται στο κέντρο της πλατείας του χωριού. Στην περίπτωση του Δήμου Δράμας, η παραγωγή φέτας, γαλακτοκομικών προϊόντων, αλλαντικών, οπωροκηπευτικών, συγκεκριμένα τα blueberries, τα φημισμένα κρασιά της, αποτελούν πόλο έλξης για όλους τους επισκέπτες της και την ανάπτυξη του αγροτουρισμού σε συνδυασμό με τον οινοτουρισμό.

Ο Δήμος Καλαμπακίου κατέχει την πρώτη θέση στις εξαιρετικές ποικιλίες σταφυλιού και καλαμποκού λόγω του πλούσιου εδάφους, αυτό έχει ως αποτέλεσμα να παράγει εξαιρετικά κρασιά τσίπουρα και καλαμπόκια. Κοντά σε αυτό, ο Δήμος Δοξάτου έχει παράδοση στην παραγωγή καπνού όπως και ο Δήμος Δράμας, λόγω των πεδιάδων και την άφθονη παρουσία νερού η οικονομία της περιοχής σηματοδεύτηκε κυρίως από την παραγωγή καπνού και μετέπειτα από την παραγωγή κρασιού, ελιάς και σιτηρών (easdrama.gr).

Είναι γνωστό, ότι το αγαπημένο γλυκό των Ελλήνων είναι ο χαλβάς. Ο χαλβάς Κυρίων παράγεται κυρίως από τους συνεταιρισμούς της περιοχής και συγκεκριμένα από γυναικείους συνεταιρισμούς, χρησιμοποιώντας πρώτες ύλες της περιοχής προκειμένου να είναι γευστικό και θρεπτικό για τον οργανισμό των καταναλωτών.

Επιπλέον, η παραγωγή ροδιού και συγκεκριμένα ο χυμός ροδιού παράγεται από τον Αγροτικό Συνεταιρισμό Παραγωγών Οπωροκηπευτικών Αγίου Αθανασίου Δράμας. Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός που εδράζεται στον Άγιο Αθανάσιο αξιοποιεί το ρόδι ως πρώτη ύλη προσφέροντας στους καταναλωτές έτοιμο φυσικό χυμό ρόδι (e-rodigr).

Τέλος, το Παρανέστι διαθέτει μία απέραντη φυσική ομορφιά, μία σπάνια βλάστηση που αξίζει να επισκεφθεί ο καθένας. Οι κύριες δραστηριότητες των κατοίκων είναι η κτηνοτροφία, η υλοτομία και η οινοποιεία. Παράλληλα, στην περιοχή της Ανδριανής σημειώνονται τα μεγαλύτερα οινοποιεία του Νομού Δράμας (agronews.gr).

Αβίαστα, λοιπόν, συνάγεται το συμπέρασμα ότι ο γαστρονομικός τουρισμός αναπτύσσεται με το πέρασμα των χρόνων και την επιλογή των τουριστών να ανακαλύψουν τα μοναδικά τοπικά

προϊόντα. Γι' αυτό το λόγο, όλοι οι χώροι εστίασης του Δήμου θα πρέπει να εκμεταλλεύονται τις πρώτες ύλες της περιοχής προκειμένου να δημιουργούν μοναδικά πιάτα τα οποία θα συνοδεύονται από τοπικά ποτά.

3.5.3 Περιηγητικός – Ορεινός τουρισμός

Ο Νομός Δράμας διαθέτει πλούσιο ορεινό περιβάλλον, συγκεκριμένα το όρος Φαλακρό αποτελεί το επίκεντρο για τους τουρίστες που θέλουν να ασχοληθούν με όλες εκείνες τις δραστηριότητες που κρύβει ο περιηγητικός τουρισμός. Το Δασαρχείο του Κάτω Νευροκοπίου υλοποίησε το λεγόμενο "περιβαλλοντικό μονοπάτι" το οποίο αναδεικνύει το φυσικό περιβάλλον του Γρανίτη, αποτελεί πόλη έλξης για τους τουρίστες για την γνωριμία με την χλωρίδα και πανίδα του τόπου.

Αναλυτικότερα, το περιβαλλοντικό μονοπάτι είναι στην διάθεση των τουριστών όλες τις ημέρες χωρίς η διαδρομή να επηρεάζεται από τις καιρικές συνθήκες διότι το μεγαλύτερο κομμάτι του δρόμου αποτελείται από χαλίκι, επίσης, τα ξύλινα σκαλοπάτια διευκολύνουν περισσότερο την κατάβαση και οι ταμπέλες του μονοπατιού βοηθούν τους τουρίστες να γνωρίσουν τα έμβια του δάσους (pedramas.eu).

3.5.4 Οικολογικός τουρισμός

Αξιοσημείωτο είναι να αναφερθεί ότι στον Νομό Δράμας βρίσκεται το μοναδικό αξιοποιημένο σπήλαιο στην Ελλάδα. Το σπήλαιο του ποταμού Αγγίτη (με μήκος 21 χιλιόμετρα) δημιουργήθηκε από τη διάβρωση των ασβεστολιθικών πετρωμάτων του όρους Φαλακρού. Οι επισκέπτες του σπηλαίου μπορούν να θαυμάσουν το μοναδικό φαινόμενο των σταλακτιτών και των τρεχούμενων υπογείων νερών (spilaioaggiti.gr).

Αντίθετα, το δάσος Φρακτού απαγορεύει την ανθρώπινη παρέμβαση μονάχα αν είναι επιστημονική. Η λεγόμενη ανθρώπινη απαγόρευση συμβαίνει διότι το δάσος κρύβει πλούσια χλωρίδα και πανίδα μέσα του, σπάνια είδη δένδρων που αξιολογούνται πως οι ηλικίες τους κυμαίνονται από 300 έως 500 ετών, επίσης ζουν 32 είδη θηλαστικών (poa.gr).

Παρακάτω, το όρος Φαλακρό κατέχει ένα ιδιαίτερο γεωλογικό υπόστρωμα που αποτελείται από γρανίτες και μάρμαρα. Το Φαλακρό φιλοξενεί πτηνά και σπάνια ασπόνδυλα, φυτά και οικότοπους που δημιουργούνται χάρις τις διάφορες κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στο βουνό.

Κατά κοινή ομολογία στο κέντρο της Δράμας και συγκεκριμένα στο πάρκο της Αγίας Βαρβάρας μπορεί κανείς να συναντήσει έναν βιότοπο με πηγές, πάπιες, ψάρια και βίδρες.

Τέλος, σε ότι αφορά το φυσικό περιβάλλον, το Κάτω Νευροκόπι και η Προσοτσάνη έχουν την δυνατότητα να ικανοποιήσουν κάθε απαιτητικό επισκέπτη (aboutgreece.gr).

3.5.5 Θρησκευτικός τουρισμός

Ο νομός της Δράμας έχει μόνο δύο προσκυνήματα. Το σημαντικότερο μοναστήρι μέχρι και σήμερα εκείνο της Εικοσιφοίνισσας (753μ. Υψόμετρο) στο βουνό του Παγγαίου, η οποία ανήκει στην Μητρόπολη της Δράμας και το δεύτερο είναι, η ιερά Μονή Αναλήψεως του Σωτήρος στους Ταξιάρχες στην Σίψα. Η Δράμα για να μπορέσει να αξιοποιήσει πλήρως και αποτελεσματικά τον θρησκευτικό τουρισμό θα πρέπει να συνδυάσει αυτή την μορφή τουρισμού με κάποια άλλη (π.χ ιαματικός τουρισμός) (pedramas.eu).

3.5.6 Πολιτιστικός τουρισμός – Αρχαιολογικός τουρισμός

Εικόνα 3.5.6: Αρχαιολογικό μουσείο Δράμας

Πηγή: http://www.imma.edu.gr/macher/museums/show.html?museum_id=39

Ο πολιτισμός ολόκληρης της βόρειας Ελλάδας κρύβει εξαιρετικό ενδιαφέρον από την στιγμή που συντίθεται από στοιχεία της αρχαιοελληνικής και βυζαντινής παράδοσης. Εστιάζοντας στον Νομό Δράμας, αναλύεται και γίνεται εμφανείς ότι ο δήμος προβάλλει την τοπική παράδοση μέσα από θρησκευτικές εκδηλώσεις, όπως οι μέρες των Θεοφανείων τον Ιανουάριο στο πάρκο της Αγίας

Βαρβάρας με το πέταγμα του σταυρού. Η εθιμική εκδήλωση της περιοχής χαρακτηρίζεται από τις μεταμφιέσεις, κουδούνια, τραγούδια, χορούς και τις αναπαραστάσεις των ντόπιων προκειμένου να προσελκύσουν την τοπική παράδοση. Τα χωριά Βώλακας, Καλή Βρύση, Μοναστηράκι, Ξηροπόταμος, Πετρούσα και Πύργοι είναι το επίκεντρο των παραδοσιακών γιορτασμών τις ημέρες των Θεοφανείων.

Άλλες σημαντικές εκδηλώσεις του δήμου είναι η αναπαράσταση του παραδοσιακού γάμου στην Πετρούσα, κύριο στοιχείο είναι η πομπική περιφορά με παραδοσιακή μουσική χρησιμοποιώντας ντόπια χειροποίητα μουσικά όργανα. Στον Ξηροπόταμο, στις 7 Ιανουαρίου κάνουν αίσθηση οι "Αράπηδες". Οι ντόπιοι μεταμφιέζονται με ενδυμασίες τοπικές από μαλλί προβάτου και κουδούνια, χορεύουν τοπικούς χορούς μέχρι τις πρωινές ώρες της ημέρας.

Τον μήνα Φεβρουάριο, την ημέρα της Καθαράς Δευτέρας, διεξάγεται το αποκριάτικο Καρναβάλι της Χωριστής. Ολόκληρο το χωριό πανηγυρίζει με παραδοσιακές και μη στολές χαρίζοντας στους τουρίστες την ευκαιρία να μεταμφιεστούν και αυτοί.

Οι πασχαλινές γιορτές στην περιοχή της Δράμας χαρακτηρίζονται από έντονους χορούς, τραγούδια, εδέσματα και τσίπουρο για όλους τους παρευρισκόμενους.

Με αφετηρία το αρχαιολογικό μουσείο της Δράμας, το οποίο αποτελείται από τρεις κύριες αίθουσες, καλύπτει την ιστορία του δήμου από τη Μέση Παλαιολιθική Εποχή μέχρι και σήμερα. Συγκεκριμένα στην πρώτη αίθουσα οι επισκέπτες του μουσείου μπορούν να δουν ευρήματα της Μέσης Παλαιολιθικής Εποχής, στην δεύτερη, αρχιτεκτονικά γλυπτά από τους παλαιοχριστιανικούς βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους. Στην τρίτη και τελευταία αίθουσα του εκθεσιακού χώρου οι τουρίστες, παρακολουθούν αρχιτεκτονικά γλυπτά από τους αρχαίους χρόνους μέχρι την τουρκοκρατία. Επίσης, το μουσείο διαθέτει μνημεία που συνδέονται με την λατρεία θεών και συγκεκριμένα του Διόνυσου. Τέλος, εντοπίζονται μνημεία ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων (pedramas.eu).

3.5.7 Αθλητικός τουρισμός – Τουρισμός περιπέτειας

Ο Δήμος Δράμας, αφενός διαθέτει ελάχιστες αθλητικές εγκαταστάσεις, αφετέρου οι μικρές αθλητικές οργανώσεις, όπως είναι ο υπερμαραθώνιος του Παρανεστίου, οι αγώνες ποδηλάτου στην

Προσοτσάνη και οι δύο μαραθώνιοι στον Δήμος της Δράμας αποτελούν εναρκτήριες δραστηριότητες προκειμένου να αυξηθεί ο αθλητικός τουρισμός στην μελέτη περιοχή. Συγκεκριμένα, η ορειβασία στα βουνά της Δράμας προσφέρει στους επισκέπτες της περιοχής την ευκαιρία να ασχοληθούν με την ορειβασία εκτός από την περιήγηση και την αναψυχή. Αναλυτικότερα, στο όρος Φαλακρό (νοτιοανατολικό τμήμα) και Όρβηλος (βορειοδυτικό τμήμα), πραγματοποιούνται πολύωρες αναβάσεις ανεξάρτητα από τις καιρικές συνθήκες με σκοπό την ανάπτυξη του ορειβατικού ενδιαφέροντος στους επισκέπτες. Παράλληλα, στο Μενοίκιο όρος (δυτικά), προσφέρεται μία διαδρομή για ορειβασία με αρχική θέση το χωριό Μικρόπολη. Ταυτόχρονα, για τους λάτρες της αναρρίχησης το όρος Φαλακρό είναι ένα από τα συναρπαστικότερα αναρριχητικά πεδία της Ελλάδας. Η Δράμα διαθέτει δύο ορειβατικούς συλλόγους, στο κέντρο της πόλης και στο χωριό Προσοτσάνη. Ακόμη, στον Κορύλοβο, στο Φαλακρό, στο Μενοίκιο και στην Πετρούσα οι "αερολάτρες", μπορούν να αθληθούν ή απλά να απολαύσουν ασκήσεις με το αλεξίπτωτο πλαγιάς και του αιωροπτερού. Λόγω του ότι η Δράμα ανήκει στις αραιοκατοικημένες πόλεις της Ελλάδας και διαθέτει αμέτρητες πεδιάδες αποτελεί ιδανικό μέρος για προσγειώσεις (pedramas.eu).

3.5.8 Ιαματικός τουρισμός

Ο ιαματικός τουρισμός της Δράμας εντοπίζεται στην περιοχή του Παρανεστίου, συγκεκριμένα το υδροθεραπευτήριο του χωριού διαθέτει φυσικούς λουτήρες όπου η θερμοκρασία του νερού κυμαίνεται μεταξύ 20 και 60 βαθμών κελσίου. Αυτή η μορφή τουρισμού μπορεί να συνδυαστεί εύκολα με τον τουρισμό τρίτης ηλικίας αφού οι ιαματικές πηγές της περιοχής κατέχουν θεραπευτικές ιδιότητες στις ρευματοπάθειες, αρθροπάθειες, οσφυαλγίες κ.α (paranesti.gr).

3.5.9 Χιονοδρομικός τουρισμός

Το όρος Φαλακρό αποτελεί το βουνό σύμβολο για τον νομό Δράμας και τον χιονοδρομικό τουρισμό της, αφού το χιονοδρομικό κέντρο που βρίσκεται σε απόσταση 46 χλμ. από το χωριό Νευροκόπι διαθέτει όλες εκείνες τις τουριστικές υποδομές για να φιλοξενήσει τουρίστες που λατρεύουν τις χειμερινές αθλητικές δραστηριότητες.

Οι επισκέπτες μπορούν να χρησιμοποιήσουν ως καταλύματα τα σαλέ και τα ξενοδοχεία της γύρω

περιοχής, ακόμη μπορούν να προμηθευτούν από τα καταστήματα της περιοχής εξαρτήματα χιονοδρομίας (ski, snowboard, στολές, έλκηθρα) προκειμένου να απολαύσουν τις χειμερινές δραστηριότητες. Επιπλέον, το χιονοδρομικό κέντρο διαθέτει οργανωμένο ιατρείο και ομάδες διάσωσης, ακόμη και δασκάλους για τους αρχάριους αθλητές (prosotsani.gr).

Εικόνα 3.5.9: Χιονοδρομικό κέντρο Φαλακρό

Πηγή: <https://www.emtgreece.com/el/mountains/falakro-oros>

3.5.10 Μορφωτικός τουρισμός – Ψυχαγωγικός τουρισμός

Είναι γεγονός ότι ο μορφωτικός τουρισμός της Δράμας ενισχύεται από την συμμετοχή των ντόπιων και επισκεπτών σε πολιτιστικές εκδηλώσεις, σεμινάρια, επίσκεψη σε ιστορικά μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους, θεατρικές παραστάσεις ακόμη και σε συναυλίες. Ο Δήμος Δράμας διαθέτει πληθώρα εκδηλώσεων τέτοιου χαρακτήρα για όλους τους απαιτητικούς επισκέπτες της περιοχής.

Παρακάτω, στα πλαίσια του εναλλακτικού τουρισμού, συγκεκριμένα του ψυχαγωγικού τουρισμού, ο Δήμος Δράμας τον μήνα Δεκέμβριο γιορτάζει τις Χριστουγεννιάτικες γιορτές διοργανώνοντας στο κέντρο της πόλης το θεαματικό χωριό του Άγιου Βασίλη, το λεγόμενο “πάρκο της Ονειρούπολης”.

Η Ονειρούπολη Δράμας, φιλοξενεί κάθε χρόνο αμέτρητους επισκέπτες από όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό (Βουλγαρία, Σκόπια), στο εσωτερικό της διαθέτει σπιτάκια (περίπτερα) τα οποία προσφέρουν στους επισκέπτες της παραδοσιακά εδέσματα, ντόπια γλυκά ποτά, στολίδια και χριστουγεννιάτικα αξεσουάρ. Ο θεσμός της Ονειρούπολης ενισχύει τους τουρίστες της τόσο ψυχαγωγικά με τις διάφορες συναυλίες στην κεντρική σκηνή, όσο και μορφωτικά, με τα σπιτάκια της αστυνομία, της πυροσβεστικής και του αρκτούρου (dekpota.gr, oneiroupoli.gr).

Εικόνα 3.5.10: Ονειρούπολη Δράμας

Πηγή: <http://www.alexpolisonline.com/2016/11/oneiroupoli-2016-2017.html>

Κεφάλαιο 4ο : Η ταυτότητα του Δήμου Δράμας

4.1 Ιστορική αναδρομή

Αρχικά, ο φυσικός πλούτος, συγκριμένα οι πηγές νερού της περιοχής αποτελούν βασικό παράγοντα για την εγκατάσταση των ανθρώπων από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι και σήμερα. Επίσης, εντοπίστηκαν αρχαιολογικά ευρήματα κεραμικής (Μέση Νεολιθική Εποχή), ακόμη και αρχαίες επιγραφές που αποδεικνύουν την λατρεία απέναντι στον θεό Διόνυσο (θεός του κρασιού).

Τον 2^ο αιώνα π.Χ η Μακεδονία γίνεται κτήμα των Ρωμαίων. Το κάστρο της Δράμας "Αυγούστου Ιουλία Φιλιππική" ανήκει στο δήμο Φιλίππων, ακόμη στα μεσοβυζαντινά χρόνια η Δράμα αναπτύσσεται εμπορικά συνάμα και οικονομικά, λόγω των απέραντων πεδιάδων της.

Αρχές του 13^{ου} αιώνα η πόλη της Δράμας παραδίδεται στους Φράγκους και το 1230 περνάει στα χέρια της Βουλγαρίας. Τον 14^ο αιώνα αφού έχει περάσει στα χέρια των Βυζαντινών η πόλη

ταλαιπωρείται με εμφύλιους πολέμους και στο τέλος καταλαμβάνεται από τους Σέρβους για 25 χρόνια. Η κατάληψη των Οθωμανών το 1383 οδήγησε τους κατοίκους της να βιώνουν σε αντίξοες συνθήκες λόγω της υψηλής φορολογίας και της άσχημης μεταχείρισης από τους Τούρκους, αποτέλεσμα αυτών ήταν η οικονομική στασιμότητα και η συρρίκνωση του αγροτικού τομέα. Τον 19^ο αιώνα τα πράγματα αλλάζουν αφού οι μικρές βιοτεχνίες και οι καλλιέργειες καπνού, βαμβακιού και δημητριακών ενισχύουν την οικονομική και πληθυσμιακή αύξηση. Ο καπνός αποτελεί σήμα κατατεθέν παραγωγής για τους ντόπιους της πόλης, αφού το κύριο προϊόν καλλιέργειας είναι τα καπνά, λόγω του κατάλληλου εδάφους και κλίματος η Δράμα επεξεργαζόταν τόνους καπνού προκειμένου να καταλήξουν στις αγορές όλου του κόσμου.

Ο πληθυσμός της πόλης ήταν περίπου 7.000 κάτοικοι, σημαντικό είναι να τονιστεί ότι επικρατούσαν θρησκείες όπως ο χριστιανισμός, οι εβραίοι και οι μουσουλμάνοι.

Το 1897 ο ελληνοτουρκικός πόλεμος και οι μακεδονικοί αγώνες δημιουργούν πάλι οικονομική αναστάτωση στην πόλη της Δράμας. Τέλος, με την συνθήκη της Λοζάνης (1923), η πόλη της Δράμας ενσωμάτωσε στον πληθυσμό της πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία και τον Πόντο σύμφωνα με την ανταλλαγή πληθυσμών. Απόρροια αυτών ήταν η γρήγορη οικονομική ενίσχυση του τόπου (drama.gr).

Σήμερα η πόλη της Δράμας αριθμεί 44.823 κατοίκους (απογραφή 2011), επίσης, αποτελεί πόλο έλξης για τους τουρίστες αφού μπορούν να θαυμάσουν τόσο τα πάρκα και τα τρεχούμενα νερά, όσο και την αρχιτεκτονική και τον πολιτισμό της. Η εκκλησία της Αγίας Σοφίας αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα αξιοθέατα της πόλης, αφού στην ίδια περιοχή εντοπίζονται τα βυζαντινά τείχη της πόλης και τα μουσουλμανικά τεμένη, το αρχαιολογικό μουσείο, ο δημοτικός κήπος, ο Άγιος Νικόλαος, η πλατεία Ελευθερίας, ο Ελληνιστικός τάφος, το Οθωμανικό σιντριβάνι, η οδός 19ης Μαΐου (σημαντικότερος εμπορικός δρόμος της πόλης), η οδός Βενιζέλου (κεντρικός και εμπορικός δρόμος), ο Ναός των Ταξιαρχών, το καφενείο << Ελευθερία >> (λειτουργεί μέχρι και σήμερα), ο κινηματογράφος << Ολύμπια >>, η παλαιά Μητρόπολη, το εκκλησιαστικό μουσείο, τα εκπαιδευτήρια της Ελληνικής Ορθοδόξου Κοινότητας Δράμας, τα σοκάκια της Αγίας Βαρβάρας, η εκκλησία της Αγίας Βαρβάρας και οι πηγές της, και τέλος οι υδρόμυλοι αποτελούν ιστορικά και πολιτισμικά στοιχεία της πόλης (dimos-dramas.gr/topikos-politismos).

4.2 Γεωγραφικά και πληθυσμιακά χαρακτηριστικά του Δήμου

4.2.1 Γεωγραφικά όρια του Δήμου Δράμας

Εικόνα 4.2.1: Χάρτης Νομού Δράμας

Πηγή: <http://www.pedamth.gr>

Ο νομός Δράμας ανήκει στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και έχει έκταση 3.468 τετ. Χλμ. Ακόμη, στα βόρεια συνορεύει με την Βουλγαρία, στα δυτικά με το νομό Σερρών, στα νότια με το νομό Καβάλας και στα ανατολικά με το νομό Ξάνθης. Επίσης, περικλείεται από τα βουνά της Ροδόπης στα βόρεια, στα δυτικά από τα βουνά Μενοίκιο και Όρβηλος, νότια από το Παγγαίο όρος και ανατολικά από τα όρη της Λεκάνης. Ο νομός αποτελείται από οκτώ δήμους (Δράμας, Κάτω Νευροκόπι, Προσοτσάνης, Νικηφόρου, Παρανεστίου, Δοξαύτου, Σιταγρών και Καλαμπακίου), το Σιδηρόνερο αποτελεί κοινότητα για τον δήμο ([pedamth.gr](http://www.pedamth.gr)).

4.2.2 Δημογραφικά χαρακτηριστικά του Δήμου Δράμας

Η περιφερειακή ενότητα Δράμας σύμφωνα με την απογραφή του 1991 είχε πληθυσμό 96.554 κατοίκους, πλέον με την απογραφή του 2011 έχει πληθυσμό 98.287 κατοίκους, ακόμη η τρέχουσα διαίρεση της περιφέρειας καθιερώθηκε σύμφωνα με το πρόγραμμα Καλλικράτης ([pedamth.gr](http://www.pedamth.gr)).

4.3 Φυσικό Περιβάλλον

4.3.1 Κλίμα

Κλιματικά δεδομένα Δράμας(2009-2017)														[απόκρυψη]	[απόκρυψη]
Μήνας	Ιαν	Φεβ	Μαρ	Απρ	Μαι	Ιουν	Ιουλ	Αυγ	Σεπ	Οκτ	Νοε	Δεκ	Έτος		
Μέση Υψηλότερη °C (°F)	8.3	11.7	14.9	20.2	25.1	29.5	32.3	33.1	28.0	20.8	15.7	10.1	20,8		
Μέση Ημερήσια °C (°F)	3.7	6.6	9.5	13.7	18.6	22.8	25.5	25.9	21.2	14.8	10.3	5.0	14,8		
Μέση Χαμηλότερη °C (°F)	-0.2	2.0	4.3	7.5	12.0	16.4	18.5	18.9	14.8	9.7	5.6	0.4	9,2		
Κατακρημνίσεις mm (ίντσες)	71,2	63,8	74,1	37,7	53	74	32	22	44,9	74,5	41,8	71,2	660.2		

Σχήμα 4: Κλίμα Νομού Δράμας

Πηγή: <http://meteosearch.meteo.gr/stationInfo.asp>

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι το κλίμα της Δράμας μπορεί να χαρακτηριστεί ως μεσογειακό, με χαμηλές θερμοκρασίες τον χειμώνα και υψηλές τους θερινούς μήνες (pedramas.eu), ορεινά του νομού επικρατεί το ηπειρώτικο κλίμα λόγω του υγρού στοιχείου και στα πεδινά το μεσογειακό κλίμα. Τέλος, οι βροχοπτώσεις εμφανίζονται σε όλους του μήνες του χρόνου ανεξάρτητα από την θερμοκρασία, αυτό είναι και το χαρακτηριστικό του Βαλκανίων (www.pedramas.eu).

4.3.2 Προστατευόμενες περιοχές

Σύμφωνα με το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας ως προστατευόμενες περιοχές ονομάζουμε, "Γεωγραφικά καθορισμένη χερσαία, υδάτινη ή/και θαλάσσια ή και μεικτού χαρακτήρα περιοχή, επιστημονικά τεκμηριωμένης οικολογικής σημασίας, αφιερωμένη στην προστασία και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και των φυσικών και συναφών πολιτιστικών πόρων, η οποία υπόκειται σε ρυθμίσεις με νομικά μέσα ή άλλους τρόπους, ώστε να επιτυγχάνονται ειδικοί στόχοι προστασίας" (www.opengov.gr).

Συγκεκριμένα, ο Νομός Δράμας διαθέτει οικοσυστήματα και προστατευόμενες περιοχές όπως το όρος Όρβηλος, τα όρη Βροντούς, το όρος Μενοίκιο, το δάσος Φρακτού, το δάσος Ελατιάς, το

δάσος της Σημύδας και το όρος Φαλακρό ακόμη οι υγρότοποι, ο ποταμός Νέστος, η λίμνη των Λευκογείων, η τεχνητή λίμνη του Κατάφυτου και οι πηγές της Αγίας Βαρβάρας αποτελούν περιοχές που φιλοξενούν διαμάντια της ελληνικής φύσης (www.agro-tour.net).

Εικόνα 4.3.2 (1): Όρος Φλακρό

Εικόνα 4.3.2: Μενοίκιο Όρος

Πηγή: <http://www.agro-tour.net/web/guest/8/~/-/topic/277/190>

4.3.3 Λίμνες - Ποτάμια - Όροι - Δάση

α) Λίμνες: Μια τεχνητή λίμνη, κοντά στο χωριό Κατάφυτο της Δράμας η οποία φιλοξενεί την μεγαλύτερη χλωρίδα και πανίδα του τόπου. Η λίμνη δημιουργήθηκε για τις ανάγκες άρδευσης του κάμπου, εδώ, εντοπίζεται το γεγονός ότι όταν ο άνθρωπος επεμβαίνει στην φύση με σωστό τρόπο μπορεί να ενισχύσει σημαντικά στην ανάπτυξη του φυσικού πειβάλλοντος. Η λίμνη Κατάφυτου βρίσκεται στα δυτικά σύνορα του Νομού Δράμας, σε απόσταση 60 χιλ. περίπου από την Δράμα και 2 χιλ. από το ακριτικό χωριό Κατάφυτ. Η λίμνη βρίσκεται σε υψόμετρο 840 μ., έχει μέγεθος 145 στρέμματα και η περίμετρος της φτάνει τα 2,5 χλμ. Τέλος, γύρω από την λίμνη έχουν τοποθετηθεί

ξύλινες κατασκευές με σκοπό την αναψυχή των επισκεπτών (www.naturagraeca.com).

Εικόνα 4.3.3 (1): Λίμνη Κατάφυτου

Πηγή:<http://www.naturagraeca.com/ws/129,191,53,1,1,Λίμνη-Κατάφυτου-Δράμας>

β) Ποτάμια: Ο ποταμός Νέστος πρόκειται για τον 2ο μεγαλύτερο ποταμό της Θράκης και έναν από τους πέντε μεγαλύτερους της Ελλάδας, αποτελεί το φυσικό σύνορο ανάμεσα στη Μακεδονία και στη Θράκη. Ο ποταμός πηγάζει από τη Βουλγαρία, συγκεκριμένα από την περιοχή Ρίλα, και έχει συνολικό μήκος 234χλμ., από τα οποία τα 130 βρίσκονται σε ελληνικό έδαφος. του Νέστου καταλαμβάνει μια μεγάλη έκταση στο νότιο τμήμα των νομών Καβάλας και Ξάνθης. Ο Δέτα του Νέστου θεωρείται υγρότοπος και προστατεύεται από το κράτος διότι φιλοξενεί μεγάλη ποικιλία χλωρίδας και πανίδας (www.wondergreece.gr).

γ) Όροι: Το όρος Φαλακρό, ανήκει στο νομό Δράμας και αποτελεί το μεγαλύτερο βουνό της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Στο Φαλακρό λειτουργεί ένα ορειβατικό καταφύγιο στο χιονοδρομικό κέντρο Φαλακρού στο οποίο οι επισκέπτες μπορούν να θαυμάσουν την θέα και τους ζωντανούς οργανισμούς αλλά και να ασχοληθούν με τις χειμερινές αθλητικές δραστηριότητες. Επιπλέον, ο νομός της Δράμας διαθέτει βουνά και οροσειρές με διαφορετικά γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά, αυτά είναι το όρος Όρβηλος, η Ελατιά, ο Κορύμβος, το οποίο βρίσκεται στο κέντρο του νομού, το Μενοίκιο όρος, τα όρη Πιρίν, το Φρακτό όρος κ.α. (http://www.wondergreece.gr/v1/el/Perioxes/N_Dramas/Fysi/Boyna).

γ) Δάση: Σε απόσταση 60 χλμ. από το κέντρο της Δράμας συναντάμε το δάσος της Ελατιάς (Καρά Ντερέ), συγκεκριμένα είναι το μεγαλύτερο στην Ελλάδα και αποτελείται από ερυθρελάτη, πεύκα, κέδρους, οξιές, σημύδες, λεύκες, σφενδάμια, δρύες, αγριοτριανταφυλλιές. Επιπλέον, ο νομός Δράμας διαθέτει και το δάσος Φρακτού το οποίο βρίσκεται βορειοανατολικά της Δράμας κάτω από την κεντρική Ροδόπη. Αυτό που κάνει τόσο σημαντικό και ξεχωριστό αυτό το δάσος είναι το καθεστώς προστασίας και η απαγόρευση της ανθρώπινης παρουσίας, εξερείται αν είναι

επιστημονικής σημασίας. Το δάσος είναι τόσο σημαντικό για την χώρας όσο και για την Ευρώπη και θεωρείτο ένα διατηρητέο μνημείο της φύσης (<http://www.paranestiotes.gr/πρέπει-να-δώ/δάσος-φρακτού>).

Εικόνα 4.3.3 (2) : Δάσος Ελατιάς

Πηγή: <http://www.naturagraeca.com>

Εικόνα 4.3.3 (3): Όρος Φρακτού,

Πηγή: <http://www.naturagraeca.com>

4.4 Οικονομική ανάπτυξη του Δήμου Δράμας

4.4.1 Πρωτογενής τομέας

Ο πρωτογενής τομέας κατέχει την σημαντικότερη θέση στον Δήμος Δράμας. Φυσικά ο νομός διαθέτει όλες εκείνες τις προϋποθέσεις για την αγροτική δραστηριότητα αλλά και τις παράλληλες λειτουργίες για την γεωργική απασχόληση. Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις στον Ν. Δράμας

ανέρχονται στις 1.432, άλλες ασχολίες όπως ο πολυτεμαχισμός και η άρδευση αποτελούν και αυτές δραστηριότητες των κατοίκων της περιοχής. Πιο συγκεκριμένα, οι παραγωγή πατάτας, που είναι και το κύριο προϊόν παραγωγής, η παραγωγή καπνού, το σκληρό σιτάρι, το βαμβάκι, τα φασόλια, οι αμπελοκαλλιέργειες και η παραγωγή ελιάς ενισχύουν σημαντικά το εισόδημα των αγροτών και την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα στην περιοχή.

Ταυτόχρονα, οι βιολογικές καλλιέργειες, οι καλλιέργειες αρωματικών ή φαρμακευτικών φυτών δεν είναι τόσο ανεπτυγμένες αν και ο νομός διαθέτει όλα εκείνα τα εφόδια για την εξέλιξη της συγκεκριμένης παραγωγής.

Παράλληλα, η κτηνοτροφία παίζει σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση του ακαθάριστου προϊόντος του πρωτογενή τομέα του Δ. Δράμας. Η κτηνοτροφική δραστηριότητα αποτελείται από την αγελαδοτροφία, την εκτροφή αιγοπροβάτων την χοιροτροφία και τέλος τον σταβλισμό.

Ας σημειωθεί ακόμη ότι, υπάρχουν ελάχιστα παραδοσιακά προϊόντα (ΠΟΠ) στον νομό, επίσης δεν υπάρχει παραγωγή προϊόντων βιολογικής κτηνοτροφίας, αντίθετα η μελισσοκομία είναι ένας κλάδος με δυνατότητες και συμβάλλει σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη του νομού.

Επιπροσθέτως, η παραγωγή δασοκομικών προϊόντων, με την εφαρμογή της αειφορικής διαχείρισης των δασικών εκτάσεων, αποτελεί σημαντική δραστηριότητα για τον δήμο αφού ο Ν. Δράμας διαθέτει δάση τα οποία αξιοποιούνται πλήρως και αποτελεσματικά.

Ενώ η αλιεία ως κλάδος οικονομικής δραστηριότητας του πρωτογενή τομέα αποτελεί κύρια δραστηριότητα, στον Δ. Δράμας η αλιεία δεν υφίσταται ως οικονομική δραστηριότητα αφού δεν διαθέτει τα προαπαιτούμενα χαρακτηριστικά.

Ανακεφαλλώνοντας γι' αυτό το λόγο, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην επέκταση της κτηνοτροφίας, την μελισσοκομία, την παρότρυνση των κατοίκων να ασχοληθούν με τις εκμεταλλεύσεις των αρωματικών φυτών, των αμπελοκαλλιέργειών, ακόμη την βιώσιμη ανάπτυξη των παραδοσιακών δενδρώδων καλλιεργειών και των κηπευτικών καλλιεργειών, την προώθηση των βιολογικών καλλιεργειών και τέλος την παραγωγή προϊόντων ποιότητας (ΠΟΠ, ΠΓΕ), (dimos-dramas,gr).

4.4.2 Δευτερογενής τομέας

Ο Νομός Δράμας διαθέτει επιχειρήσεις οι οποίες είναι από τις σημαντικότερες της χώρας στον κλάδο τους, οι εν λόγω επιχειρήσεις κατασκευάζουν προϊόντα υψηλής ποιότητας και είναι

ευρύτατα γνωστές στην παγκόσμια αγορά. Οι επιχειρήσεις αυτές εντοπίζονται στον κλάδο του μαρμάρου των τροφίμων και των ποτών. Σημαντικό είναι ότι η πρώτη ύλη για την παραγωγή αυτών των προϊόντων προέρχεται αποκλειστικά από τον νομό. Οι επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται στον κλάδο του μαρμάρου ταξινομούνται σε τρεις κατηγορίες, τον πρωτογενή τομέα, τα λατομεία, το δευτερογενή τομέα, μονάδες επεξεργασίας του μαρμάρου και τον τριτογενή τομέα, το εμπόριο του μαρμάρου. Οι καλύτερες ποιότητες μαρμάρου είναι του Βόλακα, των Πηγών, του Ξηροποτάμου, της Θάσσου, Traventino και Ajax. Στο πλαίσιο αυτό κατανοούμε ότι οι παραπάνω επιχειρήσεις διαθέτουν δικά τους λατομεία για την δραστηριότητα εμπορίας του μαρμάρου σε χώρες όπως Η.Π.Α, Αλβανία, Γερμανία, Ελβετία, Βουλγαρία, Κύπρο, Ιταλία, Λίβανο, Κίνα, Πολωνία και Ολλανδία (<http://www.lazaridismarmor.eu>).

Συγχρόνως, η εξαγωγική δραστηριότητα τροφίμων και ποτών του νομού χαρακτηρίζεται από τον κλάδο της οινοποιίας. Στο Ν. Δράμας υπάρχουν και λειτουργούν οινοπαραγωγικές επιχειρήσεις οι οποίες συσκευάζουν κρασιά ονομασίας προέλευσης. Όσον αφορά την παραγωγή και το εμπόριο των κρασιών, η Ευρωπαϊκή Ένωση χωρίζει σε δύο κατηγορίες αυτή την δραστηριότητα, η πρώτη είναι τα κρασιά ποιότητας παραγόμενα σε καθορισμένες περιοχές και η δεύτερη σε τοπικούς οίνους. Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι ότι οι επιχειρήσεις κρασιού διαθέτουν δικά τους κτήματα και εργοστάσια που διασφαλίζουν την άριστη ποιότητα του οίνου. Συγκεκριμένα, τα κρασιά του Κτήματος Λαζαρίδη όπως, ο Αμέθυστος, Πύργος Ιουλία, Μαγικό Βουνό και ορισμένα κρασιά της εταιρίας Τέχνη Αλυπίας έχουν διεθνείς διακρίσεις. Επιπλέον, για την ανάδειξη της πολιτιστικής αξίας του οίνου ο Ν. Δράμας έχει αναπτύξει μία σειρά από δρώμενα όπως το δίκτυο << Δρόμοι του κρασιού >> που έχει θετική ανταπόκριση από την τοπική κοινωνία αλλά και διεθνώς (dramini.gr).

Ας σημειωθεί ακόμη ότι, η καλλιέργεια, η συσκευασία και η εξαγωγή πατάτας από την περιοχή του Κάτω Νευροκοπίου αποτελούν πολύ σημαντικό παράγοντα για την οικονομική ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα αφού έχει αναγνωρισθεί ως προϊόν προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης και προωθείται σε ολόκληρη την χώρα αλλά και στο εξωτερικό (<http://www.ypaithros.gr>).

4.4.3 Τριτογενής τομέας

Ο Νομός Δράμας εκτός από τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα παραγωγής διαθέτει και τον τριτογενή. Συγκεκριμένα, στο τριτογενή τομέα παραγωγής αναπτύσσονται δραστηριότητες όπως οι

επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, σε πολιτιστικά δρώμενα (Ονειρούπολη), αθλητικές δραστηριότητες σε βουνά και δάση της περιοχής, ακόμη και χειμερινές αθλητικές δραστηριότητες στο χιονοδρομικό κέντρο του όρους Φαλακρό. Αναντίρρητα, ο δήμος διαθέτει όλα εκείνα τα εφόδια για μπορεί να υποστηρίξει πλήρως και αποτελεσματικά τον εν λόγω τομέα αφού τα τελευταία χρόνια οι τουριστικές επιχειρήσεις βρίσκουν πρόσφορο έδαφος για ανάπτυξη στον νομό. Είναι ευρύτατα διαδεδομένη η άποψη ότι σύμφωνα με όλα τα παραπάνω ο τριτογενής τομέας αποτελεί πηγή εσόδων εξίσου σημαντική με τους υπόλοιπους τομείς για την τοπική κοινωνία και τις τοπικές επιχειρήσεις. Ακόμη θα ήταν αρκετά ωφέλιμο η ανάπτυξη του τριτογενή τομέα να ενισχυθεί από την Περιφέρεια και τον Δήμο Δράμας με προϋπόθεση τον βιώσιμο χαρακτήρα έτσι ώστε να επιφέρει ακόμη καλύτερα αποτελέσματα (<http://www.dekpota.gr>).

Κεφάλαιο 5ο: SWOT Ανάλυση της τουριστικής ανάπτυξης του Νομού Δράμας.

Σε αυτό το κεφάλαιο επιχειρείται ο εντοπισμός των πλεονκτημάτων και αδυναμιών του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος του νομού Δράμας και συνάμα η ανάδειξη των ευκαιριών και απειλών που απορρέουν από το εξωτερικό περιβάλλον. Για να γίνουν κατανοητοί οι παραπάνω παράγοντες αποτελεί σημαντικό η συστηματική καταγραφή τους, η οποία θα ενισχύσει στην υπερκέραση των αδυναμιών της περιοχής, τις απειλές και ταυτόχρονα θα αξιοποιήσει τα πλεονεκτήματα της και τις ευκαιρίες οι οποίες αποτελούν προϋπόθεση για την απαιτούμενη βιώσιμη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου της περιοχής. Η εν λόγω καταγραφή θα επιτευχθεί με την ανάλυση SWOT (strengths, weaknesses, oportynities, threats). Η συγκεκριμένη ανάλυση περιλαμβάνει τέσσερις παραμέτρους.

1. Ισχυρά σημεία
2. Αδύνατα σημεία
3. Ευκαιρίες
4. Απειλές

Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που έχουν εντοπισθεί κατά την ανάλυση της συγκεκριμένης περιοχής, αποτελούν παράμετροι οι οποίοι καθορίζονται από το εσωτερικό

περιβάλλον της περιοχής, οι παραπάνω παράμετροι (εσωτερικό περιβάλλον) αποτελούνται από τις κοινωνικές και οικονομικές δομές την περιοχής. Οι ευκαιρίες και οι απειλές εξηγούν την επίδραση του εξωτερικού περιβάλλοντος στην περιοχή.

Ισχυρά Σημεία (Strengths):

- Φυσικό περιβάλλον.
- Έντονη πολιτισμική δραστηριότητα.
- Τεχνητές ατραξιόν.
- Συγκοινωνιακό πέρασμα ανάμεσα σε Ελλάδα και Βαλκάνια.
- Ισχυρή ιστορική, αρχαιολογική και πολιτιστική κληρονομιά.
- Ύπαρξη πλούσιου φυσικού περιβάλλοντος με αξιόλογη βιοποικιλότητα.
- Περιοχές με οικολογική αξία που εμπίπτουν σε καθεστώς προστασίας.
- Ύπαρξη παραδοσιακών οικισμών.
- Παραγωγή πολλών παραδοσιακών προϊόντων , όπως το ελαιόλαδο, πατάτα, κάστανα, κρασί, κ.ά.
- Ιδανικό φυσικό περιβάλλον, για την υποστήριξη και ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Αδύνατα Σημεία (Weaknesses):

- Ξενοδοχειακές υποδομές.

- Προσβασιμότητα.
- Έλλειψεις σε ειδικευόμενο προσωπικό.
- Κατάρτιση.
- Τουριστική βιομηχανία.
- Άγνωστη περιοχή.
- Απομακρυσμένη περιοχή.
- Τεχνικές marketing.
- Έντονος ανταγωνισμός.
- Λειτουργία ΧΑΔΑ.
- Προβληματική λειτουργία υποδομών υγείας.
- Έπαρξη εποχικότητας του τουρισμού ρεύματος με αποτέλεσμα την υπολειτουργία των τουριστικών επιχειρήσεων αρκετούς μήνες.
- Έπαρξη αναξιοποίητων περιοχών, περισσότερο ορεινών και σε μικρότερο βαθμό πεδινών.

Ευκαιρίες (Opportunities):

- Γεωγραφική θέση.

- Ευελιξία στην τουριστική ανάπτυξη.
- Στροφή τουριστικής ζήτησης.
- Βελτίωση σχέσεων.
- Βελτίωση Α.Ε.Π.
- Εξειδικευμένη τουριστική πολιτική.
- Ολοκλήρωση της Εγνατίας Οδού.
- Ανπτυξιακές ευκαιρίες.
- Διαμόρφωση τοπικών παραγωγικών κυκλωμάτων (σύνδεση τουρισμού - πολιτισμού).
- Σχεδιασμός / Προγραμματισμός υποδομών επί των οποίων μπορούν να αναπτυχθούν ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού.
- Ανάπτυξη μεγάλων ειδικών επενδύσεων (συνεδριακά κέντρα, πάρκα, κ.λπ.).
- Ενίσχυση - προβολή του τουριστικού προϊόντος με το συγκριτικό πλεονέκτημα του πολιτιστικού αποθέματος του νομού και την σύνδεσης του με άλλους αρχαιολογικούς χώρους - σημεία αναφοράς της Δράμας (Όρος Φαλακρό, Όρος Κορύμβος, Σπήλαιο Αγγίτη, Βυζαντινά τείχη, κ.λπ.).
- Ανάδειξη των περιοχών ιδιαίτερου φυσικού ενδιαφέροντος. Παράλληλη προστασία και πρόβλεψη δραστηριοτήτων , που θα ενισχύσουν την τουριστική ανάπτυξη, χωρίς να υποβαθμίζουν την περιβαλλοντική αξία.
- Αξιοποίηση των ορεινών περιοχών με την δημιουργία ισχυρών πόλων έλξης εναλλακτικού

τουρισμού.

Απειλές (Threats):

- Χαμηλός βαθμός προστασίας - συντήρησης του αρχαιολογικού πλούτου, με κίνδυνο καταστροφής τμήματος της πολιτιστικής κληρονομιάς του Νομού.
- Αδυναμία αποτελεσματικής τουριστικής προβολής του νομού λόγω της έλλειψης συντονισμού κρατικών φορέων και ιδιωτών.
- Υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος.
- Απορρόφηση μεριδίου αγοράς.
- Εσφαλμένες απόψεις και ιδέες.

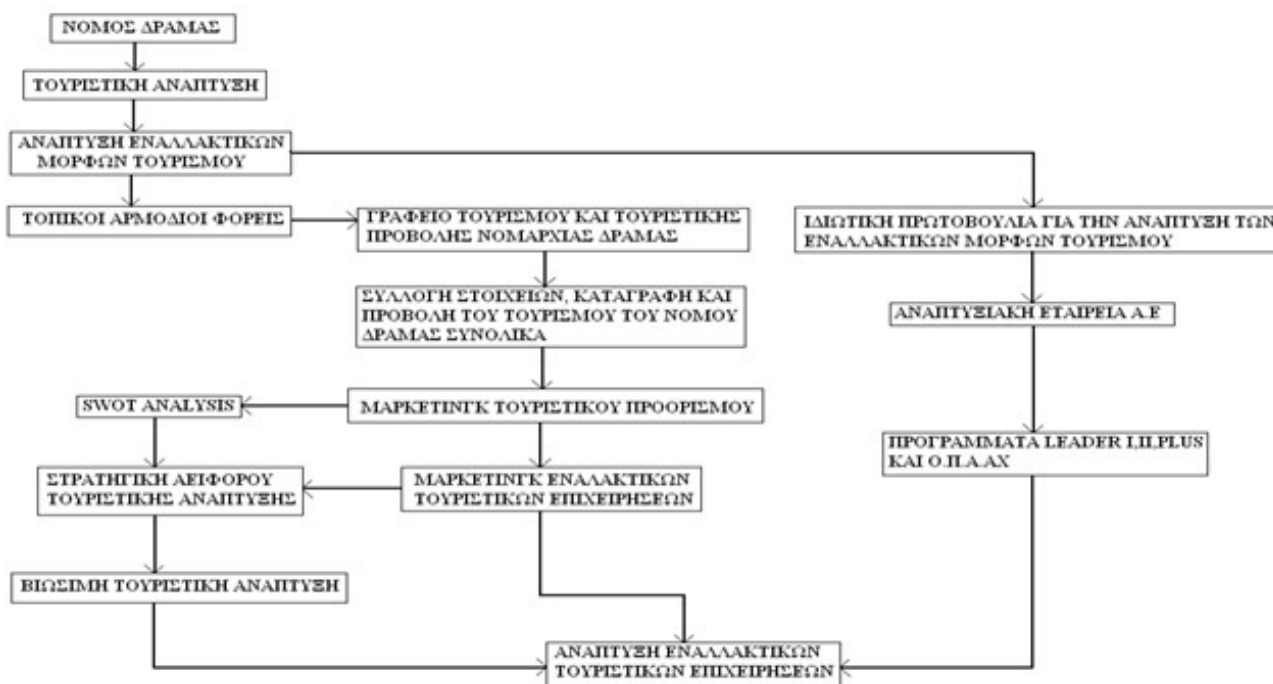
Τοποθέτηση τουριστικού προϊόντος:

- Μόνο το 10% του ετήσιου τζίρου των εναλλακτικών επιχειρήσεων διατίθεται για διαφήμιση τους.

Σχήμα 5: Τοποθέτηση τουριστικού προϊόντος.

Εμπλεκόμενοι φορείς για την ανάπτυξη των εναλλακτικών τουριστικών επιχειρήσεων.

Σχήμα 6: Φορείς για την ανάπτυξη των εναλλακτικών τουριστικών επιχειρήσεων.

Πηγή: Συμεωνίδου Ε. Σουλτάνα.

Συμπεράσματα ανάλυσης SWOT του Νομού Δράμας.

Ανακεφαλαιώνοντας, ο Νομός Δράμας διαθέτει όλες εκείνες τις υποδομές στις οποίες μπορεί να αναπτύξει εναλλακτικές μορφές τουρισμού με γνώμονα την βιώσιμη ανάπτυξη, συγκεκριμένα προκύπτει ότι με την σωστή εκπαίδευση και τουριστική κατάρτιση των ανθρώπων θα είναι περισσότερο αποτελεσματικό το προσφερόμενο τουριστικό προϊόν. Ακόμη, προκύπτει ότι οι

επιχειρήσεις του νομού ακόμη και οι ιδιώτες να λαμβάνουν επιχειρηματικά ρίσκα. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται ένα νέο επιχειρησιακό άνοιγμα όπου αυτόματα θα επέλθει και η μείωση των οικονομικών προβλημάτων της κοινωνίας της εν λόγω τουριστικής περιοχής αλλά και η ανάπτυξη νέων θέσεων εργασίας. Ταυτόχρονα, η χρησιμοποίηση των επιχορηγήσεων για επενδύσεις, βελτιώσεις και επεκτάσεις κρίνεται απαραίτητη για την συνέχεια και διατήρηση όλων των παραπάνω. Τέλος, η ορθολογική εκμετάλλευση των διαθέσιμων πόρων είναι ο σημαντικότερος παράγοντας για την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Σχήμα 7: Εξάρτηση εναλλακτικού τουρισμού.

Πηγή: Συμεωνίδου Ε. Σουλτάνα

Συμπερασματα

Η Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής της θέσης πέρα από τον συμβατικό τουρισμό θα πρέπει να αναπτύξει και τον εναλλακτικό τουρισμό. Αυτή η μορφή τουρισμού θα πρέπει να αναδεικνύει και να προβάλλει τα αξιοθέατα και το έξοχω αυθεντικό πρόσωπο της χώρας. Το τουριστικό αυτό προϊόν θα πρέπει να συνδέεται άμεσα με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και ο επισκέπτης να είναι ενεργός και όχι παθητικός στις υπηρεσίες.

Ο εναλλακτικός τουρισμός ανάγει την μορφωτική εμπειρία σε συνδυασμό με την ψυχαγωγία με

το εκάστοτε τουριστικό προϊόν στο οποία θα πρέπει να δίνεται βάση στην φέρουσα χωρητικότητα της περιοχής. Παρακάτω, ο αγροτουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο οικοτουρισμός και όλες οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού έχουν ως σκοπό την άμεση επαφή του τουρίστα με τα πολιτιστικά στοιχεία του επισκέψιμου χώρου προσφέροντας στους επισκέπτες συναισθήματα σαν να είναι το σπίτι τους. Κατ' ουσίαν ο επισκέπτης θα πρέπει να είναι συνένοχος στα δρώμενα των τουριστικών περιοχών, συμβάλλοντας στις τοπικές παραδόσεις, στα ήθη και έθιμα, τα τραγούδια τις τροφές, τη δημιουργία.

Ο εναλλακτικός τουρισμός θα μπορούσε να ενισχύσει σε μία νέα μορφή ανάπτυξης του τουρισμού στην Ελλάδα. Για παράδειγμα άλλες χώρες της Ευρώπης έχουν κάνει άλματα στο συγκεκριμένο πεδίο τουρισμού, όπως φαίνεται και στο ποσοστό του 20% όπου είναι συνεχές και αυξανόμενο κάθε χρόνο. Κατά κοινή ομολογία, ο εναλλακτικός τουρισμός στην Ελλάδα βρίσκεται ακόμα σε πρωταρχικό στάδιο.

Ειδικότερα, το τουριστικό προφίλ του νομού Δράμας είναι ο συνηθισμένος ορεινός τουρισμός, ο οποίος αξιοποιεί τα φυσικά πλεονεκτήματα, δηλαδή τον ήλιο και το βουνό. Χαρακτηρίζεται επίσης, από έντονη εποχική και χωρική συγκέντρωση των τουριστικών δραστηριοτήτων, ιδίως τους χειμερινούς μήνες του χρόνου. Δεδομένου ότι ο νομός Δράμας διανύει τα πρώτα στάδια ανάπτυξης του ως τουριστικός προορισμός, θα πρέπει να προστατευτεί κυρίως η παράδοση της, ακολουθώντας ένα μοντέλο βασισμένο στις αρχές της αειφορίας με σκοπό την αποφυγή της υποβάθμισης του τόπου.

Με αφετηρία την παραπάνω έρευνα, προέκυψε ότι η περιοχή μελέτης κατέχει όλες εκείνες τις προδιαγραφές προκειμένου να αναπτύξει ένα τουριστικό προϊόν βασισμένο στις αρχές της αειφορίας, καθώς διαθέτει φυσικό, πολιτιστικό, ιστορικό και αρχαιολογικό πλούτο. Έτσι, προτείνεται ένα νέο πλαίσιο στο οποίο θα εμπεριέχει όλες τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού (οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, γαστροτουρισμός, θρησκευτικός, πολιτιστικός ιαματικός, αθλητικός συνεδριακός και σπηλαιολογικός τουρισμός), στόχος των οποίων είναι:

- η ανάπτυξη των τουριστικών δραστηριοτήτων και η αξιοποίηση όλων των τουριστικών περιοχών του νομού στο προσφερόμενο προϊόν, συμβάλλοντας στην ενίσχυση των μη ανεπτυγμένων περιοχών και την αποφυγή της χωρικής συγκέντρωσης,
- η αποφυγή της εποχικότητας της τουριστικής περιόδου,

- η διατήρηση, αξιοποίηση, προστασία και ανάδειξη των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του Νομού,
- η ορθολογική ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των ντόπιων και τουριστών για την περιοχή,
- η βελτίωση της ποιότητας ζωής των τοπικών κοινωνιών,
- η σύνδεση με άλλους τομείς της οικονομίας που θα συμπληρώνουν το τουριστικό προϊόν.
- Η συγκράτηση του πληθυσμού στις μειονεκτικά ανεπτυγμένες περιοχές.

Κοντά σ' αυτό, για την επίτευξη μίας αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης, δεν φτάνει απλά η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, μέσω της χρησιμοποίησης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού αλλά και η υλοποίηση μια σειρά δράσεων. Αυτές είναι:

- Η ίδρυση φορέα διαχείρισης καθότι στο νομό εντάσσονται περιοχές Natura.
- Η συνεργασία των τοπικών δημόσιων φορέων με ιδιώτικούς φορείς αλλά και με τους ντόπιους κατοίκους της περιοχής.
- Η βελτίωση της ποιότητας των υποδομών, συγκεκριμένα των βιολογικών καθαρισμών, ακόμη η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, ανάπτυξη και βελτίωση του οδικού δικτύου.
- Εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού σε θέματα του τουριστικού τομέα.
- Συντήρηση και ανάδειξη των πολιτιστικών μνημείων της περιοχής.
- Κατασκευή παραδοσιακών ξενώνων, χώρων εστίασης και αναψυχής. Η ανάπτυξη των υποδομών θα πρέπει να κατανεμηθεί σωστά και όχι σε ήδη ανεπτυγμένα σημεία όπως το κέντρο της Δράμας αλλά και σε λιγότερο γνωστές περιοχές όπως, η Ψυλή Ράχη, η Αδριανή, η Αγία

Παρασκευή, κ.λπ.

- Δημιουργία νέων μονοπατιών που θα συνδέσουν τους χώρους αναψυχής αλλά και την συντήρηση των ήδη υπαρχόντων μονοπατιών.
- Στρατηγικός σχεδιασμός διαφήμισης της περιοχής με ηλεκτρονικά μέσα και καινοτόμες ενέργειες (ΜΜΕ, εφημερίδες, περιοδικά, συμμετοχή σε εκθέσεις, κλπ).
- Διοργάνωση σεμιναρίων με σκοπό την αποφυγή φαινομένων εκμετάλλευσης στο τουρισμό.
- Εκπόνηση μελέτης φέρουσας χωρητικότητας της περιοχής και κατάρτιση ενός σχεδίου βιώσιμης εκμετάλλευσης των πόρων της περιοχής.
- Θέσπιση περιβαλλοντικών παραμέτρων για την εκτίμηση και διαρκή παρακολούθηση των επιπτώσεων του τουρισμού στο φυσικό οεριβάλλον.

Συνοψίζοντας μπορούμε να επισημάνουμε, ότι οι παραπάνω δράσεις με την υιοθέτηση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού θα δημιουργήσει τις σωστές βάσεις για μία αειφόρο τουριστική ανάπτυξη, η οποία όχι μόνο θα ενισχύσει οικονομικά την περιοχή αλλά θα συμβάλλει και στην κοινωνική , πολιτιστική και περιβαλλοντική προστασία της.

Ωστόσο, ο Νομός Δράμας αφενός και μπορεί να επωφεληθεί απο τις θετικές συνέπειες της τουριστικής ανάπτυξης και αφετέρου, να διατηρήσει τους τουριστικούς πόρους της σε ισορροπία προκειμένου να διατηρήσει την ποιότητα της τουριστικής εμπειρίας.

“Ταξιδεύει κανείς για να αλλάξει, όχι μέρος, αλλά ιδέες” (Hippolyte Taine, 1828-1893).

Βιβλιογραφία

Ξενογλώσση

- UNWTO (2014): World Tourism Barometer , Volume 12, January 2014.
- World Tourism Organization and United Nations Environment Program, Spain 2008.
- Andriotis, K. (2000): "Local Community Perceptions of Tourism as a Development Tool: The Island of Crete". Bournemouth University. Sponsored by the Greek Foundation of State Scholarships.
- Fenell, A. D. (1999): "Ecotourism. An Introduction". NY: Routledge.
- Krippendorff, J. (1982): "Towards New Tourism Policies - The Importance of Environmental and Sociocultural Factors".
- Lea, J. (1998): "Tourism and Development in the Third World". London: Routledge p. 130
- Müller, H. (1994): "The Thorny Path to Sustainable Development", Journal of Sustainable Tourism 2(3), 131–136.
- Sharpley, R. (2009): "Tourism Development and the Environment: Beyond Sustainability" London: Earthscan.
- Krippendorff J. (1989), The Holiday Makers: Understanding the impact of leisure and travel, London, Heinemann.

- Theodoropoulou H. (2004), The influence of agrotourism on the human and social environment: The cases of Trikala and Ikaria in Greece, In Proceedings of the 6th European IFSA Symposium, Vila Real, Portugal (pp.127-138).
- Andriotis. K. (2004), "The Perceived Impact of Tourism Development by Cretan Residents", Tourism and Hospitality Planning and Development, Vol. 1, Is. 2, pp. 1-22
- Hunter, C. (1997), "Sustainable Tourism as an Adaptive Paradigm", Annals of Tourism Research, Vol. 24, Is. 4, pp. 850-867

Ελληνόγλωσση

- Ανδριώτης, Κ. (2008), «Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός», εκδ. Σταμούλη, Αθήνα.
- Αποστολόπουλος, Κ. Θεοδοροπούλου, Ε. Τσακατούρα, Α. (199?), «Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού Υπαίθρου», 2ος κύκλος, Τομέας Γεωπονίας, Τροφίμων και Περιβάλλοντος, Αθήνα.
- Λαγός, Δ. (2005), «Τουριστική Οικονομική», εκδ. Κριτική, Αθήνα.
- Μητούλα, Ρ. (2006), «Βιώσιμη Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και Ανασυγκρότηση του Ελληνικού Αστικού Περιβάλλοντος», εκδ. Σταμούλη, Αθήνα.
- Σφακιανάκης, Μ. (2001), «Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού», εκδ. ΕΛΛΗΝ, Αθήνα.
- Θεοδοροπούλου, Ε. (2006) "Σημειώσεις για το μάθημα: Αειφόρος Τουριστική Ανάπτυξη και περιβάλλον", Αθήνα, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.
- Σφακιανάκης Μ. (2000) "Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού". Αθήνα.
- Λογοθέτη, Χ., 1997, Τουρισμός και βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Σακκουλά.

- Ηγουμενακης Γ.Ν. και Κραβαρίτης Ν.Κ. (2004) "Τουρισμός Βασικές Έννοιες".
- Αυγερινού Σ.-Ζαχαράτος Γ-Ιακωβίδου Όλ.-Κοκκώσης Χ. Κούση Μ.-Μπριασούλη Ε.-Σπιλάνης Γ. Τσάρτας Π. (2000). "Τουριστική Ανάπτυξη. Πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις". Αθήνα: ΕΞΑΝΤΑΣ.
- Ζαχαράτος Γ. (1999). "Οικονομική του τουρισμού και οργάνωση των τουριστικών ταξιδιών".
- Ζαχαράτος Γ., - Τσάρτας Π. (1999). "Πολιτική και κοινωνιολογία της τουριστικής ανάπτυξης" Πάτρα: ΕΑΠ.
- Τσάρτας Π., «Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό», Εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα 1996.
- Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., Λύτρας Π., «Εισαγωγή στον τουρισμό», Interbooks, 1998.
- Ηγουμενάκης Ν., (1999), «Τουριστικό Μάρκετινγκ», εκδόσεις Interbooks, Αθήνα.
- Ηγουμενάκης Νίκος και άλλοι (2000), «Εισαγωγή στον τουρισμό», Αθήνα,, εκδόσεις Interbooks.
- UNTWTO, 2006 και 2010.
- Κοκκώσης, Χ, Τσάρτας, Π., (2001), Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον, Εκδόσεις Κριτική.
- Σφακιανάκης Μ., (2004), Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, ΕΛΛΗΝ, Αθήνα.
- Ηγουμενάκης Ν.Γ., Κραβαρίτης Κ.Ν & Λύτρας Π.Ν, (1999). Εισαγωγή στον τουρισμό, Εκδόσεις Interbooks. Αθήνα.

- Σιτάρας Θ. & Τζένος, Χ., (2004), Μάρκετινγκ τουρισμού και ποιοτική εξυπηρέτηση, Εκδόσεις Interbooks.
- Ζαχαράτος Γ., Τσάρτας Π., (2008), Τόμος Γ', Τουριστικός Τομέας, Έκδοση για Ε.Α.Π.
- Λογοθέτη, Χ., (1997), Τουρισμός και βιώσιμη ανάπτυξη, Εκδόσεις Σακκουλά.
- Καρβούνης Κ.,Σ, Γεωργάκελλος Α.,Δ, (2003), Διαχείριση του Περιβάλλοντος.

Ιστοσελίδες

- <http://www.travellersgreece.com/gr/Εναλλακτικόςτουρισμός/>
- <http://www.minagric.gr/index.php/el/>
- <https://www.culture.gr/el/SitePages/default.aspx>
- <http://www.drama.gr>
- <http://www.easdramas.gr>
- <http://www.agronews.gr>
- <http://www.pedramas.eu>
- <http://www.caveaggitis.gr/gr/>

- http://www.visitgreece.gr/en/main_cities/drama
- <http://www.paranesti.gr>
- <http://www.prosotsani.gr>
- <http://www.dekpota.gr>
- <http://oneiroupoli-dramas.gr>